

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST, 2024. XIV. évfolyam 2. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László (2016-ig), Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2024
XIV. évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

SZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT

TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos:
Bárdos László (2016. júliusig)
Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Litera-Túra folyóirat

<http://www.litera-tura.hu/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

**Magyar SzínházTechnikai
Szövetség**

<http://msztsz.hu/szinpad/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Art'húr Irodalmi Kávéház

<https://www.facebook.com/arhurirodalmikavehaz/>

Gondola Kulturális Magazin

[https://bg-
bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/](https://bg-bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/)

Délibáb – Cserhát

www.delibab-cserhat.hu

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Litera-Túra Művészeti Magazin:

https://www.facebook.com/pg/literaturamuveszetimagazin/posts/?ref=page_internal

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(az oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon voltak elérhetők a szerzők további művei*)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KŐ-SZABÓ IMRE: *Színlelt szerelmek*

<http://mek.oszk.hu/19400/19435>

MOSONYI KATA: *A vég küszöbén*

<https://mek.oszk.hu/23800/23865/>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

SZ. PÓRDY MÁRIA: *Rigó árnyékágon*

<https://mek.oszk.hu/11000/11044/>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

* A MEK átalakulása miatt ez az elérés (kapcsolódó oldalak) megszűnt. Akit érdekelnek, a MEK kezdőoldaláról a szerző nevére keresve elérhetőek. [szerk.]

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	123
AKUTAGAVA	19
AMBRUS JÓZSEF	49
B. MESTER ÉVA.....	116
BAK RITA.....	23
BALOG ÖRSE	107
BARANYI FERENC	11
BÁRDOS LÁSZLÓ.....	142
BIBOR ISTVÁN.....	95
BODNÁR LÁSZLÓ.....	76
BODÓ CSIBA GIZELLA	78
BÖRÖCZKI MIHÁLY.....	43
BŐSZE ÉVA.....	136
BUDA FERENC.....	82
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET.....	122
DARVAS JUDIT	68, 129
DEDIK JÁNOS	73
DUDÁS ÉVA	48
EGERVÁRI JÓZSEF	120
ELI MEON	70
FÁBIÁN MÁRIA	7, 147
FEIGE MÁRTA	77
FELLINGER KÁROLY	108
FETYKÓ JUDIT.....	124, 145
FÖLDESDY GABRELLA.....	79, 126
GÓSI FERENC	8, 44
GÓSI VALI.....	38
GUTI CSABA.....	35
HABOS LÁSZLÓ	138
HAJNAL ÉVA.....	71
HALÁSZ ERZSÉBET.....	133
HOGYA GYÖRGY	113
HOLÉCZI ZSUZSA	61
HORVÁTH HOITSY EDIT.....	109
JÓNA DÁVID.....	65
KARAFFA GYULA.....	34
KASKÖTŐ ISTVÁN	8, 45
KETYKÓ ISTVÁN.....	121
KISS-TELEKI RITA.....	139
KOLUMBÁN JENŐ	118
KOOSÁN ILDIKÓ	47
KORIM LÁSZLÓ	92
KOTASZEK HEDVIG	18, 58, 64, 74, 116, 134
KOVÁCS LÁSZLÓ (KOVYCS)	119
KOVÁCS MARIANNA.....	22
KOZÁK MARI.....	137
KÖVES JÓZSEF	130

KRÁNITZ LAURA.....	75
KULCSÁR TIBOR.....	59
MAGYARY HUNOR.....	125
MÁNDY GÁBOR.....	26
MESTER GYÖRGYI.....	81
MOLNÁR G. KRISZTINA.....	117
MOSONYI KATA.....	13
NAGY JÁNOS.....	122
NYAKÓ ATTILA.....	131
ÖTVÖS NÉMETH EDIT.....	60
PÁNTI IRÉN.....	140
PÉTER ERIKA.....	51
PETHES MÁRIA.....	24, 25
REJTŐ GÁBOR.....	32
RIERSCH ZOLTÁN.....	72
SÁROSI Z. GÁBOR.....	31, 42, 135
SZ. PÖRDY MÁRIA.....	39
SZABÓ MÁRTA.....	37, 91, 93, 122
SZEDŐ TIBOR.....	135
SZEGŐ JUDIT.....	33
SZEPESI JOLKA.....	132
SZESZTAI ZSUZSA.....	94
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	100, 101
SZOLNOKI IRMA.....	110
TÁTRAI S. MIKLÓS.....	67
TRAUSCH TIMEA.....	131
UMHAUSER FERENC.....	83
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF.....	112
VARGA ÁRPÁD.....	69
VÁRNAI ZSENI.....	52, 55, 56, 57
VASADI PÉTER.....	12
VERASZTÓ A. KÁROLY.....	105
VERASZTÓ ANTAL.....	102
VERMES GYÖRGY.....	8, 46
VERRASZTÓ GÁBOR.....	106
VIHAR JUDIT.....	21

Fotó: **FÁBIÁN MÁRIA**

HÍREK — GYÁSZ

GÓSI FERENC 1952 — 2024

Középiskolás kora óta foglalkozott fotózással, fotókidolgozással, korábban elsősorban családi portrékat, emlékképeket készített. Érdeklődése az utóbbi években a természetfotózás, felé irányult. Munkái internetes irodalmi oldalakon, művészeti magazinokban, folyóiratokban (Aranypor, Gondola, Lenolaj, Litera- Túra Művészeti Magazin és folyóirat, Verslista, Gondola) jelentek meg. A Győri Antológia Közlőség évente megjelenő antológiáiban 2018. óta, az Irodalmi Epreskert Virtuális Művészeti Folyóiratban 2019-től jelentek meg fotói. 2022-ben önálló kiállítása volt a győri Szent Anna Otthonban.

KASKÖTŐ ISTVÁN 1929 — 2024

Kaskötő István, Kamarás Klára
Kaláka antológia, 2018
<https://mek.oszk.hu/18900/18924>

Kaskötő István
A látogató
<https://mek.oszk.hu/18900/18974>

Kaskötő István
Az öreg Joe meg Wilson, a szomszéd
<https://mek.oszk.hu/09200/09216>

Kaskötő István
A Petrullo házaspár rejtélyes esete
<https://mek.oszk.hu/07500/07536>

Kaskötő István
Rejtve, láthatatlanul
<https://mek.oszk.hu/18900/18977>

Kaskötő István
Új isten
<https://mek.oszk.hu/18900/18990>

Nekrológ helyett:

<https://www.beol.hu/kozelet-bekes/2016/10/lefegyvereztuk-a-helyi-avh-t-interju-az-56-os-polgarmesterrel>

VERMES GYÖRGY 1949 — 2024

Vermes György: Magasugrás
Ezer limerick
<https://mek.oszk.hu/22700/22785>

Vermes György: Távolugrás
Ezer limerick
<https://mek.oszk.hu/23100/23155>

HÍREK— KITÜNTETÉS

Orosháza 2024. április 24-én ünnepelte az evangélikus templomban, újratelepülésének 280. évfordulóját. Az ünnepségen a hagyományoknak megfelelően kitüntették azokat, akik a város társadalmi-, gazdasági-, kulturális- vagy sportéletéért tevékenykednek.

Balogh Örse

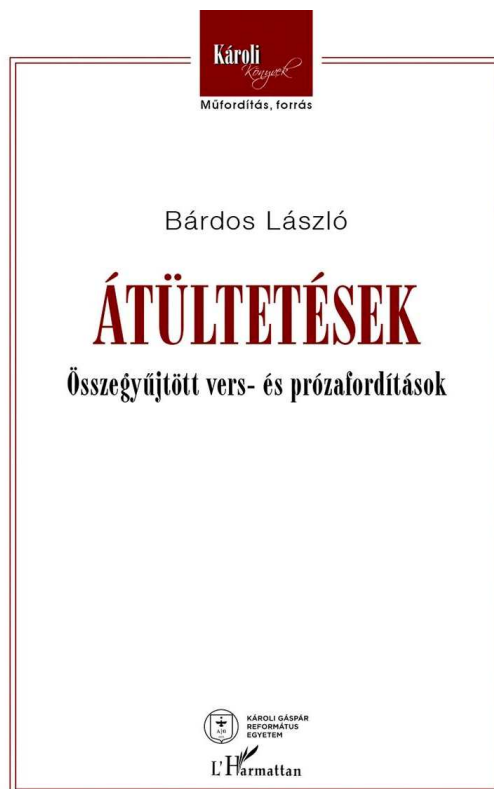
Nívó-, és Aranytoll díjas költő, Arany-ecset díjas festőművész, aki 111 orosházi épületről készült rajzával bekerült az Orosházi Települési Értéktárba, **munkásságát Orosháza Városért kitüntetéssel ismerték el.**

Dávid Zoltán polgármester, Balogh Örse

HÍREK— MEGJELENÉS

*

Elfeledett költők

Összeválogatta: Bárdos László irodalomtörténész

<https://mek.oszk.hu/22200/22214/>

HÍREK— KÖNYHÉT

DEDIKÁLTAK

https://unnepikonyvhet.hu/95_unnapi_konyvhet/dedikalasok

Fellinger Károly

Karaffa Gyula

Kiss-Teleki Rita

Kotaszek Hedvig

Köves József

Kránitz Laura

Magyary Hunor

Szolnoki Irma

BARANYI FERENC

Bánk panasza

Váci Mihály emlékének

Nekem egyetlen hajamszála sem
kívánt őrzőt,
cifra, márványos házakat sem
építettem magamnak
s vadászni berkeket sosem csináltam
szép földjeiből a szántóvetőknek.
Mégis: az én orcám pirul, miközben
hallgatom Tiborc súlyos vádjait.
Ő, aki megváltatlan teng, s akit
századok óta szorongat a szegénység:
nem értheti, hogy a merániakkal
nem cseresznyézni ült le mindig az, ki
egy tál mellett volt látható velük,
mivel az asztal nemcsak enni-inni,
de arra is való, hogy felborítsák.

Nem érti ezt a Tiborc-féle pórnép.

Hiába jártam évekig hazámat
elbúsulásuk enyhítőjeként: ők
velem szólván Gertrudisnak üzentek,
nem szenvedvén vállukra tett kezem.
A nép szemében mindig arctalan
az orcátlan nagyasszony – így, aki
az udvartól jön (légyen bajsza bár) a
sosem látott vonások hordozója.

Becsületén nincs folt, csak foltnyi árnyék.

Szépen vagyunk. Bizonyságul talán még
egy szép napon
megölöm a királynét.

Baranyi Ferenc... *Könyörgés apátiért*, <https://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

VASADI PÉTER

Utazás egy sírhoz

Pilinszky Jánosnak

Ki hitte volna: ilyen közel van, egymástól
mikro-ujjnyira
idő s időtlenség? Beépítve egy őszi dél-
előttbe víz és korom közé a lét tűzszlopa?
Várj itt! – kiáltottad a juharlombok alatt,
kaptad magad s eltűntél
örökre.
Nagy mű inog nyomodban, mint lehorgonyzott
óriás-ballon. Vigyázzatok! – megszökhet
bármely pillanatban.
Vakok pislognak
fölfele, s recehártya-homálynál nem látnak
egyebet.
Siketek
kérdik: hogyan? mi van? szólt valaki? s az
olvasó, mint áldott isten-barma, ciceg csak,
átlapoz.
Én meg sírod rézláng-keresztjéhez mindig egy
mocsarasból érkezem
(kitördelve a feledés kerítésléceit),
ahol még kezdeted lidércei lobbantottak
mezőtűzet:
egész vagy első pillanattól. S végeérhetetlen.
Villamoson bumlizok hozzád, azután gyalog.
Tudván,
hogy itt csak a légi utak járhatók. A csönd
hangos
mondatokra tagolódik, a mondatok meg vissza-
csöndesednek.

Amit most teszel,
az vagy, titokzatos.

Forrás: Víz Judit Facebook-oldala
<https://www.facebook.com/judit.viz>

MOSONYI KATA

EGY FLÂNEUR ESZME – ÉS KULTÚRTÖRTÉNETI MÉLYFÚRÁSAI

„Mert az ember mindenre képes, / ha megszűnik is –
összevérez, / ha megsegít is – föld alá nyom.

Élete tútesz a halálon.”

(Baranyi Ferenc: *Mert az ember*)

Aki járt már Párizsban, és az Eiffel-torony legfelső emeleti beüvegezett kilátóteraszáról végig pásztázta az alatta elterülő fényűző világvárost, annak bizonyára szemébe ötlött a sugárutak és az utcák mértani precízsgű megtervezettsége, a tökéletesen megformált parkokkal együtt a város átlátható rendje. De biztos vagyok benne, hogy kevesek fejében fordult meg az a kérdés, hogy mikor és milyen áron nyerte el mai formáját ez a nyugat-európai metropolisz. Többek között erre kapunk választ a kiváló esztéta, művészetteoretikus és filozofikus attribútummal rendelkező, remek stílusban alkotó író, egyetemi tanár, Földényi F. László 2023-ban, a Jelenkor Kiadónál megjelent könyvéből: *A guillotine hosszú árnyékából*, melynek alcíme: *Párizsi életképek a 19. századból*. A különféle díjakkal elismert neves szerző kiterjedt életművének számos darabja különböző nyelvi fordításban olvasható szerte a világon. És elég, ha csak *A melankólia dicsérete* c. (Jelenkor, 2017) kötetét idézzük fel, rögtön érzékeljük azt az intellektuális szándékot, amely folyamatosan a többlettudásra tör, s ebben a magatartásban benne rejlik morális világszemlélete is. Ő maga *Az eleven halál terei* c. kötetében (Jelenkor, 2018) erről így vall: „A melankólia metafizikai szemlélődés; semmit nem fogad el olyannak, amilyen, hanem mindenben érzékeli azt, ami egyébként láthatatlan”. (64)

Földényi sajátos ötlettől vezérelve (vagy talán Balzac: *A házasság fiziológiájából* a következőre hallgatva: „barangolni Párizsban! Micsoda időtöltés! Valóságos tudomány a barangolás (flâner), a szem gasztronómiája. A séta (promenade) tengődés csupán, a csatangolás (flâner): élet”. Őt is megihlette a művelt flâneur eszménye – a fogalom W. Benjamintól származik – és nyomába eredt annak a bizonyos láthatatlannak. Párizs évszázadokkal ezelőtti múltjára volt kíváncsi, és bizony morális helytállásra, szellemi bátorságra, autonóm kiállásra volt szüksége meglátásaiért. Nem elégedett meg a csillogó felszínnel, nem torpant meg ott, ahol a józan észnek tétje lenne, ahol a megvesztegetett emberi szellem fogódzóját veszti, nyomába eredt a normavesztés örületének. Lovecraft-féle természetfeletti rettenet lengi be könyvének egyes részeit, még ha oly temérdek tényfeltáró szakirodalom (10 oldal!) próbálja is tompítani annak életét. A mintegy két évtized alatt átszabott, átépített Párizsban az eltörölt múlt fantomfájdalma kísértette a könyv megírásakor. Sajátos Walpurgis-éjekben turkált, megkotorva a „dicsőséges” francia forradalom jakobinus diktatúrájának valójában elborzasztó eseményeit, a 18-19. századi forrongó francia viszonyokat, amikor is 1792-ben egy új találmány, a sebész és fiziológus Antoine Louis gyilkoló szerkezete, a tökéletesítő dr. Guillotinról elnevezett nyaktiló az ítéletvégrehajtásban munkába állt. Az első guillotine-t a Párizsban élő német zongorakészítő, Tobias Schmidt építette, kezelője egy Charles-Henri Sanson nevű hóhér lett. Groteszk, ahogy Sanson unokája a visszaemlékezéseiben leírja, hogy Schmidt és Sanson „rendszeresen zenélt együtt” (zongora/hegedű). Ablonczy Bálint a Kulon idézi *A hegedű a hóhér* c. írásában (2023. 07. 06). Bármennyire is morbid a történet, a valósághoz hozzátartozik, hogy már a 15-16. sz.-tól a reneszánszban is egy eszme, a Loyolai Ignác által létrejött jezsuitizmus farvizén indul el az addig egységesnek tűnő világkép megbomlása, ami után rohamos lesz „az ember lelki-szemléleti torzulása.” (281) „Az eltorzult lélek és a szörnyként viselkedő gép egymás tükörképei.” (313) Az egykori máglyahalál, az akasztás, a guillotine, a villamosság, az

egyéb kivégzések és halál módok után napjainkban az ember fölé kerekedni képes AI (a Mesterséges Intelligencia) okozhatja az ember önvesztését, önkontrolljának manipulálását. A könyv mélystruktúrájából kihallható a jövőtől való félelem is. Földényi alapvetően „az ember mint köztes jelenség” (181) izgatja, olyan értelemben, hogy a Gonosz és a Jó küzdelmének kitett szubjektum az évszázadok során miként torzult meg, vesztette el eredeti rendeltetését; illetve ő mint művészeteoretikus tetten akarja érni a modernség megjelenési formáit, az avantgárd irányzatait és következményeit. Földényi független szellem, aki írásaiban rámutat az evidenciákra (például Petőfivel egybecsengően) arra, hogy „az emberiség történelme vérfolyam”. A sorok között átderengenek: az 1572-es Szent Bertalan éjszakája, a reformáció hitpróbáló szörnyűségei, az emberi Ész megistenülésétől hangos felvilágosodás ellentmondásai. Tulajdonképpen az esszé műfaj keretein belül ugyanarra kérdez rá, amire egykoron Vörösmarty, vagy Madách *Az ember tragédiájában*: ment-e előbbre a világ? Ezt feszegeti Eisemann György is *Az eszkimó és a foka* c. Madách-tanulmányában, utalva arra, hogy a jelenben zajló globalizációs ideológia megtévesztő hatalmi stratégia, nem más, mint a „máig ható jakobinus rögeszme”: az eltorzított „egyenlőség, testvériség, szabadság”. „Az egységes világ önelvű integrációján s annak hódító kiterjesztésén alapul”. Szerinte „Madách drámai költeménye – kantiánus módon – az emberi fajzat egységesítése egy módon lehetséges: nevezetesen az Istenhez tartozás közösségében (...), a teremtettség transzcendens eredeztetése és egyetemessége” alapján. Ez épp olyan nyílt megállapítás, mint 2023 novemberében a veszprémi Madách Gondolatfesztiválon elhangzott elemzésben Dominik Finkelde, müncheni filozófiaprofesszor részéről fölvetett probléma, hogy „nem az a kérdés, van-e haladás az emberi történelemben, hanem az, hogy az emberi történelem értelmezhető-e haladásként”? (Litera, 2023. 11. 22) Itt óhatatlanul beidéződik az ószövetségi Dániel próféta álomfejtése az emberi történelmet szimbolizáló hatalmas állókép szoborról, az arany fejtől az agyag és cserép vegyülékéből álló talpig, amit egy emberi kéz érintése nélkül leguruló kő összezúz. (Dn. 2, 32-45)

Földényinél végig vitt eszmetörténeti következtetéseket találunk. Korábbi kötetében, *Az eleven halál tereiben* többek között ez áll: „A modern ember szándékosan elsorvasztotta a teljességről alkotott elképzelését, önként amputálta magát. (...) A digitális kultúra rohamléptekben segíti őt ebben. Lemondott valamiről, valami sosem látott újnak az ígézetében. A teljes életről, a csonkított élet kedvéért. (...) Valami olyasmire függesztette tekintetét, amit Keats vagy Kafka majd „halálos életnek” fog nevezni. (27) Új könyvében ennek iszonyatát rajzolta meg, mely ténylegesen ráveti sötét árnyékát korunkra is. Ide kapcsolódhat a Vár Ucca Műhelyben megjelent Jacques Ellul tanulmánya: *A művészet és a technikai társadalomról* (2023/3), melyben többek között ez olvasható: „Gondolkodásunkat és érzékenységünket megszállják a gépies folyamatok, és ez döntő tényező. „Ami az egyik oldalról nézve” kombinatorikus (...), „az a másik oldalról nézve a pusztulás és az összeomlás művészetéhez vezet, amely annak az embernek a nyomoráról szól, aki elhiszi, hogy ő uralja a technikát, miközben az (...) igába hajtja”. (Förköli Gábor ford.)

Földényi a Merülés Podcastben kifejezte reményét, hogy művének van gondolati íve. A szerző megnyugtatóra írom: egyértelmű és világos a könyv gondolatmenete, a jakobinus diktatúra guillotine általi emberfej-vesztésétől egészen korunk elmevesztéséig, a manipulált agyatlanításig tart. Több recenzió hiányolta, hogy Földényi a gondolatmenetben eljut egy filozofikus pontig, de nem foglal állást, hanem új témába kezd. Véleményem szerint ez a flâneurséggel járó szemlélődés jele, ugyanakkor a textusban rejlő súlyos tartalom, kiemelten a *Szörnyetegek* és az *Acéphale* c. fejezetek (de másokra is utalhatunk) egyértelmű állásfoglalást jelentenek. Fokozatosan, dinamikusan és egyre erőteljesebben bomlik ki ez a sokak számára láthatatlannak tűnő eszmeiség. A szerző a műfajt is tágítja: regényesíti az esszét, egyrészt a Flâneur-szereppel, másrészt a francia festő, Ingres Barbara Bansiról készült portréja körüli történettel. A két művész életét egészen halálukig követi. A szerző

tulajdonképpen ezzel indítja, robbantja be a francia forradalom kaotikus történetét. A továbbiakban az esszé helyenként súrolni fogja a swift-i satirikus látás- és ábrázolásmódot. Földényi mérhetetlen gazdag ismeretanyagot görget és hatalmas mennyiségű intertextualitást. Mindezt látszólag játszi könnyedséggel teszi, holott az olvasó számára leginkább hátborzongató a föltárt tudásanyag.

Mindemellett a könyv szerkezete fegyelmezettséget és precíz arányokat mutat: az I-IV nagy egységben 12/13/12/13 fejezetbeosztás található, majd a 10 oldalnyi irodalomjegyzék és végül a 4 oldalnyi képjegyzék. Külön említésre méltó, hogy a guillotine az ember pusztításának jelképévé válva az összes fejezetben valamilyen formában előkerül. Így például Párizs átépítésekor kettéhasítják az utcákat, olykor a házakat, valójában a francia történelmet is szétmetszik; vagy az új művészet, a fotózás során a kamera a valóságból lemetsz részleteket, illetve a korabeli festők szétörlik az Egészet és szétszórta, központ nélkülűvé teszik azt, amit ábrázolnak. Földényi lenyűgöző érzékletességgel visz közel bennünket a történelmi eseményekhez, a régi kor lerombolásához és e káoszban a nem sok jóval kecsesítő modernség megszületéséhez.

Az I. rész *A távcső* c. fejezettel részesévé teszi az olvasót annak a groteszk helyzetnek, amely kialakult a jakobinus diktatúra során. Rácz Péter az ÉS 2023. június 9-i sz.-ban *Patakokban folyt a vér* címmel számol be arról, milyen rekordot ért el a guillotine gyorsasága, például „22 (többnyire girondista fej) 13 perc alatt hullott a kosárba, de 28 perc alatt 50 fej volt a rekord”. Megbukott a monarchikus rend, 1793-ban XVI. Lajos király feje is a kosárba került, de Robespierre-é, Saint Justé, Dantoné és sok más történelmi személyé is. A place de Gréve és a place de la Concorde nyilvános színpada lett a párizsi csődületnek, a nép úgy járt a kivégzésekre, mintha színházba menne, elmaradhatatlan volt a távcső, hogy minél közelebb juthassanak a látványossághoz. A guillotine valójában 1792-1933-ig működött Párizsban az ítéletvégrehajtás eszközeként; majdnem 150 évig! Földényi elképesztő filológiai kutatómunkát végzett, néha órára pontosan számol be az eseményekről, az írók, művészek találkozásairól, levélváltásukról. Ebben a részben még azt is megtudjuk, hogy kb. 50 orvosi könyv jelent meg arról, hogy meddig él még a levágott fej, miként kísérleteztek velük. Géricault hazavitt néhány levágott fejet, hogy megfesse őket. Felmerült a kérdés, hogy kicsoda az ÉN, hol van a személyiség titka, megragadható-e a halál rejtélye? Bármennyire is abszurd, de a modern művészet ebből a rettenetből nő ki: „a terror idején számos metszet készült a levágott fejekről”. (74) A közönséges, a rút lett az eszmény, Duchamp – lecserélve a tökéletességre törekvő művészetet – kiállít egy piszoárt; az avantgárd sokféle irányzatának is itt van a gyökere. Az új látásmód néhány évtized alatt megváltoztatta az előző 2000 év szemléletét. Géricault naturalista, szenvtelen fej-ábrázolatai arról árulkodnak, hogy „az életnek még a halál sem kitüntetett pillanata”. (78) „Az Egész eszménye helyére a Töredék lép”. (79)

A II. szerkezeti egység tovább mélyíti ezt a tematikát, gazdag kultúrtörténeti ismeretanyagot tárva elénk, de nem pusztán lexikálisan. A Flâneur szemnyitogató rácsodálkozásával együtt barangoljuk be a Doyenné-negyedet, a korabeli bohém-tanya helyszínét, Gautier és Nerval lakhelyét, ahol megfordult C. Corot és Delacroix is. Olykor csatlakozott hozzájuk a kötet másik főhősevé emelt Baudelaire, akitől, személyes közelségbe kerülve megtudhatjuk, hogy szerinte a fotós „félbemaradt tehetségtelen festő”, a tűzfalak reklám falragaszai undorítóak, és utálatosak az újságokban közölt folytatásos regények. De Földényi révén megismerkedhetünk a kezdeti fotótechnikákkal: az angol Talbot és a francia Charles Marville eltérő módszereivel. Láthatunk felvételeket a már megkezdett városrendezésről, a place du Carrousel helyén 1859-re felépült Louvre déli szárnyáról. Feltűnő, hogy a képeken ember alig látható, mintha a kamera zárja guillotine-ként „kivégezné az eleven látványt”. (102) III. Napóleon urbanisztikai tervei nyomán Georges-Eugén Haussmann báró 20 évig tartó (1852-1872) városromboló és palimpszesztszerűen

átépítő munkája látványosan tárul elénk: kérlelhetetlenül formálódnak a nyílegyenes sugárutak, utcasorok, melyeket a kor festői is megörökítenek. Földényi részletes elemzést ad E. Degas: *Place de la Concorde* 1875-ös festményéről, melyben a szerző kihangsúlyozza a kor életérzését: az idegenséget. Általános korjellemző a szekularizáltságból fakadó zavarodottság. Flaubert az *Érzelmek iskolájában* ezt „tartalmas semminek” nevezi. Földényi konzekvensen utána jár a változásoknak, a hírlapokkal, az újságok bemutatásával érzékelteti a közállapotokat, a La Presse esetében, amelyet Émile de Girardin alapított 1836-ban, megemlíti, hogy ő vezette be a ma is közkedvelt Feuilletton-rovatot. (144) Szinte testközelből érzékelteti, hogy a 19. sz.-i franciák „lelkét halálos közöny üli meg minden iránt, ami nagy, nemes és fennkölt”. (153) Jó táptalaj ez az action gratuit-nek, amit Camus-n kívül többen is megörökítenek majd. Formálódik tehát a modern, haszonelvű társadalom és művészet.

Ami valóban fejlődést mutat, az a technika, a technológia, 1898-tól épül az első párizsi metró, illetve sorra rendezik Párizsban és Londonban a világkiállításokat, melyek elméletileg alapját képezik a digitalizációs hálózatoknak, az internetnek. Minden szakterület összekapcsolódik, a kiállításon földrészek képviseltetik magukat, ezáltal globalizálódik a világ. Készülődik a technicizált jelen, annak mindenféle előnyével és hátrányával. Baudelaire több cikkben számolt be az egyik kiállítási pavilonról, megállapítva, „ez a kaleidoszkóp a lélektelen mechanizmus eszköze”. A globalizáció relativizálja a teret és az időt.

A III. rész esztétikai elemzéseiben is Földényi gazdag asszociációs anyagot görget, mindvégig felcsigázva az olvasó érdeklődését. Nemcsak Lautrement-nak, de Földényinek is „boncasztal volt Párizs”, megvizsgálja az újságok tördelését, az apróhirdetések tömkelegét, kutat az áruházak vegyes kínálatában, elvegyül a vasútállomások hömpölygő tömegében, s a szinte befogadhatatlan információáradat majdnem kimeríti. Valamelyest az olvasói befogadást is próbára teszi. Közben folyamatosan érezteti, hogy „egy városnak nemcsak történelme van, ő maga a saját történetének lenyomata. (...) Bárhová nézünk, a történelmet látjuk”. (188) Szerinte „Párizs lerombolása és újjáépítése az avantgárd első nagy eseménye is.” Marinetti 1909-ben tette közzé a futurista kiáltványt, de a futurizmus szelleme korábban született – vallja. A jövő két megszállottja „III. Napóleon és Haussmann báró a két első futurista”. (190) Haussmann uniformizmusa bizonyos vonatkozásban a lélek zsákutcáját teremtette meg. Ez érzékelhető az action gratuit megnyilvánulásaiban. Balzac diagnózisában már az egyetemes önzés szerepel, az Ego közben fogódzók híján magára marad. „Modernnek kell lenni mindenestől” – mondja jellemzően Rimbaud az *Egy évad a Pokolban* legvégén”. (201) Baudelaire is élénken reagált a változásokra, szerinte „gonosz démonok lopakodnak belénk, és tudunkon kívül velünk valósíttatják meg legképtelenebb ötleteiket”. (242) Talán még nem is volt tudatában annak, hogy micsoda profetikus kijelentést tett. Bár jól ismerve korának művészéletét, eljutott ahhoz a paradox meglátáshoz, hogy „éppen azért kell a Sátánt vagy Démont szeretni, mert a ráció és az intellektus tehetetlen vele szemben”. (242) Már a 19. sz.-i Párizsban érzékelhető volt, hogy a szellem veszélyben van, egy ártó világuralmi erő rabszolgájává akarja tenni. „Amikor az ember nincs tekintettel sem az előzményekre, sem a következményekre. Már szinte nem a fejével gondolkodik. Mint akit lefejeztek”. (244)

A IV. egység mindegyik írása esszébe oltott morálfilozófia. Ahogy időben közeledünk jelenünkhöz, a 20. sz.-i elmetorzulás tapasztalatában részesülünk, és ez a végsőkéig fokozódhat. Különösen az *Achéphale*, a *Fejvesztett diszjektumok*, a *Jarry és Grabbe* (romboló, bizarr „művészetének”) leírása, a *Szörnyetegek* és az utolsó, *Agyatlanítás* c. fejezetek megrendítőek. Az *Achéphale* (=fej nélküli test) elnevezés tulajdonképpen egy folyóiratot és egy titkos társaságot takar, Georges Bataille az eszmei megteremtője. A folyóirat borítóján André Masson fej nélküli ember grafikája áll, „hasznos Leonardo vitruviusi emberéhez” (248), csak hogy a feje lekerül a nemiszerv helyére. „Bataille és Masson fej nélküli embere” ugyanis „nem transzcendens teremtmény, hanem olyan lény, aki önmagának az istene, nem ismer tiltást”. (249) Az ember teljesen kikerül a felettes óvó

kontrollja alól, ellenben a „szexualitás és az erotika” egy soha véget nem érő sóvárgás jele lesz: reménytelen vágyódás az elveszett Egység után, ami egyben halálfélelemmel is jár. Ez az ördögi állapot vezet el aztán a 21. sz.-ban az identitást antropológiailag is érintő mozgalmakhoz, illetve az ember önrontó elcsúszásához. Rudolf Steiner, horvát születésű osztrák tudós, filozófus (1861-1925) több mint száz évvel ezelőtt előre jelezte, hogy lesz majd egy vakcina, amellyel már születéskor kezelik az emberi testet, hogy az emberben ne alakulhasson ki a lélek és a szellemi létezés gondolata sem. Az embert automatává akarják tenni. Ennek veszélye napjainkban fennáll. Földényi Lautréamont idézve mutatja be egyik hőst, „aki nem tud betelni az ölésvágygal, ahogyan a terror idején a párizsiak, akik magukon kívül gyilkoltak”. (253) De idézi Balzac *Elveszett illúzióját* is, melyben L. de Rubempré Párizsba kerülve annak „labirintusában szabályosan elveszíti a fejét”. (257) A 19. sz.-i regényekben hemzsegek a fejevesztett figurák.

A Földényi-kötet záró fejezeteihez is erős idegzet szükséges, mert a szerző ugyan elsősorban a 19. sz.-ról beszél, de rémesen erős a Gonosz címben is jelzett „hosszú árnyékának” előre vetülése napjainkra nézve. Az ember elaljasulásának és megromlásának jelei a kötet utolsó íásaiban fokozottan megmutatkoznak. Az 1881-ben megalapított *Le Chat Noir* hetilap és kabaré működésének célja: „a törvénysértés, a polgárpukkasztás, a hagyománytörés, a bujaság és obszcenitás”. (264) A *Szörnyeteg* c. fejezetből kiderül, hogy „mivé fajulhat az ember, ha kikerül az egyetemes rend kötelékéből”. Már a 17. sz.-tól maradtak fenn szörnyábrázolások, melyek nyomán Alfred Jarry a torzat nevezi el kiválasztottnak, szörnyei transzneműek, az utcai lövöldözések nála a szabadság, az önfeledtség extázisát jelentik, az ő Übü királya maga az Isten, holott valójában a Gonosz megtestesülése. A normalitás veszendőbe megy. Földényi beidézi Kertész Imrét is: „egyre kevesebb az, ami az embert az emberi mivoltára emlékezteti. És ami a legrosszabb, hogy nem az állatokra kezdünk hasonlítani, hanem a tökéletlenül megépített automatákra”. (305) Innen már csak egy lépés korunk MI-jához, a géphez, amely a kötetben groteszk módon szerelmes lesz az emberbe. (311) Ráadásul megistenülve fölébe is kerekedhet. A végső fejezetben még olvashatunk a Théâtre du Grand Guignolról, melynek színpadán az örület, a nyílt rettenet, a sátánizmus és a szadizmus zajlott. (317) A *hallucinációk laboratóriuma* c. színdarabban (1916) a potenciális szörnyeteg egyenesen az ember agyába fészkel be magát. Sokan legyinthetnek erre, hogy persze, hiszen az 1. világháború vidékén járunk, de vonjunk egy gyors párhuzamot jelenünkkel, amikor is a 3. világégés szelei fújdognak. Az ember pedig nem tanult a múltból, találékony, főképp – paradox módon – ha önmaga elpusztításáról van szó. Meggyőződésem, hogy Földényi számára elsősorban ürügy volt a 19. sz.-i Párizsról való elmélkedés, és könyve valójában a mának szól. „A fejek egykori levágását az agyak kimetszése váltotta fel.” (329) A kötet keserű ironikus zárszava szerint „biológiailag még van agyunk. De egyre kevésbé használjuk arra, amire való, legszívesebben megszabadulnánk tőle. Nincs vonzóbb, mint a boldog együgyűség”. (324) Lám csak, a guillotine hosszú árnyéka ténylegesen rávetül sötét jövőnkre.

(Földényi F. László: *A guillotine hosszú árnyéka*, Jelenkor Kiadó Bp., 2023)

Hitel, 2024/ 05

KOTASZEK HEDVIG: *Dáliák*, akvarell

FORDÍTÁS

AKUTAGAVA

A lóláb

(2. rész)

De ezeken kívül is különböző veszélyek fenyegették Hanzaburót. Az összes esetet persze lehetetlenség lenne mind felsorolni Mégis Hanzaburó naplójában az alábbi történeten lepődtem meg a legjobban.

„Február X. Ma az ebédszünetben be akartam nézni a Longfu buddhista templom melletti antikváriumba. A bolt előtt a napfényben egy lovas kocsi állt. Nem európai kocsi. Mélykék fedelű kínai lovas kocsi. És igen, a kocsis ott ült a bakon és pihent. Különösebb figyelmet nem fordítottam rá, megállás nélkül az üzlet felé tartottam. Ekkor a következő történt. A kocsis, miközben megpattintotta az ostorát, így kiáltott a lovára: „Hö, hö!” Ezzel akarta kifejezésre juttatni, hogy a ló maradjon vesztég. De mielőtt a kiáltás elhangzott volna, a kocsi döcögve, nyikorogva elindult hátrafelé. Ebben a pillanatban csoda történt! Ahogy ott az antikvárium előtt nézelődtem, nekem is hátrafelé rándult az egyik lábam. Ekkor valami félelem, valami iszonyatos rettegés fogott el, amelyet szavakkal kifejezni egyáltalán nem lehet. Hiába próbáltam az egyik lábammal előre lépni, valami szörnyűséges gonosz erő miatt nem voltam rá képes, ehelyett hátrahököltem. Különben szerencsém volt, hogy a kocsis „Hö,hö”-t kiáltott. Mert mikor a hátrafelé guruló kocsi hirtelen megállt, ugyanabban a pillanatban nekem is sikerült megállnom. De nemcsak ez a furcsaság történt. Miközben megkönnyebbülten fellelegeztem, gondolkodás nélkül a lovas kocsi irányába fordítottam tekintetemet. Egyszer csak a foltos szőrű ló, amely a kocsi elé volt befogva, érthetetlen módon felnyerített. Érthetetlen módon? Ugyan már, nem is volt az olyan érthetetlen! Ebben az idegtépázó hangban – úgy éreztem, – egészen bizonyosan volt valami olyan, mint amikor egy ló röhög. De nemcsak a ló adta ki ezt a hangot, mintha nekem is valami nyerítésféle tört volna fel a torkom mélyéről. Most aztán mindenből elegendem lett! Befogtam a fületem mind a két kezemmel, s elkezdtem vágtatni, ahogy csak tudtam...”

A sors azonban még egy utolsó csapást mért Hanzaburóra. Ez azonban nem külső csapás volt. Március vége felé egyszer déltájban váratlanul arra lett figyelmes, hogy a lába táncolni, ugrálni kezdett. Vajon miért lett hirtelen ilyen zabolátlan a lába? Hogy erre a kérdésre feleletet találjunk, nézzük meg Hanzaburó naplóját. Igen ám, de mekkora csapás! A napló éppen egy nappal azelőtt ért véget. Akkor csupán az előtte történt események alapján lehet néhány általános feltételezést levonni. Miután alaposan áttanulmányoztam „A lovakról szóló főbb feljegyzések”, „Amit a lovakról tudni kell”, „Összes tudnivaló a szarvasmarhákra, a lovakról és a struccokról 1321. és 1324. között” és a „Gyógykovácsok és lovak” című műveket, az alábbi következtetést vontam le azzal kapcsolatban, hogy miért vált fékezhetetlenné Hanzaburó lába.

Azon a napon szédületesen sok *sárga por* lepte el a várost. A sárga port, vagyis a homokot a tavaszi szél hozta Mongóliából Pekingbe. A *Sunten dzsihó* cikke szerint több évtizede nem láttak annyi sárga port, mint akkor:

„A Tösen kaputól ötlépésnyire még a kaputornyot sem lehet látni”, írta a lap, és valóban minden rettenetes volt. Hanzaburó lólába a Tösen kapun túlról, a lóvászár egyik lótetemétől származott. Maga a ló pedig – napnál világosabb – Csang csia kou-n és Csin csou-n keresztül érkezett ide, Pekingbe. Mongóliából származó kunlun ló volt. Magától értetődik, hogy Hanzaburó lába azon nyomban ugrándozni kezdett, amint megérezte a mongol levegőt. Ráadásul a ridegtartásban élő lovaknál ilyenkor van a pázás ideje, amikor aztán szélteben-hosszában körülfutkosnak mindent. Így tehát, őszintén szólva, nagyon sajnálhatjuk Hanzaburót, hiszen az ő lólába ezeket a körülményeket képtelen volt nyugodtan elviselni.

Nem kell körömszakadtáig ragaszkodnunk ehhez az értelmezéshez, mégis mindenki azt mesélte, hogy Hanzaburó egész álló nap megállás nélkül táncolt és ugrándozott. Aztán beszámoltak még arról is, hogy hazafelé menet három lakónegyeden haladt át, s eközben hét riksát leelőzött. Végül, miután hazaért, Cuneke elmondása szerint, úgy lihegett, mint egy kutya, amikor betántorgott a házukba teaivás idején.

Ezután rádobta magát a díványra és kimerülten azt parancsolta a feleségének, hogy azonnal hozzon spárgát neki. Persze Cuneko rögtön azt képzelte, hogy a férjével valami nagy baj történt. Először is az arcszíne rettenetes volt. De ez még mind semmi, mintha valami elviselhetetlen dolog kínozt volna, csizmás lába szünni nem akaróan rángatózott. Az asszony, aki most az egyszer örök mosolyáról is megfedkezett, megkérdezte, hogy mire kell neki a spárga. De a férj, miközben kínzó arckifejezéssel letörölte homlokáról az izzadságot, egyre csak ezt ismételte:

– Hozd ide gyorsan! Gyorsan, különben nagy baj lesz!

Cuneko ímmel-ámmal behozott egy guriga csomagolásra szánt spárgát a férjének. Ekkor Hanzaburó fogta a spárgát és a csizmaszártól kezdve lefelé mind a két lábát szorosan összetekerte. Cuneko lelkéből ekkor tört fel először a rettenet: a férje megbolondult! Tekintetét Hanzaburóra szegezte, miközben remegő hangon próbálta őt rábeszélni, hogy hívják ki Jamai professzort. De Hanzaburó egyre hevesebben tekerte körül a spárgával a lábát, és egyáltalán nem hallgatott felesége szavaira:

– Ugyan már, mit ért ebből az a lódoctor! Az a szemét tolvaj! Iszonyatos szélhámós! Inkább gyere ide és ölelj át!

Átölelték egymást és nyugodtan üldögéltek a díványon. Pekinget pedig egyre jobban elborította a sárga por, vagyis a homok, amely mind szaporábban hullott alá. Aznap, úgy tűnt az ablakon keresztül, hogy a felkelő nap egyáltalán nem ontotta sugarait, zavaros vörös színe szétáradt a levegőben. Persze eközben Hanzaburó lába képtelen volt nyugton maradni. Hiába volt összekötözve a spárgával, szünet nélkül mozgott, mintha folyamatosan egy láthatatlan pedált nyomna. Cuneko, úgy tűnt, sajnálja a férjét, igyekezett benne a lelket tartani, ezért különféle dolgokat mondott neki.

– Drágám, miért reszketsz olyan nagyon?

– Nincs semmi baj.

– De hiszen úgy meg vagy izzadva! A nyáron majd hazautazunk. Drágám, olyan rég voltunk már otthon!

– Hmm. Mindenképpen hazamegyünk! Hazamegyünk Japánba és otthon fogunk élni!

Öt perc, tíz perc, húsz perc – a két ember fölött lassan haladt az idő. Cuneko később azt nyilatkozta a *Sunten dzsihó* újságírónőjének, hogy ekkor úgy érezte magát, mint egy láncra vert elítélt. De harminc perccel később végre elszakadt ez a lánc. Valójában azonban nem az a lánc szakadt el, amire Cuneko gondolt. Arról az emberi kapcsolatokat összekötő láncról volt szó, amely Hanzaburót a családjához kötötte. Egy szélroham hatására az ablak, ahonnan látni lehetett azt a zavaros vörös színt, hirtelen nagy zajjal kicsapódott. Ugyanabban a pillanatban Hanzaburó hatalmasat kiáltott, és három saku 1 magasságig repítette fel magát. Cuneko csak azt látta, hogy a spárga darabokra szakadt. Hanzaburó pedig... erről azonban már nem Cuneko adott nyilatkozatot. Merthogy Cuneko, mikor meglátta a férje hatalmas ugrását, eszméletlenül elterült a díványon. Ezt az a kínai fiú mondta el a már említett újságírónőnek, aki a vállalat tulajdonában lévő házban szolgálatot teljesített.

*

Hanzaburó, mintha valami űzte volna, a ház bejárata felé szökkent. Egy pillanat, és már ott is állt a bejárat előtt. Megrázta magát, nyeléshez hasonló félelmetes kiáltás tört fel a torkából, és egyenest a sárga porban úszó utcai forgalom közepébe rohant...

Hogy ezek után mi történt Hanzaburóval? Ezt mind a mai napig homály fedi. Különben a *Sunten dzsihó* tudósítója szerint ugyanaznap este nyolc óra körül láttak egy férfit kalap nélkül futni a holdfénytől megvilágított sárga porfelhőben, a híres Patalingnál, az ott futó vasút mentén, ahonnan a Kínai Nagyfalat szokták nézni. De azért ne higgyünk a cikk minden szavának! Ugyanennek az újságnak egy másik tudósítója ugyanis úgy nyilatkozott, hogy valóban este nyolc óra tájban, a sárga port hozó esőben kalap nélkül ő is látott egy férfit futni, ez azonban a Siszanling mellett vezető úton volt, ahol a férfi lovasszobrok sorakoznak. Tehát merő képtelenség pontosan megállapítani, hogy Hanzaburó valójában hová és miért távozott el, miután a vállalat tulajdonában lévő ház bejáratát elhagyta.

Persze Hanzaburó eltűnése ugyanúgy sok szóbeszédre adott alkalmat, akár a feltámadása. Cuneko viszont a menedzsernek, a kollégáknak, Jamai professzornak, a *Sunten dzsihó* főszerkesztőjének és bárki másnak mindezt férje elmeháborodottságával magyarázta. Kétségtelen, sokkal egyszerűbb volt ezzel magyarázni, mintsem a lólábbal! Az emberek többsége általában a könnyebb helyett a nehezebb utat választja. Ezt az utat képviseli Mutagucsi úr is, a *Sunten dzsihó* főszerkesztője, aki Hanzaburó eltűnésének másnapján aranytollának csodás remekét az alábbi vezércikkben publikálta:

„Ósino Hanzaburó, a Mitsubishi vállalat alkalmazottja, tegnap délután öt óra öt perckor minden valószínűség szerint hirtelen megháborodott, s nem törődött Cuneko nevű felesége intő szavaival, hanem ismeretlen helyre távozott. Jamai professzor, a Tungzsen kórház igazgatójának magyarázata szerint Ósino úr az elmúlt nyáron agyvérzést kapott, három napon keresztül eszméletlen állapotban volt, ettől kezdve inkább pszichikai szempontok alapján romlást diagnosztizáltak nála. Továbbá Ósino úr naplója szerint, amelyet Cuneko asszony fedezett fel, úgy tűnik, a férjének különös rögeszméi voltak. Mindazonáltal szerettük volna megtudni: mi a neve Ósino úr betegségének. Mennyiben tartozik felelősséggel a férje, Ósino úr iránt a felesége, Cuneko asszony?

Megingathatatlan nemzetünknek, melyet soha idegen erők nem birtokoltak, szilárd alapja a család, amely mindenek fölött áll. Ha a család mindenek fölött áll, még csak kérdésként se merülhet fel, milyen nagy felelőssége van a családfőnek. Ha viszont ez a családfő váratlan módon megbolondul, fölmerül a kérdés: van-e erre joga, avagy sem? Erre mi határozottan azt feleljük, hogy nincs joga! De ha mégis a férfiak jogot szereznek maguknak arra, hogy megbolondulhatnak, akkor eldobhatják a családjukat, s úgy szereznek örömet maguknak, hogy az utakat járják és énekelnek, vagy bebarangolják a hegyeket, völgyeket, avagy pedig egy kórház elmeosztályán kapnak kosztot és kvártélyt, így találják meg boldogságukat. Ebben az esetben viszont porrá hullik majd kétezer éves család alapú rendszerünk, amelyre azonban széles e világon joggal büszkélkedhetünk. A bölcs imígyen szólt: a bűnt gyűlöljük, a bűnözőt azonban nem kell gyűlölnünk. Legelőször is, semmiképpen sem akarunk kegyetlenek lenni Ósino úrral szemben. Óhatatlanul is azonban el kell ítélnünk a bűnt, amely azáltal jött létre, hogy egy ember megbolondult. És nemcsak Ósino úr bűnét kell elítélnünk. Ha az ég a megbolondulás betiltásáról szóló törvényről nem vesz tudomást, akkor el kell ítélnünk minden eddigi egymást követő kormányt, amely ezt nem vette figyelembe!

Cuneko asszony elmondása szerint a férje eltűnésétől számított nem kevesebb, mint egy éven belül ő az X utcában, a vállalat tulajdonában lévő házban marad és vár Ósino úr hazatérésére. Mi, amellet hogy teljes szívünkkel együttérzésünket fejezzük ki a hűséges hitvesnek, bízunk abban, hogy a bölcs belátással bíró Mitsubishi vállalat vezetősége figyelemmel kíséri a feleség kényelmi körülményeit és soha sem fog szűkmarkúan bánni Cuneko asszonnyal...”

Folytatjuk...

Japánból fordította: Vihar Judit

Akutagava Rjúnoszuke (1892-1927) rövid ideig tartó élete ellenére a Taisó-korszak (1912-1927) legjelentősebb írója. Írásaiban főként filozófiai, erkölcsi problémák megvilágítását tartotta szükségesnek. Az ellentmondásos kor konfliktusai, a családi problémák megrendítették idegállapotát. Ahogy maga is írja: “a század betegségeibe betegedett bele”.

Akutagava írásai nem cizellált ecsetvonások, hanem kemény kézzel megfestett tusrajzok. A magasztos és az ironikus látásmód nála egymás mellett van jelen. 1921–1927 kritikai korszaka, filozófiai tárgyú művei egyes szám harmadik személyben íródnak, a korabeli japán viszonyok éles bírálata csendül ki belőlük. Ebben az időszakban jelenik meg a *A lóláb* (1925) című novellája, amely széles társadalomkritikája miatt felrázza, de gúnyos hangneme folytán meg is nevelteti olvasóit.

KOVÁCS MARIANNA

Gyöngyvessző

Gyöngyvesszővel simogatlak.
Jól érzed magad?
Harmatjával itatgatlak,
míg fel nem szárad.

Árnyékával kényeztetlek,
hogyha tűz a Nap.
Ágas-bogas a vesszője,
ide elbújhatsz.

fotó: Kovács Marianna

BAK RITA

Beethoven-darabkák

Cunami - érzelmkitörések,
Josephine, nagy szerelme elviselte
egy darabig,
Tizennégy szerelmes levelet írt hozzá,
szerelem,
hosszan szerette volna
érezni,
lehetetlen
a társadalom béklyói között.
- Nem is lehet vele beszélgetni,
egy beteg ember,
mondták sokan.
Ordított,
gondolatai, süketsége
őrtjítette.
Ikon, popsztár
süketen,
egyedül,
központi idegrendszer
romokban,
mája szétroncsolódva.
Örök,
heroikus harc.
Egyre süketebb,
egyre erősebb hangulatingadozások,
majd jön a szifilisz is,

Magányos halál
a padlásszobában.

HOMLOKTÉR — PETHES MÁRIA

karanténba zárt sóhajok

először megszabadult ruháitól
illatos fehérneműjétől aztán
levetette bőrét majd ragyogó húsát
míg végül csupán a lelke maradt

*

húsz éve lakik ott
ahol postás sem jár
mégis akárhányszor
kinyitom szekrénye ajtaját
parfümjének illata árad belőle

*

százszor kimostam pulóverét
(ernyedten lógó ujjai nem tudták
megtartani testének karcsú vonalát)
ha felveszem átölel a szeretet
olyankor azt hiszem én Ő vagyok

*

Anyám kő volt
lénye szelíd ima
titkolta fájdalmát
hogy minket megkíméljen
apám olló volt
minden köteléket elvágott
végül kettétörött
fogalmam sincs hova lett

*

már tudom
akit halhatatlannak hittem
halandó
már tudom
amit Anyám rám hagyott
halhatatlan

*

kóborol a csend
lépted nyomát szimatolja
az éjszaka fekete madár
szárnyát tépdesei a hajnal
fényét ráteríti az utcára
egy hírlapot tapaszt ablakomra a szél

átkozott hideg van nélküled
térj vissza hozzám Édes
nézd éppen csak pislákol
bennem a remény

*

kövek nedvesednek a fényben
hullámok dörzspapírja csiszolja
a Tópartot egyedül vagyok
a félelmetesen kék ég alatt

*

szelíden megérint egy angyal
elold a távolság szédületétől
hogyan meghalljam a rügyek dobpergését
ami bevezeti a nagy mutatóvonalat
lássam a világhírű varázslást a kikiáltót
csak tessék tessék kezdődik a teremtség
valahol jó és rossz között létezik ez a kert
aminek porondján fölvonulnak aranyesők
jácintok tulipánok kankalinok meghatódom
amikor a barackfa büszkén mutogatja
megtermékenyített rózsaszín virágait

Végül minket is

Homorú tér. Valami madárka szedegeti
az eső szétgurult gombostűit. Minden
esély ennek a látványnak az ünnepségén
vesztegel. Forr a kövek között a hab.
A teljesség elmarad a Tó tajtékában.
Andalító dalt énekelnek a hullámok a partnak.
Nyárfaligetek száraz hava hulldogál. Tudatba
vésődő emlékek hasonlatossága. A fül zúgó
labirintusában mintha tenger morajlana.

Fájdalmak kőomladékát összeforrasztja a Nap
és nagy robajjal messze gördíti a szél. Egy kerge
méh saját mézétől émelyeg az alkony fonalán.
Évek és ígérek zűrzavara roskad a kapu elé.
A szülőföld gyökerei szövedéke. Vakok érzékeny
ujja még fölismeri a tájat, a Tó vízszintesen
fűzött gyöngysorát, a jövőmondó fákat,
az emlékezés tiszta cseppjeit. Végül minket
is hitének vall a szerelem. Bennünk a mérce.

HOMLOKTÉR — PETHES MÁRIA

Csalhatatlan jel

kivilágított céltábla a hold, a csillagok
sorozatlövés, a lyukakon áttündöklő
egy másik világ. azúrkék rongy a Tó.
alakod kiválik a névtelen holnapokból.

két utazás között vagy most is.
méz-sárga fény csorog a mólóra, ahol
a legszebb szóra tanítod a szelet, amitől
sűrűbb lesz a víz felszínén a csillagháló.

hogyan mit cselekszel, nem tudja az idő, csak
létezik az évszakokkal táplált elmúlásban.
a pillanattól azonnal emlék keletkezik,
elernyed mint izom a csontokon.

félelmek vámpírpajzsa zúdulnak véredre,
mert a derengő világosságban láthatóvá válik
a túlsági hegyek üzenete. ó mennyi esély!
de mindegyiken pecsét: sehol.

teremts magadnak új napot! rubin színűt
mint a likőr, amit együtt ittál valakivel,
akit nagyon szeretsz, és aminek ízét
megőrzik nyelved hervadó bimbói.

s mielőtt elfogynak a kiejtésre várakozó nevek,
amikkel úgy hiszed, megvesztegetheted a véget.
dalolj az elcsigázott madárnak partot,
csalhatatlan jelét a megérkezésnek.

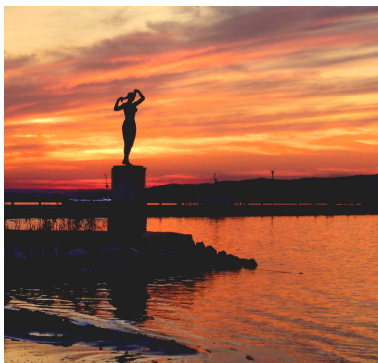
A szerelem életrajza

A szerelem életrajza nem tartalmazza
a kísértések és a sóvárgások erejét, ha
váratlanul lecsap rád annak az illata,
aki még ott kóvályog benned, betegen

a várakozástól, mert nem mész utána.
Ez a dal neki szól, és mindenki másnak,
akit magára hagytak. Elmúlik ez is.
Ahogy minden. Az emlékek elitcsapatai

belefáradnak a tisztelgésbe. Ahogy
csigában a tenger, zúg füledben
a kétségbeesés. Hogy egyedül maradsz.
Nem értelek. Végre egy biztos dolog

az életedben. Hajnalra úgyis minden
örökké százszor eldúdolt sanzonná válik,
és csak két üres pohár, meg egy feldőlt
Tequilás üveg tanúskodik az asztalon.

Forrás (versek, kép):
Pethes Mária Facebook-oldala

FANTAZY

MÁNDY GÁBOR

Belepottyantak

– Na, velünk is megtörtént – mondta Valerij, az expedíció vezetője, ahogy szétnézett az ismeretlen tájon. – Eltévedtünk, egy teljesen ismeretlen helyre kerültünk. Nagy szerencse lesz, ha nem esznek meg a vadállatok, vagy ha értelmes lények is laknak itt, akkor nem áldoznak fel az isteneiknek. Már sok sci-fit olvastam, de most bele is pottyantam az egyikbe. Veletek együtt.

Az űrhajó kényszerleszállást hajtott végre az ismeretlen bolygón. Szerencsére azon is volt levegő, oxigénnel és nitrogénnel, csak a nitrogén aránya jóval magasabb volt. A három űrhajós óvatosan vette le a szkafandert, és egy kicsit fulladoztak, de ki lehetett bírni. Körülnéztek. A körülmények egy viszonylag fejlett civilizáció jelenlétére utaltak. A távolban egy villamos vezetékeket véltek felfedezni, és a magasban valami elrepült felettük, ami könnyen lehetett akár egy repülőgép is. A katapultálás közben zöld növényzetet is láttak, de a leszállás helyén csak kő volt és homok. A porban valami megmozdult, de mire közelebből megvizsgálhatták volna, eltűnt.

Tanácsstalanul ácsorogtak egy ideig, nem tudták, hogy merre lenne célszerű elindulni.

Megint feltűnt valami az égen, majd még több is. Semmi kétség, ezek nem madarak, hanem repülő szerkezetek. A jelek szerint felfedezték őket. Ez lehet rossz is, de nincs választási lehetőségük. A túlélésük mostantól kezdve a bolygó ismeretlen lakóinak jóindulatán múlik.

Izgatottan tárgyalták meg, hogy mi a teendő. A kiképzésen ugyan begyakorolták a lehetséges vészhelyzeteket és a menekülő, valamint a védekező eljárásokat is, de ezt egyikük sem vette túlságosan komolyan. Ha sikerül is épségben leereszkedniük egy számukra ismeretlen égitesten (amelynek még a tömegvonzását, a helyi g-t sem ismerték), ugyan hogy is tudnák kivárni, amíg a Földről megérkezik a segítség?

A vészhelyzetekre még a Földön összeállított élelmiszerkészlet pár hónapig tartott ki, és oxigénjük is volt, de ez utóbbi legfeljebb hetekre elegendő. Nagy szerencse, hogy belélegezhető légkörrel rendelkező helyre kerültek. Járhattak volna sokkal rosszabbul is.

A földi irányító központtal már a leszállás közben elveszítették a kapcsolatot. A berendezés nem ment tönkre, de az égről valahogy eltűnt a Föld. És a Nap nem az ő Napjuk volt. A hosszú űrutazás mesterségesen lelassított idejében nem vették észre, hogy eltévedtek. A vészjelzésük még talán átment, de az ismeretlen környezetről már nem tudták tudósítani a központot. A Föld egyelőre lekerült a napirendről. Az ismeretlen bolygó ismeretlen lakóival kellett foglalkozniuk.

A repülő szerkezetek egyre közelebb jöttek, láthatóan le akartak szállni. Aztán csak egyikük ereszkedett le, a két másik tovább lebegett, mintha a társukat akarták volna biztosítani. Valószínűleg ők is tartottak a meghívás nélkül érkezőktől.

A jármű leszállt és alaposan felferte a port. (A parancsnok, Valerij, rögtön meg is jegyezte, hogy szerinté reaktív hajtóművekről van szó.) Egy ideig nem történt semmi. Aztán kinyílt egy csapóajtó, és egy fura élőlény tekeredett ki belőle. Utána kijött egy másik is. Nem nagyon hasonlítottak az emberre, de a testük szerkezete praktikusnak tűnt. A két szem és a két fül nyilván a térben való tájékozódást szolgálta. A fülnek azonban forgatható cimpája volt, mint a Földön a kutyaéknak, macskáéknak, lovaknak. A kiálló szemek is mozogtak, mint egy gyík szemei. A test súlypontja lejjebb volt, ettől stabilabbnak látszott, mint az emberé. A derekuk izmos, és az is mintha nagyon el tudna fordulni. Ruhájuk nem volt, hacsak a vastag, kígyóra emlékeztető bőrt nem tekintjük annak. Meglepetésre nem négy, hanem hat végtagjuk

volt, mint a rovaroknak. Ezeket egyszerre különböző irányokba tudták mozgatni, és később kiderült, hogy felváltva használhatták kéz vagy láb gyanánt, mint a Földön a majmok.

A három földlakó érdeklődve szemlélte a házigazdákat.

– Ilyen állatkertben sem jártam még – jegyezte meg Alfred. Diana nem szólt, csak álmélkodott.

A fordítógépüknek nem vehették hasznát, hiszen ahhoz először tudni kellett volna, hogy milyen nyelvről van szó. Minden értelmes kommunikáció előfeltétele az ismeretlen lények beszédmintáinak elemzése. Ők azonban egyelőre nem szólaltak meg.

Aztán Valerij leguggolt, és a porban pár mozdulattal leskiccelte a Naprendszer sémáját. Ebből a bennszülöttek csak annyit értettek, hogy a jövevények valamit közölni akarnak, így az intelligenciájukat megéri megvizsgálni.

A furcsa lények még mindig nem szólaltak meg. Azaz valami zajt, zsongást lehetett hallani, olyanformát, mint ahogy a telefondrótok zizegnek. És a két fura lény között különösen érezhető volt valamilyen elektromágneses feszültség.

Akkor a második repülő szerkezet is leszállt. Kinyílt az ajtaja és látni lehetett, hogy a belseje gyakorlatilag üres. Az első két lény egyike közelebb jött, majd hirtelen megfordult, és elindult a második jármű felé. Valerij intett a társainak és erre Alfred és Diana is elindult, mentek libasorban a fura lény után.

A jármű belsejében nem voltak ülőhelyek, ez feltehetően a kombinálható végtagokból adódott. A lények szabadon dönthették el, hogy két, négy vagy hat lábon állnak, esetleg a fenekükön ülnek.

Felszálltak és sokáig repültek a sivatag felett. Aztán megérkeztek egy településre, amely egy mozgalmas város és egy nyüzsgő hangyaboly kombinációjának tűnt.

Kinyílt az ajtó, ki kellett szállniuk. Körbevették őket a helybeliek, és nehéz volt megállapítani, hogy vajon azok is köztük vannak-e, akik idehozták őket. Annyira egyformák voltak.

– Na, hol a fogadóbizottság? – kérdezte félhangosan Alfred, és Diana is elmosolyodott, bár kockázatosnak érezte a viccelődést.

Nem volt semmiféle bizottság. A jövevényeket közvetlenül egy tudományos jellegű intézetbe vitték.

– Remélem, pszichológusok vizsgálnak meg bennünket, nem pedig boncoló orvosok – mondta Alfred.

Bevezették őket egy nagy terembe. A falak mellett mozogtak valamik, amikről nem lehetett megállapítani, hogy élőlények-e vagy gépek.

A három földlakót ekkor elválasztották egymástól.

– Észnél legyetek, pajtikáim, és ha valami baj van, próbáljatok meg kapcsolatot keresni a többiekkel! – figyelmeztetett a parancsnok, de maga is tudta, hogy ez nem rajtuk múlik.

Valerij egy higiénikusnak nem mondható ketrecbe került. Mivel ismerte Pierre Boule regényét, *A majmok bolygóját*, lélekben felkészült rá, hogy állatnak tekintik, és hogy bizonyítania kell az értelmi képességeit. Elhatározta, hogy ha a klasszikus banánkísérletet próbálják ki rajta, akkor ő gyorsan egymásra teszi a három dobozt, a legnagyobbat téve legalulra, felmászik rá, lekapja a banánt, de nem eszi meg, hanem odanyújtja a kísérletvezetőnek, ezzel érzékeltetve, hogy nem az étel, hanem a feladat érdekelt.

De nem hoztak banánt, hanem beletettek a ketrecébe egy agresszív kis állatot, és kettejük közé dobtak néhány szem ismeretlen gyümölcsöt. Az állat támadólag lépett fel, de Valerij nem hagyta magát. Megvédte a zsákmányt, majd megfelezte és a felét az állatnak adta. Az állat morogva evett, Valerij pedig a saját részét kiadta a kísérletvezetőnek, ahogy a banánnal is tervezte. A kutatók susogtak, nyilván kiértékeltek az eredményt. (Valerij remélte, hogy a problémamegoldás és az együttműködő készség kombinációja jó pontnak számít.)

Utána különböző repülő tárgyakat kellett elkapnia. Ez is sikerült, de az meglepte a kutatókat, hogy az elkapott tárgyakat nem tette maga mellé, hanem ügyesen visszadobta őket. Ez annyira váratlanul érte őket, hogy nem tudták elkapni. Ekkor Valerij megvárta, amíg felszedik a földről ezeket a tárgyakat és csak utána folytatta. Szemmel láthatóan ő találta ki ezt a játékot, ő határozta meg a szabályokat, és ez is nagy izgalmat váltott ki a megfigyelőkből. Csak úgy zúgtak, zizegtek a láthatatlan telefondrótok.

Eközben egy másik ketrecben (az inkább hasonlított egy laboratóriumra) Dianával is hasonló kísérletet végeztek. Neki dobozokat kellett egymásra raknia (a banánkísérlet banán nélkül). Ő is gyorsan átlátta a helyzetet és neki is sikerült meglepnie a kutatókat. Először a nyílással lefelé rakta őket egymásra, mint egy piramist, aztán pedig megfordította a dobozokat és úgy rakta őket össze, mint egy matrjoska-babát. Így rendbe rakva tette le a kísérletvezető elé.

Alfrednek is logikai tesztet kellett megoldania, de előtte egy új lehetőség is megnyílt. Észrevette, hogy a konstrukciós feladatban szereplő kis rudacskákkal számolni is lehet. Gyorsan kirakta:

I III IIII

Aztán:

II III IIIII

Végül:

III II IIIIIII

A kísérletvezető figyelmesen tanulmányozta a kis rudacskákat, és zajongott egy sort a társával, de a harmadik feladat értelmezésére nem volt felkészülve. Odahívott még két másikat is. Végül az egyikük hirtelen annyira izgatott lett, hogy a levegő szinte vibrálni kezdett. Ő nyilván matematikus lehetett, és rájött, hogy a harmadik sorozat a 3 második hatványa, azaz 9. Meg akart győződni róla, hogy eltalálta, ezért ő is kirakta a rudacskákat: négyet, majd kettőt. Alfred egy pillanatnyi gondolkodás után már ki is rakta a 16-ot, ami a négy második hatványa.

Ezzel kezdődött a két faj intellektuális párbeszéde. A matematika területén már értették egymást, de a kommunikációs technikájuk nagyon akadozott. Ki kellett volna dolgozni egy kétnyelvű szótárat.

A legnehezebb akadálnak a lények beszéde bizonyult, amelyet a földlakók csak sejtettek, de egyáltalán nem tudtak érzékelni. A földi írás sem volt könnyebb a lények számára, hiszen az a kiejtésre épült. Jobb híján a piktogramokkal kísérleteztek.

Igen ám, de kiderült, hogy a földi piktogramok sem magától értetődőek, hanem megállapodás eredményei. Már az „ember” ábrázolása is nehézségbe ütközött. És vajon hogyan ábrázolják a „menés” fogalmát? Hány lábbal? És a „ház”? Az itteni épületeknek nincs fedelük, a tetőzet érzékeltetése nélkül pedig nehéz dolog lenne megkülönböztetni a házat a doboztól.

A nyíl mint irányjelzés is puszta konvenció, hiszen a nyíl hegye nemcsak a célt (—>) jelezheti, hanem a forrást is (<—).

A három földlakó teamben dolgozott és sokat vitatkoztak azon, hogy mit mivel célszerű jelölni.

Aztán arra jutottak, hogy piktogramok, állóképek helyett mozgással kell kifejezni az egyes dolgokat. A menést menéssel, a lefekvést lefekvéssel, az evést az evés imitációjával demonstrálták. Egész jelnyelvet találtak ki, és élveztek is, csak azt nem tudták megállapítani, hogy ebből mit értenek meg a helybeliek.

Időnként enni is kaptak. Hát, ha nem estek volna át a kemény úrhajós-kiképzésen, egy falat sem ment volna le a torkukon. De tudták, hogy sok múlik ezen. A helyiek nem gondolhatják róluk, hogy finnyások. Ami azoknak jó, jó lesz a földlakóknak is. És ha éhesek maradnak, akkor még mindig ott van az az élelmiszer, amit a Földről hoztak magukkal.

(Mindamellet az, amit itt kaptak és maguk között manának neveztek el, lassanként egészen megszerették.)

Teltek a napok, hetek, és a jövények még mindig nem jutottak előbbre. Akkor Diana elővett egy túlélési kézikönyvet, és hangosan felolvasott belőle. A lények közelebb jöttek. Nagy nehezen rájöttek, hogy egy szöveges dokumentumról van szó. Mindjárt hoztak is valamit, amin nyilván valamiféle szöveg volt, de az ő kommunikációs technikájukkal.

– Nem vizuális jellegű nyelvük van, hanem hang alapú – vélte Alfred.

Arra a következtetésre jutottak, hogy nincs sok esélyük a bolygó ismeretlen társadalmába való beilleszkedésre. Egy ideig tudományos szenzációt jelentenek a helybeliek számára, de igazából megmaradnak az állatkerti állatok szintjén. Etetik őket, jól bánnak velük, de semmiben sem tudnak igazán kooperálni. És vajon meddig fogja a bennszülötteket érdekelni ez a pár csodabogár? Olyan benyomást kelthettek, mint a Földön a polipok, majmok, delfinek: értelmesek, megvan a magukhoz való eszük, de igazából nem tudnak mire menni velük.

Egyszer Valerij megkérdezte Dianát, hogy nem lenne-e kedve nyilvánosan szeretkezni. (Ennek előzménye az volt, hogy olvasta Vonnegut egyik regényét, amelynek hőse egy idegen bolygóra kerül, és ott egy másik, gyönyörű földi hölgygel szerelmeskedik, az ottaniak nagy érdeklődése közepette. Úgy gondolta, hátha ez itt is beválik.) Dianának nem nagyon tetszett az ötlet, de végül belement. Hátha éppen ez lesz az, ami kimozdítja a holtpontról az interplanetáris ismerkedést. És az életük múlhat azon, hogy meddig tudják fenntartani a bennszülöttek irántuk megnyilvánuló érdeklődését.

Egy étkezés után a férfi odajött hozzá, és kedvesen megölelte.

– Jó, jó – mondta Diana –, de kérlek, ne vadulj be! Hadd lássák, hogy hogy kell ezt kulturáltan csinálni.

És valóban, a szerelmi jelenetre odacsődültek a helyiek. Az aktus részletezése nem illik egy tudományosfantasztikus novellába, de a lényeg, hogy a lírai előjátéktól eljutottak a végkifejletig. Alfred is együttérzéssel figyelte a jelenetet, odajött és ő is szeretettel megölelte Dianát.

Ezt a mutatót a nagy érdeklődésre való tekintettel még többször megismételték, a helyiek mindannyiszor ott tolongtak körülöttük. Diana Alfreddal is összebújt, mert úgy érezte, ezt kívánja meg a bajtársiasság.

A lények sejtették, hogy ez a jelenet a szaporodással függ össze. Egy napon elvitték a csoportot egy családhoz. (A család fogalmát csak fenntartásokkal írom le, mert az ottani együttélési formák nagyon különböztek a Földön megszokottaktól.)

Az első meglepetés akkor érte őket, amikor kiderült, hogy a végbélnyílásuk nem alul van (a fenekük széles volt, egyoszlatú, és azon kizárólag ültek), hanem oldalt. A végterméket úgy ürítették, mintha egy csapon keresztül tennék. A nemi szervük viszont a szájukban volt. (Ott lehetett aztán igazán érzéki a csók!)

Az utódot is kiöklendezték, méghozzá egy puha héjú tojás formájában! Hogy melyikük volt a hím és melyikük a nőstény, azt nem lehetett megállapítani, még az is elképzelhető, hogy hímnősek voltak. A lények azonban ismerős volt: két szülő génjeiből kombinálódik az utód.

A tojásokból kelt ki a fióka, mint az egykori dinoszauruszok esetében.

A lények a jelek szerint bedobták utódjaikat a közösbe, olyan volt az egész, mint egy nagy bölcsőde, a kicsik serényen mozogtak, ütköztek, és ilyenkor megint azt a fura zizegő hangot hallatták. És amikor valami bajuk volt, akkor találomra mentek oda a nagyokhoz és egy furcsa kommunikáció zajlott közöttük.

– Így képzelem el a sárkányok kedveskedését – mondta Valerij. – Ahogy mi vállon veregetünk, azok nyilván barátságosan megpörkölik egymást. (Ezt egy meséből vette, amit még gyerekkorában olvasott.) Itt az ütközéseknek lehetett valamilyen kommunikációs vagy

vigasztaló szerepe. Néhány koccanás után visszamentek a kicsik, mintha feltöltek volna energiával.

Voltak nagyobbak is, mondjuk, hogy serdülők, ők komolyabb játékokat játszottak, korongokat lökdöstek ide-oda, mintha valamiféle sport lenne.

– Az lenne a truváj, ha ezeket meg tudnánk tanítani focizni – mondta Alfred, akinek a labdarúgás volt a hobbija.

– A sporthoz azonban versengési szándék kell, ezek pedig mintha arra törekednének, hogy mindenkinek jó legyen. Mint ahogy a kezdő tollaslabdásoknál is az a cél, hogy minél később essen le a labda.

– Nehogy már bevezessük a kapitalizmust egy olyan helyen, ahol nagyon jól megvannak versengés nélkül! – figyelmeztetett Diana.

Ahogy családról is csak képletesen szóltunk, a felnőtt egyedekről sem lehetett eldönteni, hogy ki kihez tartozik. Vagy valamiféle kommunában éltek vagy csak alkalmilag kapcsolódtak egymáshoz. Az mindenesetre feltűnt, hogy sem szerelmi jelenetet nem láttak, de még csak összekapaszkodó párokat sem. Mintha minden kedveskedésük kimerült volna ezekben a fura lökdösődésekben. Vagy ha a szájukkal is összetapadtak, azt nem nyilvánosan tették.

Valerijt az is érdekelte, hogy hogyan tervezik meg és állítják elő a gépeiket, hogyan működik itt egy üzem, és hogy mit fogtak fel az ő földi úrhajójuk berendezéseiből. Már az első napokban észrevette, hogy egy egész csoport tanulmányozza a járműüket. Szívesen segített volna, megmagyarázott volna mindent, de a kommunikáció ezen a szinten egyelőre nem működött. Könnyű volt pálcikákból kirakni a matematikai műveleteket, de a műszaki ismeretek átadásához sokkal kifinomultabb eljárásokra lett volna szükség.

Időközben egymás között kitaláltak egy nevet a bennszülöttekre. (Nekik úgy tűnik, hogy sem a fajukra, sem a népre mint egészre nem volt szavuk, kizárólag az egyedeket voltak képesek megkülönböztetni, de azt is olyan módon, amit csak ők értettek, a földlakók nem.) Furcsa szaporodási módjuk, a tojásrakás, valamint a vastag bőrük kinézete alapján dinóembereknek nevezték el őket. Mivel azon a bolygón talán sosem éltek dinoszauruszok, ezt a vendéglátók sem találhatták volna sértőnek.

A földlakókat nagyon foglalkoztatta a dinóemberek nyelve. Alfred kitalált egy módszert, amelynek segítségével a hangjelzéseket grafikussá lehetett tenni. Ez sem volt egy könnyű út (és emlékeztek a delfinkutatók sok évtizedes munkájának eredménytelenségére), de érdemes volt elindulni rajta.

Itt is sok nehézséggel találták szemben magukat. Valerij felmutatta azt a gyümölcsöt (amit maguk között manának nevezték el, és ez volt az egyetlen ehető és emészthető étel), amely a megszokott táplálékuk volt, erre a kísérletben együttműködő dinóember kiadott valamilyen hang-impulzust, amit grafikusan is sikerült megjeleníteni. Azt azonban nem lehetett tudni, hogy az a hangminta a konkrét gyümölcsöt jelenti-e, a gyümölcsöt általában, az evést, az "egy" számot, netán a gyümölcs színét.

Végtelen sok próbálkozás után alakult ki a legszükségesebb tárgyak és cselekvések szótára. Az ottani hangjelzéseket persze képtelenek voltak reprodukálni (bár erre vonatkozóan is végeztek kísérletet, a grafikai jelek hanggá való visszaalakításával), de megpróbáltak dolgozni a grafikus megfelelőikkel. Ezáltal úgy is mondhatjuk, hogy a jövevények adtak írást a bennszülötteknek, de olyat, amit csak ők maguk, a jövevények tudtak használni. (Hasonlított ez a kínai jelek latin betűs átírásához, a pinjinhez: a külföldieket segíti, de a közönséges kínaiakat nem nagyon érdekli.)

A dinóemberek továbbra is barátságosan viselkedtek. Az volt csak a kérdés, hogy a földlakók hogyan fizethetnek a koszt-kvártélyért. Szerencsére úgy találták, hogy a bolygón kommunizmus uralkodott, vagy legalábbis egy olyan jóléti társadalom, amely elviselte, hogy

ők hárman csak a hobbijuknak éljenek. Elvégre a Földön sem kell fizetniük az állatkerti lakóknak az eltartásért.

Teltek a hónapok, és csak az hozott drámai változást, hogy Diana teherbe esett. Izgatottan vitatták meg a következményeket. Az nem okozott gondot, hogy ki az apa, hiszen gyakorlatilag már régóta szerelmi háromszög alakult ki közöttük. Amiatt aggódtak, hogy ezen az idegen bolygón hogy lehet majd megszülni és gondozni egy földi gyereket.

Diana örömmel vállalkozott rá, hogy fiúkat és lányokat is szüljön a két férfitől, de bizonyos kockázatot jelentett, hogy az anya közös. De vállalniuk kellett ennek biológiai kockázatait.

– Ha a bibliai Évának sikerült, nekem is sikerülhet – nyugtatta meg magát az első földi nő és jövőbeli anya a dinóemberek bolygóján.

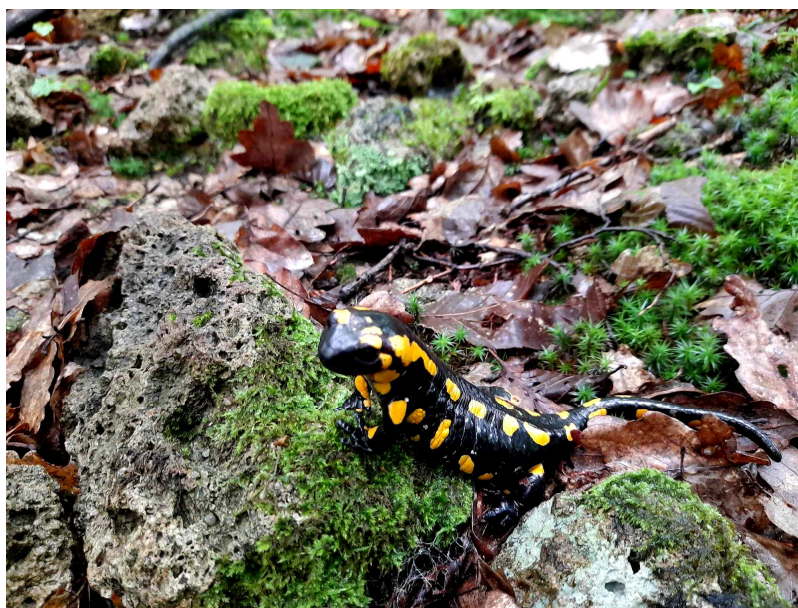
Azt azonban megállapították, hogy egy földi mentőakcióban nem reménykedhetnek, örökre itt kell maradniuk ezen az ismeretlen bolygón. A gyerekeikkel együtt pedig eleve nem utazhattak volna vissza.

– Örökre itt maradunk. Csak az a baj, hogy nem tudjuk, hol van az *itt* – mondta Valerij.

(Mindezt én jegyeztem le, az első utód, akit Geonának neveztek el. Nő vagyok, és az anyámnak azóta sem sikerült fiút szülnie. Eddig három húgom van: Luna, Vénusz és Afrodité. Mindenki izgul, hogy végre fiú is szülessen, mert nélküle nem folytatódhat az itteni emberkolónia élete. Mi lányok meg még túl fiatalok vagyunk ahhoz, hogy szüljünk. Az expedíció két férfi tagja ugyan örömmel próbálkozna, de ez nem látszik túlságosan egészséges megoldásnak.

Egyébként sokat mesélnek. Ha nem mondták volna el az első napok történetét, én sem tudnám. Alfred bácsi ugyan megpróbálta megírni az önéletrajzát, de még mindig a középiskolánál tart, és akkor még nem is ismerte anyámat és Valerijt.

A dinóemberek kedvelnek bennünket, de az ő társadalmukba való beilleszkedésünk kérdéses. Én már egész jól tudok velük kommunikálni, de csak úgy tekintenek rám, mint egy festő majomra vagy egy beszélő papagájra. Hát, majd meglátjuk.)

Fotó: SÁROSI Z. GÁBOR

REJTŐ GÁBOR

Ima pezsgőre és kaviárra

Tétován pislogok az égre
hova visz az út, és mi végre?
Egyik lábam, a másik után
se nappalom, se éjszakám.

Egy luftballon, vagy egy sámlí
hogyan lehet Istennel szóba állni?
Tán egy sárkány, az lenne a legjobb
aki tüzet fog, az lehet csak boldog.

Mit akarok én, és mit akar az élet
mi az, ami így is, úgy is bele férhet
mi az, ami van, és mi akar lenni
mit akar az Isten még helyére tenni?

Dünyögök egy szoba-konyhában
egy begombolt nagykabátban
az asztalon toll, papír
s szól a hang, egyszer se él, aki fél.

Kigombolom a nagykabátom
az ember mindig remél
hogyan minden, csupán csak látszat
és a fekete – fehér.

Mit akarok én, és mit akar az élet
mi az, ami így is, úgy is bele férhet
mi az, ami van, és mi akar lenni
mit akar az Isten még helyére tenni?

No nézd, no nézd csak!
a felhők mögött, kezdődik a vircsaft
angyalok lovon, lence ruhában
mögöttük ördög ül, csíkos pizsamában.

Most szabadult, száján nyomdafesték
hármassal töltjük az estét
pezsgő lesz, kaviár
új imát írunk, csak tessék, tessék...

Mit akarok én, és mit akar az élet
mi az, ami így is, úgy is beleférhet
mi az, ami van, és mi akar lenni
mit akar az Isten még helyére tenni?
*

Mi az, ami kincs, mi az, ami talmi
és a szerelembe bele kell-e halni?
Mi az, ami nincs, hova tűnt az Éden
mi az, ami adatik, ha szépen kérem?

Háborúról szóló ének

Már gyűlik a had, kint is bent is
mocarog a tenni vágy
madarak keringnek a sötét égen
vijjogva közelít az új világ.

Résnyire szűkült szemmel lessük
merre kanyarog az út
mondd csak anyám, édesanyácskám
lesz-e megint háború?

Egyenruhák, egyenszavak
együnk, amíg lehet
a zsigerek táncát villogó szemmel
nézik a szellemek.

Fölgyülemlett ez a százezer év
a hegynyi kamu, tabu
mondd csak anyám, égi anyácskám
lesz-e megint háború?

És szóla az Isten, mutasd az arcod
vedlik a kígyó, szisszen a vágy
lángba borul a forgószínpad
nem búzlik tovább a szóvirág.

Rózsa virít a vármegye házában
győzhet-e rajtunk a múlt?
Mondd csak anyám, égi anyácskám
lesz-e megint háború?

*

Kő koppan a kút fenekén
fölröppen egy denevér
mámoros felhők gyűlnek az égen
semmivé válik százezer év.

Te döntöd el, mivé leszel
a szellem százkarú
miért ne lenne háború
miért is lenne háború?

SZEGŐ JUDIT

Már nem félek

Már nem félek a sötétség zord urától.
Nem rettent meg az édes álmok hiánya.
Magamba ölelem éber éjszakáim,
S feltörő vágyaimmal szállok vitába.

Olykor még meg-megjelenik ifjú arcod.
Bombaként robban egy rég felejtett érzés.
Bizserget, éhes ajkamra csókot lehel,
És időutazásra hív e kísértés.

Már nem félek indulni, kísérem múltam.
Hajam sötétebb lesz lépésről lépésre.
Derekam fonala is legombolyodik.
Halkan susog a tavasz szele: Térj észre!

Sietve kereslek emlékem könyvében,
És elindulok, ahonnan nincs visszaút.
Illatod varázsa, izzó szemed fénye
Közelről éget, s csillagunk sem kifakult.

Már nem félek mondani, szeretlek téged!
Mert sürget az idő, a zsugori vénség.
Nem kellenek titkok, szétszórom az éjbe,
S tisztulva várom a hajnal első fényét.

KARAFFA GYULA

Valaki írt a homokba...

lehajolt mintha nézelődne
s kezéből kirepült egy tégladarab
valamit írt a homokba
nem tudni zsidó volt-e vagy arab
haja csapzottan lógott előre
eltakarta a szemét előlem
csak a homokszemeket hallottam
csak a sóhaj szállt fel belőlem
csak írt és írt automata módra
keze vezette nem a gondolat
csak írt csak írt pedig betűivel
nem akar semmi csak haladt
lehajolt mintha nézelődne
tán szégyellte hogy írnia kell
és a verőfényes napsütésben
eltűnt előlem akár az is amit írt...

KARAFFA GYULA: *Tartozásaim gyűlnek...* Balassagyarmat, 2015, Brunner Média Kft
Nyomdaüzeme

GUTI CSABA

Ellentétek vonzásában*

A február vége lassan, ügyes kézzel lopkodta lefele a naptárról a telet, hogy aztán megfontoltan, de visszavonhatatlanul kiszínezzé az erdőt, és beoltson minden egyes fát, bokrot, de még fűszálat is étellel. Voltak hírnökök, akik saját bőrükön érezték már a változást, és nem voltak restek kikürtölni azt, míg mások, akik nehezen ébredtek, vagy sokat csalódtak már, szorosan a fejükre húzták a párnát, és aludtak volna még. Végül ők is engedtek.

Megtelt az erdő fütttyel, madárdallal, avarzörgéssel. Zeg-zug nem maradt érintetlenül. Kivirágzott az erdő zizegéssel, boldog újrakezdéssel.

Volt azonban valaki, aki nem örült a tavasznak és a vele járó melegnek; az öreg varjú csüggetően járt-kelt, és oly bosszúsan kapingálta maga alatt a földet, mintha a szerteszálló rögöktől akarta volna kikövetelni magának a megoldást. Hiába élt ugyanis meg már majd két varjúöltőt, ezúttal mit sem tudott a hogyan továbbról. A végeláthatatlan sötét varjúsereg a minap szárnyalt észak felé, ő azonban sem erőt, sem egy fikarcnyi affinitást nem érzett a hosszú utazáshoz. Gyenge pillanataiban még elbizonytalanodott, gondolta elindul mégis, talán utolérhetné őket. Meg is rázta tollait, felszívta begyét, de aztán hitehagyottan landolt az erdőszéli odvas tölgyfán.

– Áh! Csudába az egészszel! Kár, hogy olyan messzire kell repülni! Nem nekem való már ez a retúrjegy. Igazából semmilyen jegy sem való nekem. Kikezdte már vénségemre a mellemet ez a sok évtizedes szárnyalás. Amúgy meg minek is ez a temérdek tili-toli? Ide, aztán meg semmi értelmére vissza. A magamfajta szerencsétlen varjú jóformán még jól sem lakott az itteni csemegékből, mire rohanni kell vissza. Hát nem! Elég volt! Befejeztem! Lehet, hogy meleg lesz a fekete viharkabát, de akkor is megpróbálom az itteni nyarat! Valahogy csak túléltem! – döntötte el végérvényesen a maradást, majd hozzálátott, hogy a durva, minden kényelmet nélkülöző fészket némiképp nyáriasítsa.

– Fúj, egy madártoll! Hogy kerül ez ide? Ettől lenne csak izzadtságos egy napsütéssel teli, túlfűtött nyári délelőtt! – károgtat az öreg varjú rettentő hangosan, és undorral telve kitessekelte a fészkeből az apró verébtollat. Mintha csak magát akarta volna meggyőzni döntése helyességében, azzal, hogy bűnbakot talált a szöszyi semmiségben.

Mindegy is! Ráment a délelőttje, mire úgy gondolta, végzett mindennel. Recsegett, ropogott akkor már a tákolmány, de legalább jó szellős volt, és akkor csak ez számított. Annak teljes tudatában, hogy minden tőle telhetőt megtett, elégedetten kapingált az avarban, és ha valami csőre közé valót talált, jóízűen befalta. Rá se hederített a gúnyos megjegyzésekre, amik megkérdőjelezték ottléte jogosságát.

– Hé, varjú! Meleg lesz a szmoking! – csipkelődött vele a tengelic.

– Majd megtalállak még, ha télre fordulván lefordulsz az ágról! – válaszolta egykedvűen az öreg varjú, és baljósan csattintott egyet a csőrével, amely oly szikrát hányt, mint az acél. Félni lehetett tőle. A tengelicnek mindenképp, aki rögvést bele is pirult a hallottakba, és egy pillanat nem sok, már el is röpített. Vissza se nézett.

– He-he! – mosolygott szarkasztikusan, akarom mondani varjasztikusan a sötét szárnyas, elkönyelve, hogy megvan még a tekintélye a sok tiri-tarka varjúbegy töltelék között.

* Ezen novellám, sok másik mellett megtalálható a Holnap Magazin oldalán is az alábbi linken:

<https://holnapmagazin.hu/profile/Csaba>

[G. Cs.]

Így csöndesen, a világgal teljes kibékülésben teltek a napjai. Rettentően élvezte, hogy a tavasz megannyi csemegével kínálta, és csak egy valami bosszantotta; a tudat, hogy miért nem töltötte már jóval korábban is itt a nyarat.

– Mi ez nekem? Még csak nem is izzadok! Még hogy a varjúnak nyáron északon a helye? Ki hallott már ilyen sületlenséget?! Kár, a sok elpocsékolt időért! Kár, a kárba vesztett milliő energiáért!

Két hét nem sok, és úgy meghízott az erdő kínálgatta bőségtől, hogyha akart volna, sem tudott volna elrepülni már!

– Jól van ez így! – szuszogta nehézkesen, de töretlen boldogsággal. Élt, mint hal a vízben, és nem is volt ezzel semmi gond. Nyugalmából aztán egy szokatlan zaj kergette ki, amint egy kora reggel álmosan ébredezett az erdőszéli, rozzant fészkében. Hú, de micsoda zaj volt az! Mintha egy botot húztak volna végig egy hosszú kerítésszakaszon. Az öreg varjú rettentő bosszús lett, kelletlenül kikecmergett vánkosából, és elhatározta, hogy kikéri magának a szokatlan rendbontást. Csőrét csattogatva botorkált ki az addigra sűrűn telenőtt csalitosban, míg végül meglátta a távolban a csendháborítót, a pillanatnyi zűrzavar forrását.

Meglátta, és ahogy mondani szokás, megszerette. Úgy bizony, kétségtelenül így történt, ezt a varjú is megértette rögtön, attól függetlenül, hogy soha, senkibe nem volt még szerelmes. Akkor azonban villámcsapásszerűen érte ez a semmivel össze nem téveszthető érzés. Az öreg szárnyast rögvest kiverte a víz, úgy izzadt, mint még soha, és a szíve is akként robogott, hogy majd kiszakadt a helyéből. Egy dolog járt csak a fejében; hogy meghódítsa a romos ház kéményén kelepelő gólya szívét. Hogyan is gondolhatta volna másként, hisz sohasem látott még olyan csodálatos lényt, mint a gólya. Igazából akkor még azt sem tudta, hogy a gólya, az maga a gólya, hisz nem találkoztak még, így be sem mutatkozhattak egymásnak. Amikor ugyanis a gólya délről érkezett, a varjú épp akkor vándorolt északra. De mit számított ez akkor? Mindent a szív lüktetése, az érzelmek kavalkádja mondott tollba. Legfőképpen a varjúéba, amely utat talált a szárnyas minden porcikájához.

– Kellesz nekem, gyöngé test! – áhítozott a gólya szerelméről a varjú, még mindig a csalitos sűrű, mindent eltakaró rejtekéből.

Közben a gólya újra a nyakát hátrahajlítva, könnyedén és tele kecsességgel kelepelt tovább, üdvözölte az otthont, az egyetlent, a mindig hazavárót, és egyben köszöntött mindenkit, aki benne lakott, és emlékezett rá.

– Gyönyörű! – rebegte a varjú, majd gyorsan visszaugrott az ágon szégyenében. – Hogy is kellenék neki? Miként? – tette fel magának a fájdalmas kérdést, és hogy tovább mélyítsen lelki sebein, lajstromba vette az imádott kedvessel szembeni fogyatékoságait.

– Én fekete vagyok, ő fehér. Az én testem tömzsi, ő szép karcsú. Az én csőröm durva és szürke, az övé hosszú és piros. Ő elegánsan lépdel, én botor módon ugrándozok. Hiába! Semmi esélyem!

Így alakult, hogy az örökké mindenkre komor és csipkelődő öreg varjú mindent elemészítő szerelmet érzett a gólya iránt. De hiába volt oly édes ez az érzés, hiába gondolt mindig gyöngédséggel az imádott kedvesre, esténként, amikor egyedül kellett álomra hajtania a fejét a szegényes fészkében, sokszor mégis azt kívánta, bár soha meg sem ismerte volna a gólyát.

Mit ér ugyanis a szerelem, ha nem viszonzózzák? Mardosó kint, szívet tépő megpróbáltatásokat, madarat romba tipró gyötrelmet.

Nyilván, hogy a dolgok így alakultak, és mit sem változtak előnyükre, arról éppen a fekete gyászhuszár tehetett a legjobban, hisz ő nem volt elég bátor, hogy végre előlépjen fedezékéből, és megvallja érzéseit a hosszúlábú, nyalka gólyának.

Egyik nap ilyenformán tiporta sárba a másikat. Azalatt a nyár alatt a varjú éveket öregedett. Tolla borzas lett, ritkás, színe megfakult, mint a sokszor emlegetett, csudaszámba menő fehér hollónak. Tompa fényű csőre mögött mélyen ültek karikás szemei.

– Kár, kár ezért a tipródásért! – sajnálta magát a varjú, de egyébre továbbra sem szánta rá magát. Megpróbáltatásait fokozta még az évtizedek óta nem látott hőség, mely úgy perzselte végig a határt, mint a futótűz. Augusztus végére a varjú nem volt már se élő, se holt, csak egy tollruhában zörgő csontkupac.

Végül belátta, amit be kellett látnia.

– Ez így nem mehetett tovább! Ha kinevetnek, ha elzavarnak, ha belepusztulok a szégyenbe, akkor is megteszem! – határozta el, és erőtlenül, imbolygó járással kilépett az ág végére, nehézkesen felröppent, és szárnyalni kezdett a romos ház kéménye felé.

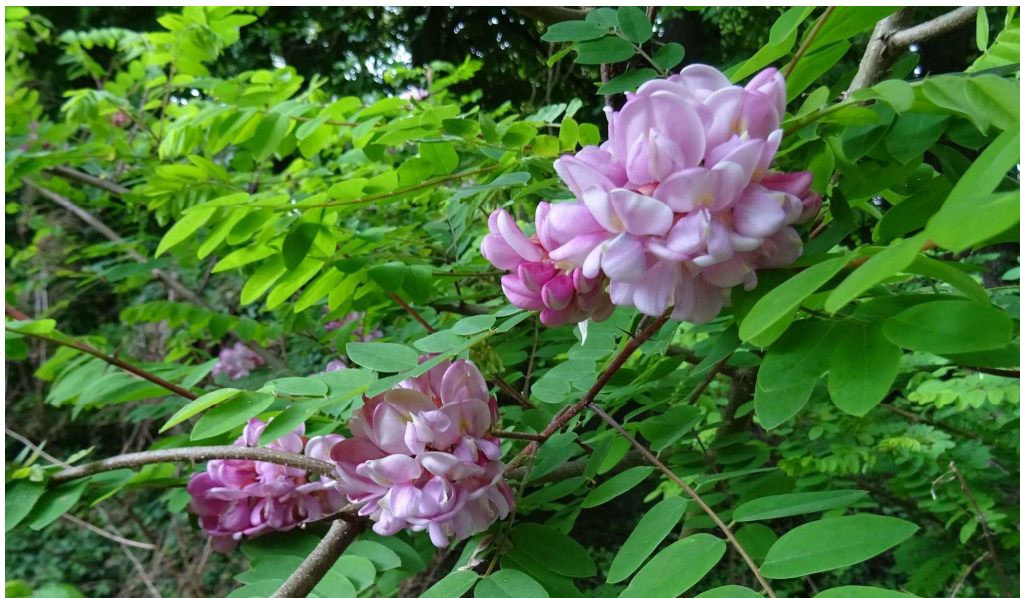
De jaj! Mit láttak szemei? Éppen semmit. A fészek oly elhagyatottan, üresen állt ott, mint még soha. A varjú a zsigereiben érezte, hogy itt bizony végérvényesen történt valami. Teljes kétségbeesésben repkedni kezdett a magasban. Hogy merre tartson, azt maga sem igen tudta. Közben ide-oda vetette tekintetét, azt remélve, hogy viszontláthatja kedvesét.

És igen, viszontlátta. De nem egy példányban, hanem tízben, százban, ezerben.

Az erdő melletti hatalmas réten ugyanis gyülekeztek már a vonulásra váró golyák, hogy egy kiadós reggeli után megkezdhessék útjukat. A varjú elképedve, teljes zavarban figyelte őket. Hol egyik piros csőrűben, hol másikban lelte meg szerelmét. Aztán, hogy még nagyobb legyen a zűrzavar, a golyák végül egyszerre keltek szárnyra, és elindultak az úton, melyet nemzedékről-nemzedékre követtek már.

A varjú mindent kockára téve, teljes elszántsággal követni kezdte őket. Megingathatatlanul elhatározta, hogy addig le nem száll újra, míg színt nem vall szerelmének.

Akkor még nem is sejtette, hogy erre legközelebb Afrikában kerül majd sor...

Zemplénben....

Fotó: SZABÓ MÁRTA

GÓSI VALI

Az utolsó hajnalon

még nem ismertelek
de néha láttalak jönni az úton
újra és újra indultál felém
majd távolodtál
elnyelt valami furcsa fény
és – érthetetlen – olykor
varázsütésre megteremtettek
megint álmaim
míg valóság lettél
múlhatatlan

– mindenütt ott vagy
és minden vagyunk
a föld az ég a nap
a Csillagunk...
mind a mi birtokunk
egymástól minden
fontosat megkapunk –

a Nagy Egészet akarom
ezért őrizlek oly nagyon
te vagy a napom és éjjelem
te maradsz örök lényegem
és messze túl az álmokon
ha nézlek Őt is láthatom
míg átsüt a fény a lombokon
madarak kísérik háladalom
és imát mondok érted
az utolsó hajnalon

SZ. PÖRDY MÁRIA

Egyiptomban ramadán idején

1. rész

Születésnap ajándékként a fiam szervezte az utat.

Amikor a márciusi pénteken este megérkeztünk Kairóba, a ramadán még két hétig tartott. Az Uber taxi mindig kéznél van és hihetetlenül olcsó, mondta a fiam, miközben megrendelte a kocsit. A repülőtér kb. 20 km-re van a belvárostól (onnan 26 perc alatt értünk a szállásunkra) és 280 egyiptomi pounds-ba került. Ha ezt 7-tel megszorozod, az eredmény: 1960 Ft. Ennyi pénz nem egészen kétszerese a mi alapdíjunknak és akkor még nem beszéltünk az útdíjról!

A ház kapujában várt a szállásadó, Mr. Abbas. Felkísért a 7. emeleti lakásba és mindent bemutatott, elmagyarázta a használatukat. A lift digi kódra működik, nincs belső ajtaja vagy rácsa, a liftaknában védelem nélkül mozog. Furcsa volt látni az előttünk surranó aknafalat. De, pl. ilyen lift volt az Alexandriai Könyvtárban is, pedig az igazán modern, gyönyörűen karbantartott épületkomplexum. A házat, ahol laktunk, 1944-ben építette az belga cég, amelyik a lakónegyed házainak egy részét is tervezte és kivitelezte. Magas, tágas, polgári lakásnak mondanám, ahol az előszoba, a nappali és konyha egy egységet képezett, ügyes fal-kialakítással. Két hálószobája volt, tágas fürdőszobája, WC-vel. A nagyobb hálóból erkély nyílt a keskeny udvarra és a szomszédos házakra. Leginkább a gépészeti megoldásokon látszott, hogy a korszerűsítést nem egységes terv alapján oldották meg, de végül is működött minden. Valamikor tényleg elegáns otthon lehetett.

A szállásadótól kértünk javaslatot megbízható sofőrre a másnapi alexandriai utunkhoz. A fiam megbeszélte vele az árat is az egész napos szolgáltatásért.

Hamarosan elindultunk vacsorázni a város híres koshari éttermébe, Koshari Abou Tarek-be. A koshari tradicionális, vegetáriánus egyiptomi étel, tápláló, laktató, finom és olcsó. Rizsből, tésztából, lencséből, csicseriborsóból áll, paradicsomos szósszal öntik le, majd sült hagymával és különböző fűszerekkel tálalják. Taxit hívtunk, de az étterem zárva volt. A közelben sétálgató helyi lakos megszólított és elmagyarázta, hogy a ramadán miatt a legtöbb étterem egy hónapig zárva tart. Megkérdezte honnan jöttünk és boldogan mesélte, hogy fiatal korában (40–50 év körüli lehetett) már járt Budapesten és legszebb emléke a Gellért-hegyi szoborról maradt. Végül a közeli „vidd magaddal” grill vendéglőt ajánlotta, amelynek nagy forgalma a biztosíték, hogy friss alapanyagokból ízletes ételeket készítenek. Utólag is hálásak voltunk a javaslatáért.

A sofőrünket Husszeinnekk hívták. Reggel, a megbeszélt időpontban, a ház bejárata előtt parkolt, és kocsijának félig nyitott ajtaja mellett várakozott. Középmagas, sportos alkatú és öltözetű, nyílt tekintetű, negyvenes éveiben járó, szimpatikus férfi volt. Amikor kiléptünk a kapun, feltolta rövidre nyírt hajára a napszemüvegét és merően nézett felénk. Nem volt kétséges, hogy Mr. Abbas órá bízott minket. És az is biztos, hogy sokkal többet tudott rólunk, mint mi róla. Csak másnap este derült ki például, amikor egy zacskó szárított datolyával becsöngetett az ajtónkon (napközben szóba került, s azt mondtuk, hogy olyant még soha nem láttunk), hogy velünk azonos emeleten lakik, a lift másik oldalán lévő lakásban. Két esetben szólalt meg, ha valamilyen látnivalóra hívta fel a figyelmünket és azokról elmondta a lényeges információt, vagy ha kérdeztük. Kerülte a személyes vonatkozású témákat, tartózkodó volt, de nagyon figyelmes és udvarias Kocsiján nem volt karcolás, ütődés, a

belseje tiszta, bőrhuzatú, kényelmes. Látszott rajta, hogy nem régi csotrogány, mint az utakon, utcákban közlekedő autók többsége.

Alexandria 220 km-re van Kairótól. Okosabb lett volna, ha nem 9 órára, hanem 8-ra kérjük a kocsit, de akkor nem gondoltuk át kellően. A házigazdánk sem hívta fel a figyelmünket, hogy a ramadán időszakában a napok – a szolgáltatások idejét tekintve – „rövidebbek”.

A várost Nagy Sándor alapította i. e. 331-ben, miután seregével elfoglalta Szíriát és Egyiptomot. A hely stratégiai fontossága miatt elhatározta, hogy itt alapít fővárost, amelyet magáról nevezett el. Aktívan részt vett a város megtervezésében. A fontosabb épületek már elkészültek, amikor i. e. 332-ben váratlanul meghalt és a Ptolemaiosz-dinasztia vált Egyiptom uralkodójává.

Két és fél órás út után értünk Alexandriába. Husszein kiváló sofőr volt, a káosz városi forgalomban is dinamikusan, de biztonsággal vezetett. A sztrádán sem ragadta el a hév, tartotta a 100 km körüli átlagot.

Első célállomásunk az Alexandriai Könyvtár volt.

Elődjét I. Ptolemaiosz fáraó alapította meg Nagy Sándor halála után, görög mintára. A könyvtár egy nagyobb komplexum, a Muszeion (a múzsák csarnoka) része volt, amelyben külön termet biztosítottak a zenének, a költészetnek, a filozófiának, az anatómiának és a csillagászatnak. i. e. 250 körül már 400 ezret meghaladta a papirusztekercsek száma. Az idők során a Ptolemaiosz-dinasztia tagjai folyamatosan bővítették könyvtár telerakottságát. Hírének terjedésével egyre több tudós érkezett ide, ahol a kutatásaik idejére ingyenes szállást és étkeztetést is kaptak. A könyvtár állományának egy része először i. e. 48–47-ben, az alexandriai háború idején semmisült meg. A könyvtár az elkövetkező években, a folyamatos római támadások következtében többször is megsérült, tekercsek sokasága semmisült meg. Végso pusztulása a mai történészek szerint nem i. u. 640–642 között következett be, mint azt az egyik elmélet tartotta, hanem már korábban. De, megsemmisülésére a mai napig nincs biztos válasz.

Új könyvtár létrehozásának gondolta először az 1970-es években merült fel. Építését 1995-ben (az UNESCO és magántőke támogatásával) azon a helyen kezdték el, ahol a korábbi könyvtár állt, és 2002. október 16-án nyitották meg.

A központi épület óriási, ferde dobhoz hasonlít. Az üvegből és alumíniumból készült tetőzetébe északra néző tetőablakokat illesztettek, amelyeken keresztül fény árad be a többszintes fő olvasóterembe. Az épület hét emelet magasságból enyhe dőlésszögben ereszkedik tengerszint alá. Meredek, nagy ívű kört alkotó szürke gránitfalába egymás fölé ókori, valamint mai jelekből és betűkből álló sorokat véstek bele.

A 8 millió kötet befogadására alkalmas raktár az épület föld alatti részében kapott helyet. Vannak még kiállítási és előadótermek, különleges felszerelés a gyengén látóknak és egy planetárium is. Bonyolult számítógépes és tűzvédelmi rendszer teszi teljessé ezt az ultramodern létesítményt.

Az Antik-kiállítást tekintettük meg először. Az ókori egyiptomi birodalom kronológiáját követték a kiállított tárgyak, szobrok. Érdekes volt a hieroglifák abc-jét tanulmányozni, az ezekkel írt példamondatokat, amelyek jelentését angolul és arabul adták meg. A következő termekben a görögökkel, görög kultúrával való kapcsolatot lehetett követni. A rosette-i kő másolatán is elámul az ember, a kőbe vésés, a karakterek, betűk írásának hihetetlenül precíz technikáján. Persze, ennek az eredetijét 1802 óta az angolok őrzik, – mint sok minden mást! Aztán átmentünk a hatalmas, elsötétített, temperált terembe, ahol értékes kéziratokat, szövegtörödékeket, ereklyéket láttunk a tárokbán. Például a Kába követ takaró, arannyal hímzett 2 brokát darabot, amelynek ünnepélyes átadását 1936-ból filmfelvétel is őrizte. A Kiswa két darabját maga a király ajándékozta Tal'at Harb közigazgatásnak úttörő gazdasági projektjeinek elismeréséül. Az ereklyét őrző család utolsó élő tagja, az unoka 2002-ben adta át az új

Alexandriai Könyvtárnak. Még rövid időre bemehettünk a többszintes, nyitott terű olvasóterembe. Egy órákor zártak és a ramadán miatt aznap már nem nyitottak ki. Ezért írtam az elején, hogy okosabb lett volna hamarabb indulnunk, mert akkor több idő jutott volna az olvasóterem bejárására. Elképesztő méretű, kívülről-belülről ultramodern építmény!

Husszeint megkértük, vigyen el minket valami jó, helyi ételeket kínáló étterembe, amelyik biztosan nyitva van. Pilótánk gyors telefonálás után elindult velünk. (Csak zárójelben: kocs nélkül meghaltunk volna a távolságok miatt!) Az Alexandriai-öböl hosszan elnyúló tengerpart. Egyik vége felé van a Könyvtár, az étterem pedig pont az ív másik részén. Innen igyekeztünk vissza a Qaitbay Citadel nevű, a 15. században védelmi célból épített erődhöz, amely a Könyvtáron túl, tényleg az öböl végén van. Ha nem feledkezünk meg minduntalan a böjti időszakról és nem a korgó gyomrunkra hallgatunk, a Könyvtár után a közeli erődbe megyünk és csak utána az étterembe. Válaszra sem méltatva az orrunk előtt zárták be az erőd hatalmas, kétszárnyú kapuját. Így jártunk! Ramadán volt!

Visszafelé, a tengerparti úton, megálltunk a sétány közepe táján, a Corniche-on, amely már a belvárosban van, ahonnan az egész öblöt beláthattuk. A gond csak az volt, hogy a közelben sehol nem találtunk lámpás átkelőhelyet. Lerítt rólunk, nincs kellő bátorságunk a négysávos autóúton való átkeléshez. Ehhez Husszein keze, amely erősen fogta az enyémet, és elszánt, az autók közötti kígyózása kellett. A fiam mintegy testőrként a másik oldalamon tartott lépést velünk. Még át sem értünk a túloldalra, lelki szemem előtt már a visszaút borzalma lebegett. Az egyiptomiak halált megvető bátorsággal cikáznak az autók között. Nem számít az sem, ha lámpás helyhez érnek, nem várják meg (többségükben) a zöldet, a mozgó járművek között mennek át a túloldalra. Kiskoruk óta sajátjuk ez a közlekedés, ebben nőttek fel. Husszeint megkérdeztük, mitől biztonságos mégis, hiszen (szerencsére!) egyetlen balesetet sem láttunk. Azt válaszolta: lényeges, hogy mindig szemkontaktusban legyél a sofőrrel, akinek autója előtt akarsz továbblépni, mert ő abból érti, hogy lassítania vagy fékeznie kell. Ezért halljátok a szüntelen dudálást, mert a sofőrök pedig így kommunikálnak egymással, hogy a gyalogosok miatti lassítás vagy fékezés miatt ne koccanjanak egymással. Miután szerencsésen „átvitt” az öböl partjához, türelmesen megállt a sétány szélén, várt ránk, hogy majd visszakísérjen az autóhoz. Figyelte, ahogy a mellvéden áttornásszuk magunkat a hullámtörő betontömbökre, ahonnan beláthattuk az öböl teljes ívét. Nagyon szép látvány volt. Az épületek élesen látszódtak mindkét irányban, de a távolság jótékonyan „eltakarta” az 5–7 emeletes házak közlől jól látszó, lerobbant homlokzatát is. Kár, hogy ezek rendbehozatalára eddig nem jutott pénz!

A nap utolsó programja a Szent Márk kopt ortodox katedrális látogatása volt. Itt van az alexandriai pápa, a kopt ortodox egyház fejének székhelye. A kopt keresztények Szent Márk evangélistát tartják az egyház alapítójának. Feltételezések szerint a Márk evangélista által i. sz. 42-ben alapított templom helyén állt az i. sz. 311-ben feljegyzett kápolna, amelyben állítólag Márk és utódai holtteste voltak. 828-ban Szent Márk testének nagy részét velencei kereskedők ellopták és Velencébe szállították. Csak a feje maradt Alexandriában és ebben a székesegyházban őrzik. Évszázadok során több templomot is építettek az eredeti helyére, mert az arab megszállás, a keresztes háborúk, a francia invázió idején rendre elpusztultak. Az invázió után 1819-ben építették újjá és nyitották meg a templomot, majd 1870-ben felújították. 1950 és 1952 között, a két harangtorony kivételével, ismét lebontották a templomot. Helyére nagyobb, vasbeton épületet emeltek. Az előző templom hat márványoszlopát beépítették az új karzatba, ikonosztázát feldarabolták, megszámozták a darabjait és az új templomban ugyanott építették fel, ahol előzőleg állt. A két harangtornyot betonnal erősítették meg, és gyönyörű kopt metszetekkel díszítették. Utoljára 1985 és 1990 között kétszeresére bővítették a templomot. Ekkor a hat oszlopot áthelyezték a templom új nyugati bejáratához.

Nem egyszerű bejutni a székesegyház területére, ugyanis katonák által őrzött, körbekerített területen van. A székesegyházba vezető utca bejáratnál Husszein a lehúzott ablakon keresztül beajánlott minket az öröknek, csak utána szálltunk ki a kocsiból. Ő tovább ment, parkolásra alkalmas helyet keresett. Azt mondta, ha befejeztük a látogatást, hívjuk telefonon és értünk jön. Csak átvilágítás és az útleveleink leadása után kaptunk zöld utat, hogy beléphessünk a templom területére. A szigorú védelem oka a 2017. április 9-ei virágvasárnap történt öngyilkos merénylet, amelyet az elkövető a székesegyház bejárata előtt hatott végre. Az áldozatok számáról eltérő adatokat találni a neten. Az elhunyt katonák és templomi alkalmazottak nevét emléktábla őrzi. Gyönyörűek a katedrális ikonjai és mozaikjai, különleges, a földszintet a bejárat fölötti karzattal összekötő, csigavonalas, áttört márványból készült lépcsősora, az ikonosztáza és oroszlános pápai trónja. A templom a későantik és korabizánci stílus jegyeit mutatja. Impozáns épület.

Napnyugta után még úton voltunk visszafelé Kairóba, amikor a müezzin éneke hirdette, hogy a böjti órák véget értek. A következő lámpás keresztvezetésben egy fiatal fiúcska az autók lehúzott ablakán keresztül vízzel teli palackokat dobott be a bizonyára nagyon szomjas utasoknak. Hihetetlennek tűnt, hogy ott, ahol minden apró szívességért tartják a markukat, ingyen vizet osztogatnak! Husszein, aki az autórádióján követte az imádkozási időszakokat, elővett egy csomag nápolyit és megkínált vele. Mikor köszönettel nem kértünk, azt mondta, vegyünk belőle, mert egyedül nem kezdheti el az evést. Azt már nem is mertük megkérdezni, hogy nélküle elkezdheti-e a családjá az étkezést, vagy meg kell várniuk a hazaérkezését.

Ha utáltuk volna nápolyit, akkor is elfogadjuk, hogy végre ehessen az egész napi koplalás után.

Fotó: SÁROSI Z. GÁBOR

BÖRÖCZKI MIHÁLY

Májussirató

Az egész légző természet levert,
valaki szürke festéket kevert,
kapott egy óriási ecsetet,
és bemázolta vele az eget.

A fű, bokor, fák hangulata is,
ebbe a rémült szakadékba visz,
hol összeszűkül minden, ami tág,
s nagy esőcsöppökben sír a világ.

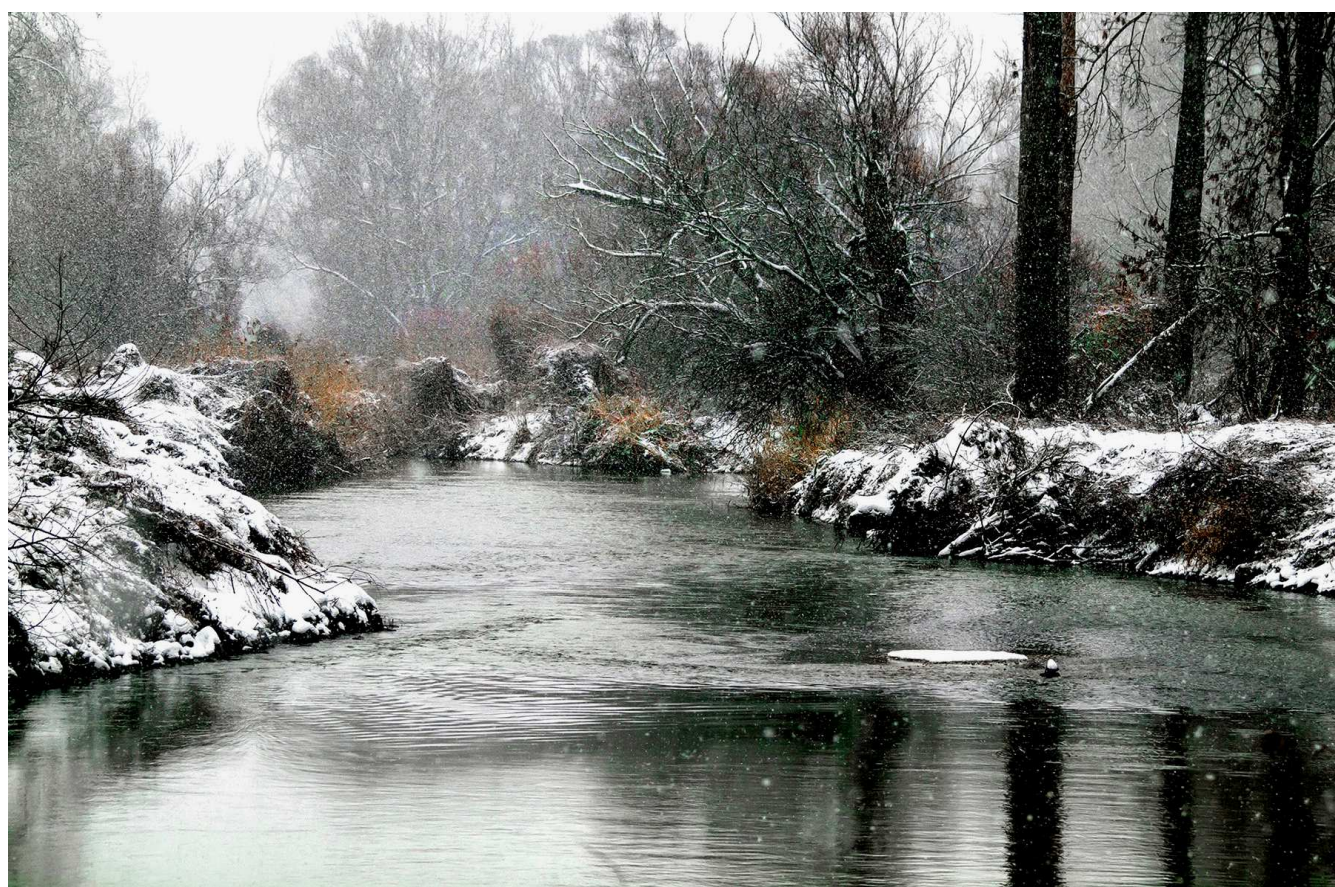
A május búsul. Ázott kedve van.
Csak szomorú. Borús és hangtalan.
Nincs semmi bűne, de eső veri.
A bugyra vizes. Gonddal van teli.

Az álló tájból kifut a tavasz.
Most minden más, bár minden ugyanaz.
A nyár is késik. Odavan a Nap.
S a rosszkezdő egész csontunkig harap.

Hársfavirágzás

A bújó zöldből szinte kiabálva
bújik elő az illatozó sárga,
a júniusnak égiség a kedve,
s az aszfaltos út mintha szélesedne,
és minden élő tudja, újra nyár van,
nagy béke ver tanyát a zárt világban,
a sűrűn benőtt, dús árokpart végül
a bódító hársfasorhoz szépül,
az édes illat ágról-ágra szárnyal,
s szétteríti egy füttyögő madárdal.

EMLÉKEZŐ – GŐSI FERENC (1952—2024) fotói

EMLEKEZŐ – KASKÖTŐ ISTVÁN (1929 — 2024)

Átok

Háború volt!
Aztán annak is vége lett.
Tizenhat éves bölcsen
ítéletet mondtam a világ felett.
Haraggal, üres gyomorral
míg görbére nyomott
a csere-zsák,
s míg lukas cipőmben hólé csucsogott,
májust kívántam, napsütést,
simogató szellőt...
s átkoztam az istent meg minden
fegyver-viselőt...

Harag

A kövér paraszt csak krumplit adott
mikor én szalonnát
meg húst akartam...
fitymálva gyűrte anyám kopott
gúnyját és panaszkodott.
Ütni lett volna kedvem,
de vártak otthon, négy nap
meg négy éj az út oda...
Az éhség nagy Úr szokta mondani
Anyám
és az én uram acsarkodott, lázított, hajtott!
A kormos vagon tetején
ketten kapaszkodtunk
a FÉLELEM meg én
– ahogy az éj leszállt –
ment a vonat lassan, ki tudja miért
néha meg-megállt.
Valahol a sötét horizont mögött
Szolnok bújt, mint egy bűnös,
kit rossz útra vitt a sors.

A Sors, az az ostoba véres kezű
vaksi ribanc
röhögve várt a Tisza fölött
s a vézna, fáradt alig-ember,
– csupán egy kölyök, aki voltam -
álmok nélkül, arasznyi múlttal,
én csak haza vágytam.
Mindegy, hogyan csak már
túl lenni a szénpokol kapuján –
hol nyugat meg kelet oly könnyen
helyet cserélt.
Pest vagy Szibéria –
perdült a szerencsekerék.
A vesztes? Hogy mennyi volt
örök titok marad.
Keletre vitte őket az új rokon,
testvéri gonddal,
tábort vert nekik túl az Urálon.
Hol egy ezredév előtt pogány papok
fehér paripát áldoztak, most
vörös oltáron ezernyi jajjal
egy sötét múltat kísért, az
elfelejtett, porló csont halom.

Qana

Aludj, gyermekem. Aludj.
Ez áldott anyaföld lett a bölcsőd...
sikoltó szirénák zúgnak feletted
végső altatót
s ha majd a tűzpiros hajnal jön,
jeltelen, tömegsírban temetnek el.

Történelmet írnak, könnyel, vérrel...
hadvezérek, hamis szónokok,
míg gyilkosod – isten választott fia
e részeg világgal együtt –
egy újabb győzelmet ünnepel.

EMLÉKEZŐ – VERMES GYÖRGY 1949 — 2024

Óda oda

Mért írsz a szexről? Mert kimeríthetetlen,
Férfi nő viszonyban nincsen lehetetlen!
Komplexszé teszi a biológia,
Vonz is és taszít is mindenki fia,
És csak nagy sokára leszel tehetetlen.

A szex jó, hisz mindenki uralni akarja,
Törvényben van, ki-ki szemérmét takarja!
Eredendő bűnné silányítanak csodát,
Úgy kezelik a nőt, mint egy tehéncsordát,
Prúdek vagyunk, az ember a fejét vakarja.

Te ezután ne légy majd házasságtörő!
Oda lesz a vagyon, a gyerek, a jövő!
Társadalmak is beszabályoznak egy s mást,
Kis közösségekben de figyelik egymást,
Nehezen kap prédát Jani, a gyorslövő!

Nemi életünkön rajta lóg egy kutyvasz!
Álszemérem, vallás, gazdaság mit kotyvaszt,
Szabályozza mindegyik éppen eleget,
Egy szájból kifújva hideget, meleget,
Engedi, vagy bántja, mit szerelem forraszt!

Az egyházak a szexet jól rabosították.
Az élvezeti részét de megkaszabolták
Ami hátramaradt, már csak gyermeknemző,
Kinek kell monddjad már, ami kötelező?
A nőnemnek hűségét is parancsba adták

A törvénykezés dagad, megy papírkoptatás,
Egy nem túl régi célpont, a nemi zaklatás,
Aminek az ügyén, mint trójai faló,
Oda dugja orrát, ahová nem való!
Mert nemeink viszonya: alapmagatartás!

A szex kiverekszi, ami megilleti,
Bárki és bármilyen szavakkal illeti!
Lehet az hatalom, lehet vallás,
Lehet csúfság, lehet félrehallás.
Kihagyta? Az Élet fenékbe billenti!

Egy délután pillanata

Megremegett a szőlőfürt a kezében
Pikáns témák szaladgáltak fejében?
De jól érezte magát
Bírta a másik szagát
Festményképek villództak az eszében!

A masszázs szalon tulajdonosának vágyai

Reményeim valóra válnak
Sokan dőlnek nálam ágynak,
Nem náthából kifolyólag,
De profitból befolyólag!
Aztán reggelig masznának.....

Transzcsendesülés

Kicsiny életünkben az a tendencia
Újra teret nyer ma a transzcendencia
A tízparancsolat ma már csak tízpari
Nem is gyakorolja már János és Mari!
Mert az parázñaság, ez a szentencia!

Gázolás

Lelkemen fel-alá gázol egy szívtipró,
Úgy érzem magam, mikor egy hókotró
Alatt sejtem, nem megyek nyugállományba,
Ő emelt fejjel vonulhat dugállományba!
Ebből a helyzetből hogy jössz ki, te golyhó?!

Fordítás

Itt élt egy pasas, hazája: Ghent
A farka nem tudta, hol van a lent
Túl sok volt a baja
Hogy duplán jött a vaja
S ahelyett, hogy jönne, elment!

KOOSÁN ILDIKÓ

és szól a Halál

a világban bárhol tűznyelvek
lángcsóvák, repeszek fészkelnek
kerüljétek a járatlan utat

hullámok közt nyitott sírok
ásítóznak türelmetlenül
vigyázva hajózzatok felettük

fogózzatok egymás hitébe
a sivatag homokbuckáin túl
prédára leső kígyók lapulnak

kerüljétek a gonosztevők
varázslatát, szajhák csábítását,
az álszent hajbók képmutatókat

ajándékozzatok meg egymást
bizalommal, éberséggel, és-
barátsággal míg megtehetitek

irtsátok ki a félelmet, kapzsiságot,
harácsolást, mielőtt meztelen
testetek fölött magam ítélek.

DUDÁS ÉVA

Most épp háború

Éles fények villóznak, mindjárt összedől minden,
örülök a fájdalomnak, azt jelenti: élek.

Már tágul bennem az idő, még van néhány kincsem,
elgurult üveggolyókat szedeget a lélek.

Más bolygón nincs élet, itt kell örökre maradnom,
nem gyűr le semmi szörny, nem gyűlölöm őt, csak értem.

Virágos réten megyek tovább, nem sivatagon,
magamat mentem meg, nem kell irgalom, nem kértem.

Összes ideg- s agysejtem remegő vágytól szomjaz,
s boldogan összerezzenek, mikor szépet látok.

Fordulj el most, Isten, nem akarom, hogy elborzadj,
most épp háborút vívok, most fog rajtam az átok.

AMBRUS JÓZSEF

Két szabó, egy nadrág

Nagyot tévedhet az, aki az egész ismerete nélkül, egy rövid szakaszból próbál messzemenő következtetéseket megfogalmazni!

Apai nagyapám az első világháborúban esett el. Családja nehéz helyzetbe került. Vidéken az asszonyok csak mezőgazdasági idénymunkákból jutottak némi – főleg természetbeni – jövedelemhez, tehát nyilvánvalóan nemigen dúskálhattak a földi javakban.

Édesapám, (*Ambrus János*) a szeretett „Nagyapónak” köszönhetően elvégezte az elemi iskolát – ami akkortájt még nem volt természetes –, majd 12-évesen cselédnek szegődött Héhalomba, Kovács Gáborékhoz.

Nagymamám sokat betegeskedett, így az sem kizárt, hogy szánalomból alkalmazták az immár családfővé avanszált vézna „félárvt”, akinek még az öccséről is gondoskodnia kellett. Igyekezetének, szorgalmának köszönhetően azonban rövid idő alatt megkedvelték. Földet műveltek, méhészkedtek, juhokat, egyéb háziállatokat tartottak, kellett a dolgos kéz. Végül már szinte családtagnak számított. Segítségükkel, támogatásukkal, Budapesten szabó képesítést szerzett. (*Gyerekkoromban megmutatta a Kiserdő mellett azt a határkövet is, aminek a tetejéről a lóra fel tudott kapaszkodni! Csak később, felnőtt fejjel értettem meg, hogy miért „kell” minden évben legalább egyszer meglátogatni Gábor bácsiékat. A négy gyermeke fejlődésének bemutatásával fejezte ki a háláját, amiért nem hagyták őt elkallódni!*)

Segédként a régi idők filozófiáját követve, különböző műhelyekben sajátította el a szakma fortélyait. Dolgozott mellényszabónál, úri szabónál, tímárnál, szűcsnél. Sok hasznos tapasztalatot gyűjtött, végül – az önállóvá válás feltételének megfelelően – mestervizsgát tett. Édesanyámmal kötött házasságát követően úgy döntöttek, hogy apám szülőfalujában, Palotáson próbálnak a leendő új családnak egzisztenciát teremteni. Ekkor 1941-et írtak.

Élt a faluban egy másik – Édesapámnál idősebb – szabó, Krekács János. Volt némi földje, azon gazdálkodott, de télen, és ha az időjárás úgy diktálta, szorgosan készítette, javította, átalakította a hozzá vitt ruhaneműt. Ezzel egészítette ki a mezőgazdaság hullámozó, kiszámíthatatlan jövedelmét.

Édesapám az elképzelésének megfelelően, folyamatosan építgette a kuncsaftok hálózatát. Tanulmányainak és az előző munkahelyein szerzett ismereteinek köszönhetően a kucsmától a kocsiskesztyűn át a méretre szabott, egyéni elvárásoknak megfelelő öltönyig sok mindent csinált. Alig győzte teljesíteni a megrendeléseket. Békésen megfért, sőt jól kiegészítette egymást a két iparos. ... Igen ám, de közben dúlt a háború. ...

Ahogy közeledett a front, a helyzet rohamosan romlott. Érthetően, nem az volt a jellemző, hogy az amúgy sem gazdag falusi ember hét öltönyt varratott magának. A pénznek nem volt vásárlóereje, cserekereskedelem működött, ahol a legnagyobb érték az élelem, meg (*télen*) a tüzelő. Előfordultak szokatlan, de ha végiggondoljuk, mégiscsak logikus dolgok.

A méhek nem foglalkoztak azzal, hogy az emberek ölik egymást, a méhészmester meg csak talált módot a méz „kipergetésére”, ha már azok megtermelték! A dió vagy almafa sem gondolkodott a háborún, érlelték gyümölcsüket. A gazdálkodó előre tervezett. A jövő és a következő évek vetőmagját, takarmányát, gabonáját is meg kellett termelnie, ha életben akart maradni. A természet időnként közbeszólt, így aztán előállhatott olyan helyzet, hogy mák vagy méz volt az élelőtárban, kenyérnekvaló vagy krumpli meg nem. Hát ilyenkor számított igazán az emberi kapcsolatok milyensége! A szüleim is megéltek valahogy, sőt még a fővárosban élő rokonok élelmezésébe is be tudtak segíteni. (*A falvak közössége mindig is erősebb volt, mint a városoké!*)

1944. december elején elérte a falunkat a front. A közbeszédben ez úgy hangzott, hogy „begyűttek az oroszok”. Csakhogy az emberi emlékezet szelektív, mert azt már elfelejtette, hogy előtte meg „mi mentünk be” hozzájuk, egészen a Don-kanyarig. ... „Bátorak” voltunk és „mertünk nagyot álmodni”, hiszen egy időben üzentünk hadat a Szovjetuniónak és az Amerikai Egyesült Államoknak. ... Aztán jött az ébredés. ...

De kanyarodjunk vissza a történetünkhöz, mert itt kerül képbe a nadrág!

Az egyik – feltehetően magas rangú – szovjet tiszt lovaglónadrágja szétszakadt. Az ügy nem tűrt halasztást, így aztán rögvést előállította a falu mindkét szabóját. Embereink tisztában voltak azzal a körülménnyel, hogy háborúban az emberi élet nem túl drága árucikk, mi pedig ugyebár „hivatalosan” ellenségek voltunk.

Anélkül, hogy hosszasan taglalták volna a „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” elv lényegét, mindketten ugyanarra a következtetésre jutottak: jobb lenne ebből kimaradni! Édesapám mindjárt buzgón kezdte ajánlani a kollégát, mondván, hogy idősebb, tapasztaltabb. Ő azonban rövid úton leszerelte, pedig csak ennyit mondott.

– „Ne erőlködj János! Nagyon jól tudod, hogy a faluban engem mindenki csak úgy ismer, hogy a Se-mester!”

Az alkalmi tolmács, amit tudott, mindent fordított. (*Arra azért kíváncsi lennék, hogy a „kulcsszót” vajon miképpen sikerült neki?*) A lényeg, hogy rövid úton egyértelművé vált, ki kapja meg a feladatot. Nem volt mit tenni! Mértéket vett, fogta az elé tett anyagot, lógó orral, keserű szájjal hazaballagott. ...

Esteledett. ... Lámpát gyújtott és nekilátott az elsötétített szobában, ami egyben a műhelye is volt. Rajzolt, szabott, varrt. Nem tudott kibújni a bőréből, most is minőségi munkát végzett. A kritikus helyekre belül, még beilagot (*selyem vagy más anyagból erősítést*) is tett. Egész éjszaka dolgozott, reggelre elkészült. Elszállította.

A tiszt felpробálta, mégpedig úgy, hogy az orosz tánchoz hasonló mozdulatokat tett. Leguggolva a lábát előre és oldalt kirúgta, hajladozott, a térdét a melléhez emelte. Elégedett lehetett, mert rákérdezett, hogy mivel tudja honorálni?

Nocsak-nocsak! ... Az „ellenség”!

Édesapám meglepetésében mindössze annyit tudott mondani, hogy tűzifát kér, ha lehet! ... Délutánra már az udvarukban is volt egy lovas kocsival, a bujáki erdőszettől.

Néhány órával később ez a csapat elvonult, másnap érkezett a következő. A szomszédban állították fel a tábori konyhát és az udvaron lévő fát mind eltűzelték, vagy a szálláshelyükre hordták.

Néhányszor vitáztam már hivatalokkal, hivatalnokokkal a gyakran átgondolatlan, minden logikát nélkülöző jogszabályok vagy a morál fontosságának kérdéskörében. Volt, amikor ennek a történetnek az 1944. decemberi eseményeivel érveltem. Bevallom, nem sok eredménnyel. S hogy mi a történet vége? Hát ugyanaz, mint az eleje!

„Nagyot tévedhet az, aki az egész ismerete nélkül, egy rövid szakaszból próbál messzemenő következtetéseket megfogalmazni!”

PÉTER ERIKA

Apámmá öllelek

Zsákutcában keresgéllek,
kiirtott, halott fák helyén.
Fényképet sem láttam rólad,
vérfoltot hagytál csak
anyám hüvelyén.

Emléked nyomait
nem rakhatom össze,
anyám szemétdombra dobta
származásomat,
széttépett fotóid
elásta a földbe,
feltörhetetlen kóddal
óvta titkodat.

Szeretnék
melléd bújni olykor,
sétálni utcákon,
hol nem jártunk sosem,
együtt üldögelnénk
az est gyémántpadján,
vállamon tartanám érintésedet,
mesélnél felhőkről,
napfényről és szélről
mesélnél mesékről,
kacagnék veled.

De láthatatlan árnyékokkal
félve nézek szembe.
Talán téged idéz
több mozdulatom,
félszázadnyi estét
kellett még megélnem,
hogy a sötétségből
kiföldeljelek
s érezzem magamban
szívverésedet.

ELFELEDETT KÖLTŐK – VÁRNAI ZSENI

VÁRNAI ZSENI
1890 – 1981

Várnai Zseni (Nagyvázsony, 1890. máj. 25. – Bp., 1981. okt. 16.): költő, József Attila-díjas (1956). Peterdi Andor író felesége, Peterdi Mária író anyja. 1908-ban diplomát szerzett az Orsz. Színészegyesület Színiiskolájában, de nem lépett színpadra, hanem tisztviselőként kezdett dolgozni. Férje révén került 1909-ben a munkásmozgalomba. 1911-ben jelent meg első verse a Népszavában, az 1912. máj. 23-i munkástüntetés előtt írta meg Katonafiamnak c. versét, amely miatt a Népszavát elkobozták, őt vád alá helyezték. Költészetében a közösségi hang mellett az anyaság érzése is gyakran megszólalt. 1943-1944-ben egy antifasiszta csoport vezetője volt. A háború után rövid ideig a Kossuth Népe és az Új Idők munkatársaként dolgozott. Kései verseinek fő témája az öregedés, az elmúlás fájdalma, bizalom a szeretetben és a munka öröme. 1969-ben SZOT-díjat kapott. – M. Katonafiamnak! (versek, Bp., 1914); Gracchusok anyja (versek, Bp., 1916); Anyaszív (versek, Bp., 1918); Vörös tavasz (versek, Bp., 1919); Forradalmi versei (Bp., 1919); A fájdalom könyve (versek, 1921); Ím itt az írás! (versek, Bp., 1927); Kórus szopránban (versek, Bp., 1930); Én mondom és te add tovább! (versek, Bp., 1937); Én nem mondok le soha a reményről (versek, Bp., 1940); Ég és föld között (r., Bp., 1941); Válogatott versei Bp., 1942); Egy asszony a milliók közül (önéletrajzi r., Bp., 1942); Mint viharban a falevél (önéletrajzi r., Bp., 1943, Peterdi Máriával közösen); Üldözött versek (Bp., 1945); Válogatott versek (Bp., 1954); Így égtem, énekeltem (versek, Bp., 1958); Fényben, viharban (önéletrajzi r., Bp., 1958); Élők, vigyázatok! (versek, Bp., 1962); Nem volt hiába (önéletrajzi r., Bp., 1962); Ének az anyáról (versek, Bp., 1968); Idő heroldja (versek, Bp., 1971); Vers és virág (versek, Bp., 1973); Sorsod foglya vagy (versek, Bp., 1986); – Irod. Major Ottó: In memoriam V. Zs. (Új Tükör, 1981. 3. sz.); Vedres Vera: In memoriam V. Zs. (Élet és Irod., 1981. 43. sz.).

Várnai Zseni - Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990
<http://mek.niif.hu/00300/00355/html/ABC16241/16499.htm>

Várnai Zseni emlékiratának eszmei középpontja *Katonafiamnak!* című verse. Megírására az adott alkalmat, hogy az első világháborút megelőző évek forrongó munkássága ellen a kormány katonaságot szándékozott kivezényelni. A költemény vezérgondolatát, hogy az anyáknak kell felszólítaniuk besorozott {561.} fiaikat: fegyverüket ne fordítsák tüntető testvéreik ellen, a refrén foglalja össze: "Ne lőj, fiam, mert én is ott leszek!"

Emlékiratának első fejezetei egy olyan életút képét rajzolják meg, amely a szocialista költészet művelésébe, a munkásmozgalom céljaival való azonosulásba torkollt, tehát amely szükségképpen vezetett a *Katonafiamnak!* megírásához. A vers aztán minduntalan beleavatkozott szerzője életének folyásába, folyton kitérítette azt "normális" medréből. Sikere végképp elkötelezte a szocialista mozgalom és az érzelmes asszony-, anya-, családköltészet művelése mellett. Az 1918-as forradalomban műve különösen ismertté tette írója nevét. A verset röplapként terjesztették, plakátokra nyomták, tömeggyűléseken szavalták. A fehérterror idején viszont nyomra vezető bűnjellé devalválódott, okot adott a költőnő üldözésére. A Horthy-korszakban költője helyét a szocialista ellenzék soraiban jelölte ki, s a szerény keresetű egzisztenciák körébe utalta őt. A nyilas rémuralom idején a *Katonafiamnak!* alkotójának neve újra feketelistára került, üldözés és menekülés jutott osztályrészéül. Az önéletírás nagyobbik hányada ebben, a híres vers születésétől az 1945-ös felszabadulásig tartó, viszontagságokkal teli harminc évben követi végig a költőnő és családja életét.

Az élettörténet három könyvre tagolódik. A legtöbb érdeklődésre az *Egy asszony a milliók közül* (1942, bővítve: 1956) tarthat számot, amely az 1918-as őszirózsás forradalomig rekonstruálja az életutat. Akadálytalanul érvényre jut benne Várnai Zseni legfőbb prózai erénye: emlékezete a személyes múlt eseményeinek óriási tömegét őrizte meg, a vele és családjával megtörtént dolgokra visszapiillantó figyelme kiterjed a mindennapi élet legapróbb részleteire, legesetlegesebb tényeire, s ezeknek elegendő érzelmi nyomatékot tud adni. Így szó életének tarka szálaiból sokszínű történetet. Hasonló érzékletességgel képes megeleveníteni másoktól hallott történeteket is. Ugyanakkor ebben a kötetben hat a legkevésbé zavaróan a szerző legsúlyosabb prózaírói gyengesége: noha életét írók, festők, újságírók között töltötte, noha az évtizedek során mindvégig kapcsolatban maradt a munkásmozgalommal, a szellemi élet "magasabb" szféráiról, az irodalom, a művészet lényeges esztétikai kérdéseiről, a szocialista mozgalom történetének időszerű erkölcsi, politikai problémáiról alig van érdemi mondanivalója, élete eme rétegét csak nagy vonalakban vázolja föl.

A szülők életének történetéről beszámoló fejezetekben érdekes panorámáját kapjuk a századvég érvényesülni vágyó vidéki, majd szerencsét próbálni a fővárosba költöző kisembereinek. Gyermekkoráról szólva érzékletesen festi le a megélhetésért küzdő, kenyerét szabás-varrással kereső nagycsalád életét. Ugyanakkor egy másik szálon férjének, Peterdi Andornak, a szocialista költőnek nehéz, nélkülözésekkel teli gyermek- és ifjúkorát mutatja be. Majd a párhuzamos szálak lassan elfogynak, s az írónő figyelme egyre inkább saját kitörési kísérleteinek: színinövendék-éveinek, a költővel kötött házasságának, majd költői pályakezdésének leírására, illetve családi életének, gyermekei alakjának megrajzolására irányul.

Az emlékirat második könyve, a *Fényben, viharban* (1958) párizsi útbeszámoló, illetve a Tanácsköztársaság és a fehérterror éveiről írott emlékezés egybeszerkesztése. Az előbbi elem, leszámítva a második világháborút megelőző évek Párizsának {562.} hangulatos leírását, csekély érdekességű. Csupán az üldöztetés hónapjairól írott részletek emelkednek föl az első kötet szintjére. Az emlékirat itt megelevenítő erővel idézi föl a forradalmakban "kompromittálódott" rétegnek a terror fékevesztett dühöngése által kiváltott lelki reakcióit, a

tanácstalanságot, pánikhangulatot, a megdöbbenés, zavar, félelem atmoszféráját. Sok jellemző epizód, érdekes adalék, jellegzetes helyzet és figura teszi érdekessé a *Nem volt hiába* (1962) első felét, amelyben lányának emlékeit dolgozza föl, aki tanúja volt a francia összeomlásnak és a párizsiak nélkülözéseinek a német megszállás éveiben. A kötet második része az antifasiszta ellenállás hőseinek állít emléket, továbbá beszámol a szerzőnek és családjának a második világháború utolsó hónapjaiban átélt viszontagságairól.

Prózaírói életművét tehát nem annyira írásművészete, mint inkább mindenkor tárgya avatja figyelmünkre érdekessé. A költő pályakezdése, Jászai Marival való kapcsolatának felidézése, Peterdi Andorról készített portréja, a *Katonafiamnak!* karrierjének története például sajátos nézőpontból, tanulságosan eleveníti fel a századelő kulturális és életviszonyait. Az olvasó figyelmét azonban az emlékirat további részleteiben az író egyre inkább csak az élet válsághelyzeteinek eseménytörténetével tudja lekötöni.

<http://mek.niif.hu/02200/02227/html/03/460.html>

*

Sötér István:

„Két műfaja van, két hangja: egy forradalmi és egy anyai. Első versei méltán váltak egy mozgalom ébresztő dobpergéseivé — s az utolsókból méltán nőhetett szívünkhöz egy hang, mely Mme de Sevigné levelei óta oly ritka maradt és feledhetetlen. Ki hihetné, hogy harci versei, s az „áldott asszonyok” szenvedéseit, aggodalmait, örömeit megszólaltató líra ugyanegy költő termése? Csak a hangjuk közös — ez a mindvégig színes, dallamos hang. Egyszerű hang, de rokonszenves, mértéktartó, ízléses. A húszas évek modora, mely különösen női költőink nyelvén végzett oly kínos rombolásokat — mindvégig idegen maradt tőle.

Könnyen, felesleges cikornyák nélkül fogalmazott versei hatásukban igen sokat köszönhetnek annak a tudatosságnak és tisztaságnak, mely mindig csak a lényeges és igazán érzelemből, meggyőződésből fakadó mondanivalónak biztosít helyet.

Mert jel a név...: és a többi anyai szeretetből, óvásból, aggóságból született versei lényeges, ritka hangokkal egészítik ki az élő magyar líra körét, s bizonyosan túl is élnek nem egy formai kísérletet, nem egy „időszerűnek” tetsző s romlékonyságát ma még el nem áruló eredményt.”
(*Négy nemzedék. Élő magyar költők*, Bp., 1948, Parnasszus Könyvkiadó, 77. o.)

*

Választott szövegeinket az életműsorozat két kötetéből, betűhíven közöljük:

Várnai Zseni: *Idő Heroldja. Versek, 1911–1944*, Bp., 1971, Szépirodalmi Könyvkiadó, 541 o.

Várnai Zseni: *Vers és virág. Versek, 1945–1972*, Bp., 1973, Szépirodalmi Könyvkiadó, 619 o.

ELFELEDETT KÖLTŐK – VÁRNAI ZSENI

GYERMEK

Gyermek, nagyon kell szeretni Téged,
Mert végtelen a gyöngeséged.
Az ifjú sarjú ott künn a mezőn,
Szopós kicsiny bárány a legelőn,
Tátogó csőrű tollatlan madárka
Nem olyan gyöngye, nem olyan árva...
Gyermek, nagyon kell szeretni téged.

Ha nem étenélek, éhen is vesznél,
Ha nem karolnálak, váltig feketnél,
Ha nem fürkészném, mi bánt, mi fájhat,
Mikor kis ajakad sírásra lázad;
Ha szívem írt nem lelne rája,
Úgy ami fáj, csak fájna, fájna...
Gyermek, nagyon kell szeretni téged.

1915

MIKOR ÚGY NÉZLEK

Én gyönyörű fiam!
Mikor úgy nézlek, nézlek,
és csöpp alakod százszor megcsodálom,
és megdöbbsz sok apró kis szavad
messzire ható súlyos bölcsessége,
szint' el se hiszem, hogy az én fájó testem
rejtette mindezt az életcsudát.

Szép vagy, erős vagy, az élet vagy maga!
Érzem, nap-nap után,
hogy kis agyad tömlőce egyre tágul, tágul,
mindig többet, mélyebbet látsz a világból.
Én meg jaj, lassan már lefelé térek,
és belerovom sok apró kis betűbe
(Tenéked még csak furcsa ákom-bákom)
érzéseim tengernyi sokaságát;
Hogyha talán már akkor nem leszek,
betűk csodája mikor majd kitárul
tágranyitott, nagy szemeid előtt;
mégis valamit tudj majd az anyádról.

Könnyes csókjaimmal szinte marlak, téplek,
s te kicsi tested az ölemben álsz,
az én fájdalmas anyaölemben,
mely dús volt egykor, és áldott,
és rejtett, védett, új büszke csodát,
mely Tebenned ím napvilágot látott.

Szeress, csodálj, és sirass is meg engem,
mert végtelen lesz a Te veszteséged,
a könnyed értem patakokban folyjon,
mert én adtam a testedbe erőt,
az én mulandó, gyöngye kis erőmből,
s a lelkemet átplántáltam beléd,
vagyok a forrás, amelyből merítesz,
a benned élő ösztökélő szellem...

Most idd fel arcom ifjú, bús vonásit,
míg itt vagyok, amíg még láthatsz engem.

1913

TUDOM

Tudom, hogy soha el nem mondhatom,
És elvesz bennem minden hangtalan,
És elvirágzik csendben, magtalan,
Ami nagyot és szépet hordozok.

Pedig szívem ma él még, és dobog,
De minden érzés fáj, és oly nehéz
És ajkamon a szó olyan kevés
S a toll hegyéig oly messze az út.

Csak ami könnyű, játszi vagy hazug,
Gyors röpkeszárnyú szóra az talál,
A nagy érzés néma, mint a halál
És súlyos, mint a rög, mely ránkborul.

1917

ELFELEDETT KÖLTŐK – VÁRNAI ZSENI

RACHEL SIRALMA

Hová is rejtselek, én két szép magzatom,
Csöndes menedéket merre is találok?
Viharos ég alatt rám lobog az átok:
A gyilkos Heródes vérivó haragja.

Mennék én emerre, mennék én amarra,
Ha lábam elkopik, ha karom leszárad,
Csak tudnám, hogy hová ágyazhatok ágyat,
Csöndes nyugovóra, én két szép gyermekem.

Kerestem búhelyet, az erdőbe mentem,
Jaj, de a poroszlók azontájt is jártak,
És ahol rejtőző gyermeket találtak,
Átaldöfték ötet anyja szemeláttán.

Jaj, két szép gyermekem, két ártatlan árvám,
Miért is keresnek titeket halálra,
Hiszen nem kívántok a trón vánkosára,
Csak élni akartok csöndes, észrevétlen.

A bárány is élhet odakünn a réten,
A madár is élhet odafönn az ágon,
Csak ti nem élhettek ezen a világon?
Kis emberfiókák, két ártatlan vérem!

1920

AZ IDŐ HEROLDJA

Nagy őskirály az idő,
ura életnek, jövőnek, múltnak,
nagy titkokat őriz
rejtelmes szive mélyén,
de előtte kis heroldok futnak.

Heroldok érzik kedve rezdülését,
heroldok látják szeme villanását,
s rohanó paripákon
vészkürtöt harsogtatnak
előzni haragja szörnyű pusztítását.

Én is riadót fuvok,
s verem a vészharangot
gyöngye erőm feszítve, mert előre látok:
érezem a mélységek döngő dördülését,

hallom, hogy mordulnak
a tüzes vulkánok,
Idő kis Heroldja:
kiáltok! Kiáltok!

1929

NEVEM

Nevem úgy volt a homlokomra vésve,
mint a leprások tűzvörös pecsétje,
oly lángolón, oly olthatatlanul,
egy volt e név akkor a pusztulással,
az ítélettel és a kínhalállal,
s együtt futottunk bonthatatlanul.

Volt álnevem és volt hamis papírom,
hogy elkerüljem rég megásott sírom,
volt álruhám és ál-apám, anyám
nem egy, de sok, és mind levedlett rólam,
míg az üzetés zegzúgait róttam
dúlt életem legszörnyűbb korszakát.

Tanulnom kellett, új meg új családfát;
levegység rólam nevem szörnyű átkát,
s takargattam tűzfoltos homlokom,
hiába volt, a jel átsütött rajta,
és futnom kellett úttalan utakra
újra meg újra égő romokon.

S míg szolgáltam cselédként, ismeretlen,
egyszer egy név hangzott el közelemben,
az én szegény, elátkozott nevem,
s úgy hatott, mint egy nagy telitalálat,
fölrobbantotta számomra a házat,
s nem volt ott többé nekem menhelyem.

Most már szabad kimondani, mint régen,
de sokszor még eláll a szívverésem,
mikor nevemet hallom hangzani,
véremlében forr még a beoltott méreg,
sebhelyeim fölizzanak és égnek,
mint a világ parázsló sarkai.

1945

ELFELEDETT KÖLTŐK – VÁRNAI ZSENI

LOBOGTAM A NAGY ÉJSZAKÁBAN

Az életet én dalban érzem,
dal a szavam, a szívverésem,
valahogy így születtem én.
Anyagom, minden, ami élet,
hallom a mély, örök zenéket:
dalol a föld, a víz, a szél,
és mind e dallam bennem él.

Kazánom alatt vérem izzik,
üllőmön szívem kalapál,
idegeim antenna-szálak
elfogja, amit muzsikál
a szén, a tűz, a gép acélja,
s a nagy üzem: a nagy világ,
azt is hallom, és azt is érzem,
amit a jeges, téli szélben
suhog egy meztelen faág.

Hosszú időn dugárut írtam,
azt daloltam, ami tilos!
tollam nyomán tüzet fogott
s lángcsóva lett a papiros.
Lobogtam a nagy éjszakában,
jelként egy süllyedő világban;
— Csak erre, erre, emberek!
Ma más a dal, új korszak érik,
és a teremő lázt dicsérik,
versek, kalászkok, kerekék.

Az életet én dalban érzem,
daloltam a nagy néma éjben,
lobogtam, mint a fáklyafény!
ma új zenék születnek bennem,
és egyre áradóbb a lelkem:
minden, minden csak költemény,
mert mindent dalban érzek én.

1954. július

ÉJFÉLI ÓRÁN

Elcsöndesült az utca,
már nincsen semmi zaj
a rádiók pihennek,
elült a nagy zshivaj.
Jöjj, füzetem és tollam,
most végre írhatok,
nem virraszt más az éjben,
csak én s a csillagok.

De késő már, hiába,
az ihlet elröpült,
éjfélkor a madár is
már rég elcsöndesült,
egész nap énekelt ő,
az zajra nem figyelt,
az ő kis antennája
nem fog gépi zörejt.

Míg én, jaj, megzavarva,
mit tegyek ellene?!
Barbár hangok gyötörnek,
nem Bach nagy szelleme,
se Beethoven, se Bartók,
még jazz se bántana,
ha teljes hangerővel
rám nem kiáltana.

S ha szöveget recsegett
a gép gazdája már...
jaj, hova meneküljek,
hol, merre az a táj,
hol halkán muzsikálnak
rádiók, hangszerek,
s ahol jól összeférnek
gépek és emberek!?

Hiszen emberszülöttje
a gép és minden itt...
Jaj, ne gyötörjük egymást,
kedves testvéreim!

1967. június

KOTASZEK HEDVIG: *Íriszek*, akvarell

KULCSÁR TIBOR

Nyolcadikos lányok

Vidám, csacska kacajuktól
nevet a tér és az utca.
Ahol járnak, ahol mennek,
tavasz szökell a nyomukba.

Kicsi, fehér lábuk alatt
zöldebb a rét és a pázsit.
Szelíd, tengermély szemükben
tisza egek színe játszik,

s ott bimbóznak kebelükben
a remények, álmok, vágyak.
Szívüket még nem epesztí
bú, csalódás, gyötrő bánat.

Titokban gondolnak még csak
szerelemre, ölelésre,
s egyik-másik elpirul, ha
belenézek a szemébe.

El-elnézem gyakran őket,
s csak tűnődöm az egészen:
ily őszinte lányszemekből
hová lesz majd a szemérem

s az a tiszta tengermélység,
s hogy ezek a csitri lányok
pár év múlva – hogyha tudnák –
megcsalnák a fél világot.

Forrás: Kulcsár Tibor: *Pogány imádság* 1965.

A költő jogörökösének, Kulcsár Zsuzsának engedélyével közöljük a verset [szerk.]

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_(k%C3%B6lt%C5%91))

ÖTVÖS NÉMETH EDIT

premier

díszletgyártás új darabhoz
beindul az örület
leszabja a lenge vásznat
elmebeteg tekintet
beszövött lyuk takarásban
húszméternyi szükséges
görgőkön fut gyilok éle
bűz éjjeli edényben
vonalzóval húzott szélek
hibás göcsört
most mi van
bassza meg a nénikéjét
idegszálam megnyikkan
zártszelvényből
hat kaloda
széle hossza mindnek egy
ki viszi ki a színpadra
súlyos súly beleremeg
érett sajtszín rá a festék
középföldi simulós
siessetek mert elkésünk
ránk rohad a szinkron kód
holnapután bemutató
aki él az tolja már
verejtékes gőzben fürdik
tea és a szamovár
nyál folyik a fáradt szájából
hamu is már csikken lóg
a kulissza beledöglik
a nézőknek legyen jó
függöny fel

Farkast kiáltva

Leestem az ágyról felpúpozott
matrachalom magányából nem
tudom válaszoltam fiaim kutakodó
kérdéseire már egy hete vándorlok
éjjeli útra kelnek a lábaim hánykolódom
az összetolt heverőkön hajnalban történt
hívtam őket tudtam hogy jönnek egy
szavamra mindig önző vagyok és öreg
de még élek kiált bennem egy hang
kontroll nélkül üvölt megbántva azokat
kiket nem kéne karácsonykor főleg nem
igazából fittyet hányok az illemre és
tapintatra ego van csak az létezik
hisz már említettem öreg és
önző vagyok igaz de ennek nem kéne
így lennie mégis így van...miattam.

Csak csendesen

Csendes zene az enyém
magamnak való pengetés
apró kanyarral küzdő dallam
haláltáncot járó lüktetés
néha harsány dobpergéssel
felhasítom a gyöngyház eget
villás farkú madár vagyok
hordalékkal telt eresz
máskor a mába fulladok
kísértet árnyával kelek
csörömpölve szakad ereimből
a holnapi hűvös rettenet.

HOLÉCZI ZSUZSA

Egy dolgos élet

A közelmúltban Irénke barátnőm arról kérdezett, hogyan éltünk ott az alföldi tanyavilágban, a múlt század hatvanas éveiben, amikor még gyerek voltam. Kérdezett, és én boldogan meséltem édesapámról, arról, hogy ha csak lehetett ott csetlettem – botlottam körülötte már kis koromban is, és hogy milyen jó volt vele az erdőt járni, megosztani vele minden gondomat, és hogy 17 évesen mennyire megrázott a halála. Hallgatta egy ideig az én beszámolómat, majd csendesen megkérdezte:

– És édesanyád? Róla nem mesélsz?

– De, persze mesélek. Csak tudod, az apukám... nos nekem ő volt a mindem. Tíz éves koromtól városi iskolába járatlak, hogy majd tudjak középiskolába felvételizni, mert ott az összevont osztályú tanyasi iskolában nem tanítottak orosz, és az fontos volt a továbbtanulásnál. Így aztán ötödiktől bejárós voltam, apukámmal naponta kétszer három kilométert gyalogoltam a vasúti megállóhoz, útközben nagyon sokat beszélgettünk... szóval róla sokkal több emlékem van. Hordtam haza az ifjúsági könyvtárból neki meg magamnak a Kittenberger útleírásokat, meg a történelmi könyveket – azután megbeszéltük, amit olvastunk. Apukám gyerekkorában kitűnő tanuló volt, nagyon szeretett olvasni, az volt a vágya, hogy ha majd bent lakunk a városban - mert vettünk ott egy lebontásra ill. felújításra váró házrészt, hogy mire leérettségizek beköltözhessünk oda –, beiratkozik a dolgozók iskolájába, hogy meg legyen a nyolc osztálya.

– És anyukád Ő nem olvasott? Neki nem vittél könyvet?

Válasz helyett felálltam, és előkerestem egy régi családi albumot, kicsit keresgéltem benne, és odatettem Irénke elé: „nézd, ő itt az anyukám.” A fotón egy fiatal, kissé púpos, és a rövidlátása miatt hunyorgó szép lány volt látható, amint szeretettel ölelt magához két fodros-bodros ruhás kicsi lányt. Barátnőm meglepetten nézett rám, mivel korábban azt mondtam, hogy egyke vagyok, én pedig magyarázatképpen mesélni kezdtem.

Az én Gere papám negyven évesen nősült meg, és vett el egy nálánál húsz évvel fiatalabb lányt, és házasságukból tizenhárom gyermek született - közülük tíz érte meg a felnőttkort. Az én anyukám érkezett a családba tizenharmadikként 1926-ban, közte és a legidősebb testvére között tizennyolc év volt a korkülönbség. Így azt hiszem érthető, hogy mire ő nyolcéves lett, a nagyok már iskolások, majd iparosok meg katonák lettek, ő pedig ott maradt édesanyja segítségének, és már kiskorában is nagyon sokat dolgozott. Hogy rövidlátó volt, azzal abban a korban még nem sokat törődtek, azt a négy osztályt így is kijárta. És sajnos azzal sem, hogy amikor egy télen elesett a jégen, valószínűleg eltörtött több bordája és a gerince, és rosszul forrott össze – mégpedig elmondása szerint azért, mert nagyon vizes esztendő volt, „felvette a talajvíz a kutunkat, nem lehetett belőle inni vagy főzni”, így kannával hordta a vizet a szomszéd tanyáról, és mert fájt az egyik oldala, hát mindkét kannát egyik karján cipelte. Ez miatt lett púpos szegény. Emlékszem, mikor egyszer gyerekként a púpjára mutatva megkérdeztem tőle „anyukának ez nem fáj”, azt válaszolta csendesen: „ez csak belül fáj kislányom, de ott nagyon”.

Tizenhét éves korára a többiek már mind kirepültek: volt, aki megnősült – mint Sándor és Mihály bátyja – volt, aki a városba ment asztalosnak, kőművesnek, szűcsnek tanulni, és voltak, aki a II. világháborúban harcoltak akkor. Egyetlen lánytestvére, a keresztanyám se lakott már otthon, a megyeszékhelyen talált munkát, lakásra gyűjtötte a pénzt. Nagyapám tíz felé osztotta azt a nyolcvanhét hold futóhomokot, ami a tanya körül az övéké volt, így időről időre mindenki hazatért: ki a szőlőjét művelni, vagy a kukoricáját kapálni, de az idős szülőket az anyukám, Ilonka gondozta. Ekkor történt az is, hogy Miska testvérenek – aki szabónak tanult, és akinek ekkora már másfél és hároméves kislányai voltak – a felesége

tébécés lett, és mivel az fertőző volt, még a gyermekeit se láthatta, csak ablakon át. Így került a két kislány ideiglenesen haza a nagyszülőkhöz, illetve így került arra sor, hogy anyukámnak kellett őket gondoznia. Az anyát több mint egy éven át ápolták, a Mátrába vitték kúrálni, de mindhiába: 1944. év végén eltemették. A két kislány egészen az iskolás koráig ott maradt anyukám mellett, és az a kapocs, ami akkor kialakult közöttük, egészen élete végéig nem szakadt el. Látod a fotón – fordultam barátnőmhöz – milyen odaadó szeretettel öleli a „szegény kis árvákat,” akik közül Emike még beszélni is tőle tanult meg, és éveken át mamámnak hívta őt. Hiába kerültek el városba miután az apjuk újra nősült, még felnőttként is anyukám volt a mentsváruk: amikor pl. nagybátyám tiltotta Emit egy fiútól és meg is verte miatta, hozzánk szökött, és az én anyám bújhatta őt a szülői harag elől.

És most ugorjunk vissza a történetben. Anyukám a lányok távozása után is otthon maradt a tanyán: egyre több teendője volt az idős, beteg szülők mellett. Állatokat tartani, szőlőt, kertet művelni, kukoricát és gabonát termelni évről évre. Teltek az évek, testi hibái miatt nem járt el bálba, nem próbált ismerkedni. Volt ugyan egy falubeli legény, aki napszámba járt hozzájuk, és benne bízott, hogy talán majd nem csak a munka miatt jár ki a faluból, de azután Jóskát elvitték a frontra, és abból a századból mindössze ketten tértek haza – ő is odaveszett. Huszonhat éves volt már – abban a korban az már „kimaradott öreglánynak” számított – amikor a szomszéd Pista – aki szintén rövidlátó volt, azért is nem vitték el a háborúba katonának - udvarolni kezdett neki. Ez a szomszéd fiú lett a férje, átköltözött hozzájuk a Tóth tanyára, de ahogy a kilencven éven felüli Gere papa megözvegyült, őt is magukkal vitték. A nagypapa még megérte az én születésemet, kilencvenhét évesen temették el.

Az első gyermekük halva született, de négy évvel később – amikor anyuka harmincegy, apuka harminchárom éves volt – megszülettem én. Ahogy az évek teltek, megértettem, hogy anyuka az egyre romló szeme miatt csak zsákvarró tűvel tud varrni, hogy miért nem olvas soha, vagy miért nem tud olyan süteményt sütni, amihez mérleget kell használni... igen, ez nekem természetes lett. Mint ahogy az is, hogy ha jöttek „a lányok” – azaz Emi és Sári - az én anyukám boldogan sürgött forgott, kényeztette, bálba kísérte őket.

Nekem ebből a fajta szeretetből nem jutott. Engem az apukám kárpótolt, vele osztottam meg a gondjaimat, neki mondtam el az örömeimet. Még mindig tisztán emlékszem: amikor kollégista lettem, és gépirásból egyest kaptam, őt hívtam fel a munkahelyén, hogy mire hazautazhatok a hét végén, „adja be” anyunak, ne rajtam töltse ki a mérget.

Óriási trauma volt számomra tizenhét évesen édesapám váratlan halála. Egy reggelen a kollégiumban - épp öltöztem, hogy indulok az iskolába – jött a kapus szólani, hogy „gyere le, mert itt van az anyukád, de nagyon sír”. Két hónappal korábban temették el a Tóth nagypapámat, el sem tudtam képzelni mi történhetett. Arra, amit akkor hallottam tőle, nem voltam felkészülve, és szavai a lelkembe égtek. Ahogy leértem a lépcsőn, a nyakamba borult, és csak annyit tudott mondani: „nincs már neked apukád, nincs már édesapád...”. És csak zokogott, és én vele sírtam. Nem értettem, nem akartam érteni a szavait, csak néztem az unokabátyámra, aki behozta őt kora reggel a városba autóval. És akkor Berci elmondta, hogy előző délután munkából hazafelé, miután leszállt a vonatról és kerékpárral a tanyánkra indult, a főútról való lekanyarodáskor utolérte, és meg akarta előzni egy szomszéd motorral – mert a járművek által kivájt földúton nehéz előzni – de a két jármű első kereke összeütközött, és apukám a tarkójával egy jelzőkörre esett. Menthetetlen volt, szinte azonnal meghalt.

Édesapám temetésén a szakadó eső ellenére nagyon sokan voltak, hiszen a falubeliek tudták, egy nagyon jó embert veszítettünk el azon a napon. De eljöttek az osztálytársaim is a városból – igaz csak a fiúk, mert a lányoknak a széktői stadionban éppen akkor kellett élőképet alkotniuk egy sportrendezvényen – de az a hét fiú nemcsak ekkor állt mellettünk:

egész nyáron odajártak a kecskeméti házunkhoz, hogy a nagybátyám irányításával lebontsák a melléképületeket és építsék a házunk. Anyuka és én sütöttük nekik a palacsintát, főztük a keménylebbencset – ők pedig még a családi nyaralásról is visszajöttek, hogy segíthessenek. Tanévkezdésre már nem voltam kollégista, lakható volt a ház, ha nem is volt benne kész a fürdőszoba – de hát a tanyán még villanyunk se volt, így a fürdést, mosást megoldottuk lavórral és gáztűzhellyel.

Leérettségiztem, munkába álltam – és egy munkahelyi kiküldetés alkalmával hazafelé a vonaton megismerkedtem Misivel, a későbbi férjemmel. Vele fejeztük be a kis házat, az ő apai örökségéből lett fürdőszobánk. Pár évig együtt éltünk anyukával, megszületett a fiunk, és hét év múlva lett egy bérházi lakásunk.

Anyu ezután előbb egy özvegy sógornőjét, majd egy bátyját, és végül keresztanyámat – a rajta mindig is uralkodó, tizenhét évvel idősebb nővérét – ápolta. Ő így gyűjtött egy kis pénzt, de nem a nyugdíjas éveire, hanem nekünk hármunknak, mert a két lányt is támogatni akarta (annak ellenére, hogy közben férjhez mentek, Emikének pl. egy tehetős hentes volt a férje). Például, amikor a sógornője meghalt, annak tanyáját Sáríkáknak adta – máig is abban él – a készpénz vagyonán pedig Emikének vett egy „kispolszkit” azzal az indokkal, hogy ő már nemsokára nyugdíjas lesz, jobban ráér anyukát orvoshoz hordani, mint mi, akik építkeztünk, és még nem volt kocsink. Ha tehetne, szabadidejében ment imádott Emikéjéhez, akivel a viszonya élete végéig szinte testvéri vagy anyai kötelék volt. Hidd el, amikor mi Kecskemétről Piliscsabára költözködtünk, komolyan felvetődött, hogy maradna inkább az ő közelében... csak hát akkor már ápolásra szorult, és azt Emi a férje és idős anyósa mellett nem vállalta volna.

– És azután, hogy elköltöztetek? Az utolsó években sem kerültetek közelebb egymáshoz? – kérdezett közbe Irénke – mert tudod, ami az anyukádat illeti, én őt kívülállónak másként látom. Ő egy különleges asszony volt, a szememben hős és egyben áldozat. Nagyon önzetlen volt, ápolta apukáját, nevelte az unokatestvéreidet, gondozta a testvéreit, pedig nagyon beteg volt. Milyen nehéz lehetett neki, hogy nem olvashatott neked, mint az apukád, nem játszhattatok, kirándulhattatok együtt, mint egy igazi család! Talán féltékeny is volt apukádra mikor látta, hogy mindig rajta lógsz, azért nem tudott veled közvetlen és felszabadult lenni. Az unokatestvéreidet látszólag azért szerette jobban, mert az ő szeretetükért nem kellett harcolnia. Édesapád halála számára is, számadra is óriási trauma lehetett, amit nem tudom kihevertél-e egyáltalán?

– Persze, igazad lehet, hiszen nem csak az én életem vett más fordulatot – hiszen le kellett mondanom az álmaimról, a továbbtanulás lehetőségéről – ő is elveszítette a támaszát, az egyetlen keresőt a családban. Igen, kétségbe volt esve, heteken át kapta a nyugtató injekciókat. Az a motor az egész jövőnket törte ketté. Édesanyám a testi bajai és látássérültsége folytán nem tudott munkába állni, a városban lebontásra és újjáépítésre váró házrész felépítése félbe szakadt. De esélytelenné vált ezek után az én továbbtanulásom is, hiszen az a 711 forint árvaellátás és ugyanannyi özvegyi nyugdíj 1974-ben se sok mindenre volt elég.

– De akkor megtörtént a csoda: a rokonok és az osztálytársaid is besegítettek, hogy az új házatok elkészüljön, lett egy jó munkahelyed, aminek köszönhetően nemsokára megismerted Misit, akivel azóta is nagy szeretetben éltek. Ma már nem történik ilyesmi! Ezt kellene egy regényben megörökíteni.

Ez után a beszélgetés után sokat gondolkodtam édesanyám életén, különösen az utolsó évein. Milyen kiszolgáltatott lett, miután 200 kilométerre költöztünk a megszokott környezetétől, az orvosaitól, imádott Emikéjétől – és én csak elláttam, de nem mindig tudtam végighallgatni. Hiszen új munkakörben, egy 9-20-ig, sőt hét végén nyitva tartó bankfiókban

kellett bizonyítanom vezetői alkalmasságomat. A férjem és fiam – mint mozdonyvezetők – nagyon sokat voltak távol, ők sem voltak mellette. Azután az, ahogy jöttek a tévképzetei, és félrekezeltek a Kiskovácsi pszichiátrián... és utána már nem volt képes önálló életvitelre. Kénytelenek voltunk nyugdíjas-otthont keresni számára, de ott már csak pár hetet töltött. Sosem tudom feldolgozni, hogy ily méltatlanul ért véget egy dolgos élet.

KOTASZEK HEDVIG: *Gyermekkor* festmény

JÓNA DÁVID

Az utolsó zserbó

A társaságban évődött valaki, gúnyosan kacarázott,
miközben az utolsó zserbó szelet az asztalon figyelt,
épp a csokimáz repedéseiben eveztem,
amikor az egyik felhangosodott, magából kikelt.

Bólogattam, hogy igen, és hát persze,
de közben a zserbó isteni lekvárját néztem,
azt gondoltam, hogy egy gyors mozdulattal veszem el..
Illik ezt? Úgy döntöttem, mégsem.

Az utolsó szelet, már ötöt ettem...
De persze – mondd, ki számolja?
Az asztalon egy mécsesláng
a zserbómnak táncol, játékosan körül udvarolja.

Szép szelet, formás, és főleg
tökéletes benne az arány,
a házigazda felkapta a tálat, körbe kínálta,
s majd letette az asztal túloldalán.

Micsoda tapintatlanság,
miért nem a pogácsát kínálja? Attól porzik a szám.
Szemüveg nélkül, háttal állva is jobbat süített
apám testvére, a keresztanyám.

De legalább a zserbó megmaradt,
túlélte a kört, mint az utolsó a tálon,
az egyetlen örömöm ma a zserbó,
édes, ízes bizonyosságom.

Megállítanám itt az időt,

s míg beléjük fagyna a szótag, átnyúlnék az asztal felett,
csukott szemmel enném,
s a boldogsággal látnám az egyenlőségjelet.

És akkor megtörtént, aminek nem szabadott volna:
Elvette, elvette az egyik rosszéletű galád,
ott ültem kisemmizve, elveszve,
és még csak meg se rebbant a szentéletű vendéglátó család.

Vitatkoztam, érveltem, már nem számít semmi,
ebben persze jó vagyok,
nem láttam mást, csak hogy ők a garázdák,
és az álszent zserbó-tolvajok.

És akkor jött egy újabb tálca,
egy zserbó-piramis - délután sütöttem mondta,
s a tálcát az üvegasztal széléhez
egy picit odakoccintotta.

Kínáltak, vettem, a tányéromra tettem,
néztem, mint a bűnt, a jóvátehetetlent,
jóllakottan és megszegyenülten ültem ott,
de az étvágyam már elment.

Mennyiszer volt már, hogy jött,
de nem akkor, amikor kértem.
Elgurult a sezlón alá,
egy jó pár rózsafüzér-szem.

Zserbóban látom mindazt,
mit éltem tőlem elragadt,
az egyetlent, mit elvittek,
s egy tálcányit, mi megmaradt.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Pircsi naplója

A csengő ugyanúgy szólalt meg, mint máskor. A késői időpont ellenére Edgár óvatlanul nyitott ajtót. Később bizonyossá vált, ez volt élete legrosszabb mozdulata. Az ajtóban Kerékgyártó Piroska állt, akit mindenki csak Pircsiként, és pénzügyekben sikeres üzletasszonyként ismert. Mellette fia, akinek öltözete, és frizurája, a befolyásos emberek testőrére emlékeztetett. Mindketten szemmel láthatóan idegesen, zaklatottan. Félelem tükröződött arcukon. Edgárral csaknem húsz éves kapcsolatot ápoltak, ami azután is megmaradt, hogy Pircsi házassága válságba jutott, és elvált férjétől. Edgár mindkettőjükkel barátságban maradt. Nem tudott, és nem is akart igazságot tenni közöttük.

Az asszony kétségbeesetten kért segítséget, konkrétan húsz millió forint kölcsönzését. Nem hagyott kétséget azíránt, hogy adósságaik miatt olyan embereknek kell fizetniük, akik nem ismerik a tréfát, és a határidők módosítását. Hivatkozott két évtizedes barátságukra, a közöttük fennálló töretlen bizalomra, Edgár közismert nagylelkűségére, és minden másra, amire egy aggodalommal teli anya képes. Minden hiábavalónak tűnt. A kölcsön ellentételezésére ajánlott átvételi elismervény bizonytalan fedezetet ígért.

Az asszony – más esélyt nem látva – azt kérte, hogy akkor Edgár vásárolja meg tőle nyaralóját, ami jó befektetés. Ha nem lesz rá szüksége, bármikor eladhatja, de ez esetben elsőként neki szóljon. Sok emlék köti a házhoz, nem szívesen mond le róla. A férfi további aggodalmát látva Pircsi azzal nyugtatta, hogy egyelőre kétségtelen jelentős, de mégiscsak átmeneti pénzzavarról van szó. Egy nagy szállodaprojektben dolgozik külföldi befektetőkkel. Beígért sikerdíjából bőszégesen rendezni tud mindent, a nyaralót visszavásárolja, és Edgárt az utolsó fillérig kártalanítja akkor is, ha valami előre nem látható problémák adódnának. A sikert végül is azzal a szívhez szóló kijelentéssel érte el, hogy nincs más esély a fia megmentésére. Minden hihetően hangzott. A férfi évekkal korábban járt a szentendrei nyaralóban, emlékezett rá, úgy gondolta meg tudja becsülni annak értékét. Az asszony sikerdíja reálisnak, a visszavásárlási szándék valósnak tűnt, az átverés szándéka fel sem merült. Az üzlet Pircsinek nagyon sürgős volt. A szerződés aláírása, a pénz átadása, a nyaraló megtekintése nélkül, bizalmi alapon megtörtént.

A problémák a vételár átadása után kezdődtek. Pircsi csak akkor közölte, hogy ő most a nyaralóban lakik. Nincs hová mennie, ezért néhány hónapig marad, de bérleti díjat fizet, rendezi a közüzemi számlákat, és megjavíttatja a tetőt, aminek hibájáról addig nem szólt. Készséggel írt alá bérleti szerződést, amelyet azonban esze ágában sem volt betartani. Könnyes könyörgéseknek, ígéreteknél és Edgar szinte végtelen – már ostobaságnak mondható – jóindulatának köszönhetően évekig lakott a nyaralóban. A bérleti díj fizetéséből semmi nem valósult meg. Utólag kiderült, hamis csekkeket mutatott be, így tetemes számlatartozások halmozódtak fel, az épület állaga jelentősen leromlott.

Amikor Pircsi eltűnt, a kár már milliós nagyságrendre rúgott, ráadásul mindenét hátrahagyta. Bútort, ruhát, cipőt, könyveket, iratokat, és emlékek sokaságát. Korábban aláírt egy dokumentumot, amelyben felhatalmazta Edgart, hogy ha elmegy, akkor az épületben hagyott ingóságokkal sajátjaként rendelkezhet. A szomszédok szerint semmiben sem lehet reménykedni, mert Pircsi nagyon sok embernek tartozik az utcában, a környéken, ami behajthatatlan. Papíron semmilye sincs, és ismeretlen helyen tartózkodik. Semmilyen hivatalos papírt nem tudnak kézbesíteni számára. A rendőrség szerint – ahol a kárvallott férfi bejelentést tett – nem történt hatáskörükbe tartozó bűncselekmény, javasolták forduljon bírósághoz. Erről az ügyvédek beszélték le azzal, hogy évekig tartana az eljárás, és még neki lennének újabb kiadásai.

Edgarnak nem maradt pénze a felújításra, el kellett adnia a nyaralót. Az állagromlás miatt kevesebb pénzt kapott, mint amennyit fizetett érte. Az ingóságok egy része elajándékozásra, másik része szemétre került. Az emlékeket, fényképeket nem volt szíve kidobni, azokat garázsában őrizte már harmadik hónapja, amikor szinte hihetetlen esemény történt. Az Allee bevásárlóközpontban megpillantotta Pircsit. Odament hozzá. Megkérte, hogy legalább szülei fényképeit, vigye el, aztán felejtsék el egymást. Az asszony azt mondta, nincs hová vinnie, nincs lakása, tengődik, tönkre ment, majd sietve távozott. Edgár úgy érezte minden tőle telhetőt megtett, az ügynek vége. Hazament és hozzálátott a garázsban tárolt emlékek selejtezéséhez. Egy kis alakú, aranyozott napló került a kezébe. Felismerte benne Pircsi kézírását. Már az első mondatok megdöbbenették, mert egyértelművé vált, amit mindig gyanított:

„A nagy üzletet megcsináltuk! Hamarosan megkapom a pénzem és beköltözzünk új lakásunkba, ahol majd nyugodtan, békében, jó anyagi körülmények között élhetünk. A múltat elfelejtjük!”

Fotó: **DARVAS JUDIT**

VARGA ÁRPÁD

Még tart, de már vége

Még
tart, de
már vége.
Jövőbe lát
múlt és jelen is.

Még
tart, de
már vége.
Kómában a
teljes Golyóbis.

Még
tart, de
már vége,
mint bokszoló
vereség-sorsa.

Még
tart, de
már vége:
élő holtak
fagyva, fotózva.

Még
tart, de
már vége.
Aki elmegy,
valahova tér.

Még
tart, de
már vége,
az eredmény:
sok gól is kevés.

Még
tart, de
már vége.
Átmenet az
egész életünk.

Még
tart, de
már vége.
Piramisban
halál élethű.

ELI MEON

Kőhíd
(Egy szerelem margójára...)

Fetu és Emi szerelme diákszerelm volt, a nyolcadikos osztálykiránduláson kezdődött a hetvenes évek végén. Odaadó rajongást mutatott a fiú a kis szemüveges lány iránt. Hétköznapi történetként indult, mint sok ifjonti szerelem. Szépek voltak és tiszták. Nem ismerték a játszamazást. Őszinte szavak, önzetlen tettek, pajkos játék...

Ez a tisztaság nem tartott élethosszig. Fetu, a jó módú paraszt fiú birtokba vette Emit, a szegény lányt. Alacsony szinten igaz a mondás, a kormány annál van, akinél a vagyon. Emi hozomány nélkül ment férjhez. A gazdag földbirtokos család nem sokra nézte, de ezt ő nem látta. Elvakította a szerelem. Naiv lelkesedéssel lépett ebbe a házasságba. Egy kérése volt, legyen templomi esküvő. Hitt a szentség erejében. A dínom-dánomhoz nem ragaszkodott, sőt szeretete volna, ha elmarad.

Lett áldás a dínom-dánom mellett, amihez az anyós ragaszkodott. Mindenki engedett kicsit.

Három-négy évig a szerelem átsegítette a kapcsolatot a különbségek szakadékán. A kisbaba boldogságot hozott a már kissé fakuló szerelembe. Azonban nem tartott sokáig, Fetu a gondok terhe elől menekülőre fogta. Nem érezte jól magát otthon. A munkára hivatkozott, sokat volt távol. Az együtt töltött idő minősége lesüllyedt. A közös programok nem emelték a kapcsolatot. Emi egyre gyakrabban érezte, a magány beköltözik lelkébe. Férje nem szeretett beszélgetni. Hosszú évek teltek el úgy, hogy a meghitt beszélgetések vitákká silányultak. Lélek és test eltávolodott egymástól...

A bizonytalanság bizonyossá vált, Fetu hűtlen... Oly sok ilyen élet van, mégis mindegyik egyedi. A szövegkörnyezet hasonló, ám a szereplők nem hasonlítanak, ezért a történetek is nagyon különböznek. Fetu és Emi története azért annyira sajátos, mert kétszer házasodtak. Mondhatnánk, ez sem oly ritka eset. Kis balga történetnek tűnik az egész, de Emi számára több volt ez kis balgaságnál. Mert Fetu másodszor sem tudott magának parancsolni. Hosszú csiki-csuki után ismét másként gondolta. Elköltözött... Szerencsére most már véglegesen elvarrta a szálakat Emivel.

Hamarosan újra házasodott. Egy olyan valakit vett el, aki évekig nem létezett, csak Emi volt betegesen féltékeny. *Fetu úriember módjára távozott.* Amit lehetett elvitt, a dolgait szépen, csendesen rendezte. Kiscsaládja egy közösségi oldalról értesült új házasságáról... Minek az a sok beszéd...

Az érzelmek hídja, amelynek az lett volna a szerepe, hogy összekösse a két partot, kőhíddá magasodott. A part és híd nem találkoztak egymással. A kőhíd fallá nőtt, létra kellett a híd eléréséhez. Fetu, az erős fa állt a kőhíd egyik felén, Emi a gyenge, törékeny fűz bánatosan állt a másik oldalon. A vad viharok időnként összekuszálták ágaikat, egymás karjaiban kerestek vigaszt a maguk kovácsolta fájdalomra. A virágokat nem vették észre, amelyek ott nyíltak körülöttük. A gázt próbálták egy ideig kigyomlálni. Közben a híd alatt az élet vize romlásnak indult. Fetu más csónakba szállt. Emi meghajolva gyermekeit ölelte...

Tiszta szerelem, gyötrő szenvedély, lelkiterror, érzelmi kizsákmányolás, héjanász, egoharc, csendes belenyugvás... Érzések melyekből takarót szőtt az idő egy szerelemre. Az érzelmek az idő előrehaladtával megfakulnak, az örömek elvesznek, a bánat enyhül, mindent beborít az elmúlás. Azonban a kíméletlen idő szötte alatt, olykor finoman mégis megmozdulnak az emlékek. Elég egy zene az éterben, egy ismerős illat, egy íz, egy kósza hír, egy festmény... A kedves és bántó emlékek gomolyognak, mint a novemberi köd a kiáramló füsttel. A ködös, füstös pára hosszú ideig kavarg a szívben, nem derül a miértekre fény...

HAJNAL ÉVA

SZABADÍTÁSÉRT VALÓ KÖNYÖRGÉS ZSOLTÁRA
Ének grádicsokon

Uram, védelmező ölelésedből kiengedtél.
Azt mondtad: felnöttem, repüljek magam.
Nem tudtam, hogy minden madár elköltözött már.
Nem készítettél föl erre.
Nélküled értelmetlen bolyongás.
Repedezett földeken csak kóró.
Szárnyaim helyén akkumulátor gyáarak.
Lábnyomaimban fertőzött vizek.
Nem tudtad, Uram?
Itt térerő sincsen, hogy hívhatnálak...
E világ förtelmei között járni is alig.
Csak vonszolom magam grádicsaidon.
Szavaim égnek, megsebesítik a torkomat is.
Napestig kapcsolgatom a csatornákat.
Hiába.
Elrejtőztél szemeim elől.
Tátongó sebként hívlak.
Könyörülj, Uram!
Elgémberedett csontok,
üszkösödő kövek potyognak mindenünnen.
Úgy állok előtted, akár Jób, a te hűségese.
Tebenned van bizodalمام örökké.
Mikor látogatsz meg?
Új éneket énekelnék, hogy örvendjen a te füled!
Engedd, Uram, hogy magasztaljalak!
Testem, lelkem kívánja a te szabadításodnak örömét!
Felfosztódnék előtted, akár hitemnek testvére, Dávid!

Állj fel trónodról, Uram, itt ordas ordít!
Elégeld meg, Istenem!
Könyörülj maroknyi népeden!
Ne hagyd, hogy elenyésszünk mind, akik téged várunk!
Már szemeink is afáziában...
Szela.
Miért nem mondtad, Uram, hogy odakint szörnyek járnak?

Megjelent a Hetedhéthatárban
<https://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=81687>

RIERSCH ZOLTÁN

Ma már meztelen vagyok

Odalent, odafent.
Néha rám köszön
az alig-élt reggel.
El kellene mondani
mi történt velem,
és azt is, mi lehetett volna.

Ma már nyitott
az egykor volt zártságom:
Kihűlt cafat vagyok
száz kilós húsban.
Hajnalodik.
Azt hiszem, még élek.
Csontjaimat melegítő fényesség
rácsodálkozik a világra.

Még mindig sárgák az ujjam:
Úgy szívtam a bagót napi;
két doboz szimfóniát,
majd behorpadt a tudóm...

Valamelyik nap a buszon
fulladoztam, mindenem kapart.
Szerencsére egy jó szándékú
útitárs oly kedvesen
„fulladj-meg-te-állat”
tanácsával sokat segített.
Ja, és fintorogva.
Nem hiszek benne,
bár, mondják;
mindenkinek van néhány tévedése.

Ahogy a tavasz virágostul
beleolvad az aranyló nyárba,
ahogy rozsdabarnává válnak
a mézédés szőlő levelei,
és az erdei makkok lehullása után
időnként fehér takaró borul a tájra,
megújulnak az évszakok.

Hiszem, tudom, én is.
Ma már meztelen vagyok
az Isten és a sors előtt.
Amíg odaát nem várnak,
némileg sántán és őszén
reményem a szép időskor.

Falusi este régen

A széles poros kocsúton
hazafelé ballag a szénásszekér.
A patak partján rázendít
a szorgos cirip banda.
Az öreg Bimbót megfejte a keresztanyám.
Már a jászolból ropogatja az esti szénáját.
A réti kaszálón a lepkék
összezárják szárnyaikat.

Leszáll a szürkületi csend.
Egy két kárrálás után
a bögyös majorság elült az ólban.
A göndörszörű göbe is
jólesően szuszog az esti dara után.
A család is túl az estebéden.
A klott gatyás borzas lurkónak
lekvár-ízű macskafröccsös a szája.

A szikár, napcserezett gazda
nagyokat pöffent az esti bagóból.
Az öreg diófán jelt ad a kuvik.
Rákontráz az akácon a kakukk.
Nyolcat üt a toronyban az óra.
Az esti vecsernyének rég vége.
A harangok az éji csendben aludni tértek.

Csimbókók reppennek
a vadgesztenye fákon
egyik fürtös virágról a másikra.
A hold sarlója megpihen egy felhő
karjaiban.
A bozontos kutya rávakkant
a az öreg Cirmire.
Elhalkul a vízparti cirip-zene.
A tücsök banda is aludni tér...

DEDIK JÁNOS

Pióca

- Terikém-aranyom! Oly boldog vagyok!
- Ilyen korán reggel? Dezső, mi történt veled? Mi ütött beléd! Csak nem egy más nőre gondoltál! Dezső – ő – ő! Miközben melletted aludtam. Erotikus filmet néztél.
- Dehogy drágám, tudod milyen hűséges, vagyok hozzád, még a gondolatát is vessük el közösen, hogy én téged, nélküled egyedül erotikus filmet nézzek. Ez hallatlan, hogy én ilyet tegyek!
- Akkor mi a csodától van, ilyen jó kedved reggel korán, Dezső? Ma még csak hét közepe van, se szombat, se vasárnap, menj, inkább tedd fel a kávé!
- Máris, máris Terikém! Áldani fogsz engem, hogy megtaláltam...
- Nyögd már ki az álmodat, kíváncsivá tettél, bár nálad nem ritkák az álmok. Na, mi lesz? Mondod, vagy főzöd azt a zaccos kávé!
- Mondanám drága asszonykám, de nem hagysz szóhoz jutni. Örömet szeretném veled megosztani.
- Ez nem jó jel! Dezső, mit akarsz tőlem kicsalni? Tudod, hogy nincs felesleges pénzem a kitalációidra. – Hát éppen ez az, tündérem megoldom a pénzhányunkat.
- Dezső, te be akarsz értem törni valahova. Ez szép dolog tőled, de mit vétettem, hogy így fejezed ki irántam való szeretetedet! Képes lennél börtönbe menni értem? Hát ez nagy imádat nálad, Dezső!
- Hallgatnál végre!
- Jó, jó hallgatok, csak nyögd már ki magadból a lényegét. Vissza kell térni ükapáink korában való gyógyításhoz. Ezt a TV mondta, nem pedig a sok vegyszer használatához. És téged tényleg az a sok kémiai hatás tönkre tette, ha beteg lennél.
- Hát én úgy határoztam, visszatérek!
- Hová térsz te, Dezső? Mondtam én, hogy neked valami bajod van. Hiszen te nem értesz csak a cipőkhöz, annak is csak a felsőréséhez. Hogy akarsz te természet gyógyászattal foglalkozni? Érthetetlen számomra a te marhaságod. Azt tanulni kell, te meg mindig gyenge tanuló voltál, azért lettél csak betanított munkás.
- Mégis hozzám jöttél.
- Mert olyan kis gügye voltál és megsajnálalak.
- Terikém ugye ezt nem mondtad komolyan? A szerelem nálad smafu? Igenis bebizonyítom, hogy gazdag nő lesz belőled! Folytathatom?
- Hát persze, csak most kezdtem el szédülni a szövegedtől.
- Akkor folytatnám, ha hallgatnál. Újság hirdetést adok fel a következő szöveggel:: Vennénk egy vidéki házat, lehetőleg víz, láp, mocsár, ingovány közelében. Megbízható komoly család részére. Lehet nádfedele is, de vályog is megfelel,
- Dezső, neked elmentek otthonról! – csak tudnám mi ártott meg neked? Most részeg sem vagy! Mi lelt, bolond gombát ettél valahol? Még, hogy én a szúnyogok tengere mellé költözzem. Na, jó öltözz! Beviszlek a pszichiátriára, vagy egyenest a diliházba.
- Hát sosem fogod be a szádat édesem? Értsd meg ott fogunk piócákat nevelni, amit régen használtak az orvosok, hogy mire jó azt elmondom neked. Hallgatok rádiót nem úgy, mint te. Azt mondta egy neves professzor, hogy piócával gyógyították régen a magas vérnyomást, nem kellett hozzá gyógyszer, csak pióca. Hát én piócát fogok szaporítani és eladom a patikusnak, vérnyomásban szenvedőknek.
- Dezső, te még mást sem tudsz szaporítani, gyerekünk is csak azért van... na mindegy!
- Édesem gazdagok leszünk, hidd el nekem!

– Dezső, én nem hiszek neked semmit! Elegendő és melegem van a sok butaságból, ki az a gyengeelméjű ember, aki a mai modern világban hagyja, hogy piócák csiklandozzák a testét.

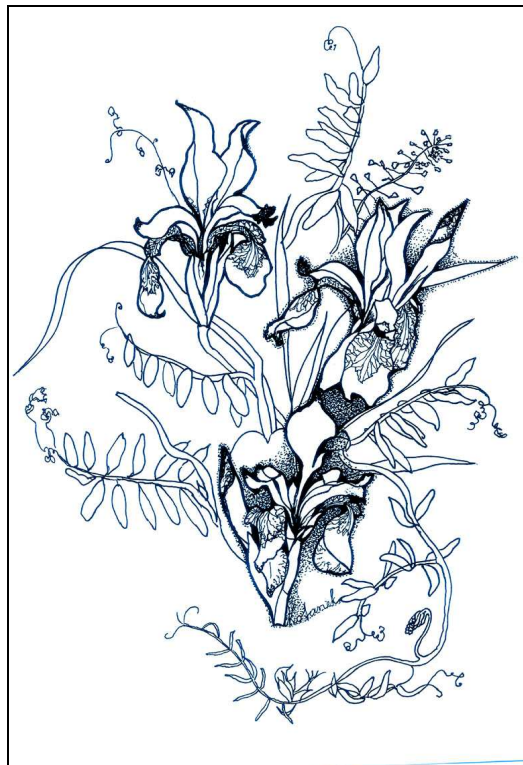
– Teri ne komolytalanodjál velem, ebből meg tudunk gazdagodni, segítesz nekem, egyetlenem? Eladjuk a lakást, veszünk házat. És vidáman tenyészted a piócákat, majd én hordom a piacra őket.

– És hol szerzed a tenyészállatokat?

– Megyek az állatkert igazgatójához, biztos, adna egy pár darab tenyész-piócát.

– Na, most már tényleg elég volt belőled még, hogy én kótyavetyéljem el a lakásunkat, a te hülye piócaídra, és én éljek egy ócska kunyhóban, azt verd ki a fejedből. Kész a kávéml?

– Mindjárt édesem, máris kész, de ugye bele egyezel a pióca-szaporításába?

KOTASZEK HEDVIG: *Íriszek*, grafika

KRÁNITZ LAURA

nap-szűrés

felhevült valód igazolja
lűktető pulzusod
egy korty víz kellene
levegő
ami hűt
tér
hogyan legyen
hova szaladni
és ne érd utol magad

soha ne mondd
amit nem akarsz

kettős tagadásod
a hétköznapiak realitása
éget
mint ez a bolond Nap
ahol megtörténnek a dolgok
nem várt fordulatokkal

aurád fénye
menedék
ez az egyetlen

minden más
mérgezett

BODNÁR LÁSZLÓ

Csillagok kezében

Esteli égen a csillagokat nézem,
lámpásuk vezet, ez örök reményem.
Végtelen érzés, lengő őszi szélben,
fény sugar, holdálom, lángszenvédélyben.
Rég izzó parázs, mely égeti szívem,
ne múljon tüze, Istentől ezt kérem.
Lobogó zsarát, hajnal szép szemedben,
szerelem fáklyáját gyújtsd fel szívemben.
Azóta is csak azt az éjjelt féltem,
csillagok csókját álom ajkán érzem.
Szunnyadva halkan ölelő kezében,
elpihennek tán mindenség csendjében.

Fotó: **FEIGE MÁRTA**

BODÓ CSIBA GIZELLA

Szélvihar

A fák cibálták egymást,
Egy lombos szaggatta önmagát
Másik földig hajolt,
Csapkodta a földet több széles ág.

Egész éjjel dühöngött a vihar,
Száguldó szél uralta a hegyet
Az őrült erő a meghajolt juharnak
Megkegyelmezett!

A határon túl tankok robogtak,
Határon túlról asszonyok szaladtak.
Az ég kárpitja feketére vált,
Tébolyult újra a világ!

Diktálj nekem Égi Mesterem,
Gyorsan írok és legépelem.
Viszi a szél a kiáltványokat,
– Nem parancs e szó – jóindulat;

„Háborúban csak vesztes lehetsz!”
– Segíts! – aki ott vérben – az még gyerek!

Robogás

A vonat robogott, a
Napfénye súlyos ködbe veszte,
Meztelen fák kapaszkodtak
Ég felé, Istent keresve.

Az őszi vetés frissen zöldellt,
Mint ki megtalálta,
Büszkén várt a téli hóra,
A végtelen gabona tábla.

A határon túl háború dúlt,
Itt élő az elvetett béke,
Érjen be ezen a tavaszon,
S célját, a vonat is elérje!

Függöny borult a fák közé
Mozdulatlan ezüst veretbe
Üzenete, annyi volt; Emberek
Ne maradjatok most csendbe!

Kertek alatt a világégés!
Ez lett volna Isten terve?
Vagy csak a soros uralkodók
Osztanak fegyvert viszkető kezekbe?

Éjszaka várt a világ
Érző lelkeket és szavakat keresve,
Drónok röptették a pusztítást,
A halottak még nem lettek eltemetve!

EPRESKERTI SZERZŐHATÁROZÓ — FÖLDESDY GABRELLA

Hogyan lettem író?

Akárhogy is, ez a cím nagyképűen hangzik. Nem is vagyok én író a szó legszorosabb értelmében, csak belső kényszerem van, hogy papírra vessek időnként egy színikritikát, máskor egy könyvről recenziót írok, vagy történetet meséljek, sokszor fordulok régi színészekhez, rendezőkhöz, vajon miért is volt jelentős, amit alkottak?

Amikor tanulmányt, vagy monográfiát írok valakiről, legtöbbször az a célom, hogy az illető személyét, tevékenységét közelebb hozzam az olvasókhoz. Ezt különösen fontosnak érzem a méltatlanul elfelejtett hírességek esetében. Legtöbbjüket pusztán a politika sújtotta a II. világháború után, a mellőzést büntetésként kapták. Fontos célomnak tekintem, hogy az igaztalanul mellőzött szerzőket, színészeket, rendezőket visszahozzuk a köztudatba, sok esetben róluk szólván születtem írásaim (Czakó Zsigmond, Obernyik Károly, Csiky Gergely, Herczeg Ferenc, Ambrus Zoltán, Bánffy Miklós, Németh Antal rendező, Rakodczay Pál mindenek színházi ember, Lázár Mária, Szelezky Zita színésznők, Jávor Pál, és még sokan mások).

De hogyan és mikor határoztam el, hogy írni fogok? És amit írok, szeretném, ha valahol meg is jelenne. Ha visszaemlékszem, már általános iskolás korom óta jó íráskészséggel rendelkezem, iskolai dolgozataimat tanárain megdicsérték, sőt felolvastatták az osztály előtt. Érettségi után az ELTE Bölcsészkarra jelentkeztem, amit magyar-könyvtár szakon végeztem el. Az egyetemi évek alatt kezdett érdekelni a színház művészete, a drámaírók és műveik, sűrűn jártam színházi főpróbákra, és szakdolgozatomat is dramaturgiai témából írtam. Néhány évre rá le is doktoráltam színháztörténetből (*A Vígsház háziszervezői*, a védés 1986-ban történt, ezt akkor „*egyetemi kisdoktori disszertációnak*” nevezték, és nem azonos a mostani PhD-vel, annál egy fokkal alacsonyabb rangú).

Sokáig nem tudtam mit kezdeni az elért eredménnyel, nem tudtam bekerülni a kritikusok, dramaturgok, tanulmányírók „céhébe”, hosszú évekre kívül rekedtem. Közben azért kaptam kisebb feladatokat, könyvekről kellett ajánlásokat készíteni több kisebb-nagyobb folyóirat számára, ezek az írások megjelentek, de mindeközben csak könyvtárban tudtam elhelyezkedni, később középiskolában tanítottam magyart és etikát jó sok éven át, óraadó is voltam a Tanítóképző és a Budapesti Műszaki Főiskolán, beszédművelést, leíró nyelvtant, kommunikációt, etikát tanítottam heti néhány órában.

Az áttörés 2005-ben történt, amikor kapcsolatba kerültem a Madách Irodalmi Társasággal, ahová belépve évente rendszeresen tartottam előadásokat Madách műveinek, illetve színpadi megjelenítésének ismertetése témakörben. Ezt követte a KLÁRIS című folyóirat színházi rovata, ahol 2007 ősze óta minden számban jelennek meg színikritikáim és más írásaim.

Időközben valahogy minden esemény, találkozás, felkérés mintha abba az irányba tolna, hogy újabb és újabb témákkal foglalkozzam. És amikor egy nagyobb lélegzetű művön dolgozom, már előttem van a majdan megjelenő kötet formája, címe. Aztán megoldódik a mű kiadása is valamelyik kiadóval. Eddig nyolc önálló kötetem jelent meg, és már most készülöben van a kilencedik. Sőt a tizedik is. De ne kiabáljuk el!

A titok az lehet, hogy mindig is írni akartam, méghozzá nem is a műfaj volt a fontos, hanem, hogy rám figyeljenek, amit mondok, az fontos legyen, és megragadja azokat, akik olvassák, vagy ha előadást tartok, az ott ülő közönség érdeklődését felkeltsem az iránt, amiről beszélek. A visszajelzésekből arra következtetek, hogy ez sikerült valamilyen szinten. Bevallom, hogy mind a hallgató-, mind az olvasóközönségem kis létszámú, vagyis nem lettem úgymond híres író, akinek kapkodják a könyveit, sem híres előadó, nem vagyok sztár,

sem közszereplő, akinek forog a neve különböző fórumokon. Ez nem baj. Akik ismernek, tudják, lelkem mélyén nem vágyom erre.

Az utóbbi időben legszívesebben novellákat írok. Ez lett mostanra a kedvenc műfajom. A novellák többsége először az *Irodalmi Epreskert* 5. internetes folyóirat lapjain jelennek meg, esetleg egy antológiában, egy-kettő a Klárisban, a Magyar Múzsában, Napút online, és más folyóiratokban is. A tavalyi évben kiválogattam a legjobbnak gondolt novelláimat, és a RÍM Kiadó kiadta, a könyvhéten már dedikáltam is a példányokat.

Novellát írni kifejezetten élvezet, már az elmúlt év folyamán tizennégy újabb történetet vettem papírra, és ha ilyen tempóban folytatom, 2025-ben szeretnék egy újabb kötetet. Írás közben sok esemény, emberi kapcsolat, érzés kerül előtérbe, amit előbb a szerzőnek kell világossá tenni a maga számára, később logikussá kell tennie az olvasóknak is. Sok író menet közben beleszeret saját írásaiba, függővé válik, és nem bírja abbahagyni a történetmesélést. Szenvedélybeteg lesz saját mesterségétől. Hát ezt nem szeretném. Mindig kell, hogy mondanivalója legyen egy írásnak, és egy sajátos rend uralkodjon benne. Ha nem lesz már mondanivalóm a közönségem számára, szeretném abbahagyni az írást. Igyekszem betartani, amit ígérek.

Önállóan megjelent köteteim:

1. Egykoron Bácskában éltek. Családtörténet. Uránusz K. 2012.
2. Körkép színházi estekről 2007-2014. Színikritikák. Uránusz K. 2014.
3. Herczeg Ferenc kalauz. Monográfia. Kairosz K. 2016.
4. Csiky Gergely írói életműve. Kismonográfia. Arad, Kölcsey Egyesület, 2017.
5. Öt év színikritikái 2014-2019. Bíró Family Kft. 2019.
6. Esszék, tanulmányok. Arad, Kölcsey Egyesület, 2020.
7. Madách korai drámái és néhány kortárs drámaíró. Szeged, M I T, 2022.
8. Magánélet csatazajban és szélcsendben. RÍM K. 2023.

Budapest, 2024. június 3.

Földesdy Gabriella

MESTER GYÖRGYI

Azonosulás

A félhomályos, üvegezett verandán egy karcsú nőalak álldogált, kinyújtott karral. Aki az utcáról, a ház előtt elhaladtában odapillantott, méltán hihette, valódi embert lát, egy filigrán fiatalasszonyt, aki nyújtózkodva el akar érni valamit: talán a magasan elhelyezett bukóablakot szeretné kinyitni, vagy a hatalmas, termő citromfáról kíván levenni egy gyümölcsöt.

A helybéliek azonban tudták, nem kell hinni a szemüknek. A házban nem élt nő - se lány, se asszony. A szokványos, hétköznapi kinézetű épületben csupán egy férfi lakott, egy szobrász. Többekben felmerült, ezt az alkotását épp azért helyezte el ilyen jól látható módon, hogy a kívülállókkal elhitesse, nem egyedül él. Vagy talán egészen más szándékkal. Azért, hogy oldja a magányát.

Évek teltek el így, a szobor helyzete mit sem változott. Nem mozdították el a helyéről, és más alkotás se került mellé.

Egy teliholdas éjszakán azonban valami megváltozott. Tán a hold delejes kisugárzása tette, vagy valami varázslat volt a levegőben, de a szobor életre kelt.

Először nehezen mozdult, hiszen nem szokott a járáshoz, meztelen talpa szinte egybeolvadt a kőlappal, melyen hosszú ideje állt. Aztán mégis elszánta magát, és lassan lépkedni kezdett. Nem ismerte a házat, hiszen a verandáról a belső helyiségekbe nem lehetett belátni, mégis, egyenesen a hálósoba felé vitte a lába. Ha már járni képes volt, talán hallotta is a halk durmolást, amely az alvó szobrász hollétét jelezte.

Amikor odaért, egy pillanatra megállt a széles heverő mellett, majd a takarót félrehajtva, leheveredett az ágyra. Odabújt a szobrász mellé, s mindig feltartott karjával szelíden átölelte. Azután csak nézte a jólismert arcot, bámulta, majd megérintette a lehunytt pillájú szemeket, s megcirógatta az alvót. Ugyanazzal a mozdulattal élt, mint amikor a szobrász, befejezván művét, az elkészült alkotásában gyönyörködve, szeretettel megsimogatta az ő márványarcát.

A szobor az érintéstől úgy érezte, már nem csak a mozdulatra képes, de melegség járja át a testét, szinte hallotta, mint buzog testében az éltető erő, hogy áramlik ereiben a vér.

A szobrász nem ébredt fel az érintéstől, így az ölelés nem szakadt meg. A két test összefonódott, és egész éjszakára úgy maradt.

Mivel az elkövetkező napokban a barátságos, közvetlen, mindenkivel szóba elegyedő szobrászt senki nem látta az épületben mozogni, de az utcán sem tűnt fel, szomszédja rosszat sejtve, bement a házba.

Az útját nem állta akadály, minden nyitva volt. Odabenn csend honolt. Nem hangzott kopogás, a véső csattogása, a csiszoló megszokott hangja. Mintha megállt volna az élet.

A szokatlan helyzettől felbátorodva, beljebb ment, mígnem rátalált a hálósobára.

Az ágyon fekve meglátta a férfit és a nőt. A pár mindkét tagja márvánnyá válva, örök mozdulatlanságba dermedve ölelte egymást.

BUDA FERENC

Parafrázisok a Falak könyvéhez
(részletek)

„Ne vádolj, ne fogadkozz”

(József Attila)

A FAL FEHÉRJÉN szétnyomott poloska,
barnára száradt potrohán a vér.
Óráink súlya megnő százszorosra.
Az ember már csak csöppekben remél.
Gyomrom üres, de szívem még tele,
ki nem fogyott a vágy és keserűség
belőlem. Rág a rabság, mint fene,
és tűnöm kell, hogy arcomat megüssék.
Tűnődöm olykor: majd ha jó a nagy vám,
mi történnék, ha mindezt visszaadnám?
S a fortyanó vér arcul öntöget.
Ám higgadok: számoljanak csak mások,
nem dolgaim hitvány kis bosszulások.
És zsebre gyűröm sápadt öklömet.

A FAL FEHÉR, de éppen úgy lehetne
kék, sárga, zöld. Vagy, mondjuk, jajveres.
Mázolhatnám magam is új színekre,
ha lelkileg nem volnék balkezes.
Magam vagyok, magamban morgolódom.
Ki az, ki szólt? Valaki dörmögött?
„Fehér maradjon!” – így motyog a pókom,
hálót bogozván fenn, a cső mögött.
Valódi pók? Ó, nem: csak égi mása,
rejtett zugom hűséges, régi társa.
Folyton fon és örökön öltöget,
s én lankadatlan szorgalmát csodálván,
merőn alatta állok, mint a bálvány,
s dörzsölgetem csak dermedt öklömet.

http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000016253&secId=0001222246&mode=html#Buda_Ferenc-Mig_elsz-00740

UMHAUSER FERENC

Csara

A magzatokat óvó Nagy Szikla alatt, az ásító álmok szakadékában, a szülő barlang mélyén Tétova Szellő vajúdik. Fogaival az Asszonyok Fájának gyökeréből faragott fiú szobrocskát szorongat, nehogy jajkiáltás hagyja el ajkát, mikor megszületik a csecsemő.

Istenek Kegyeltje a púpos varázsló lábát keresztbevetve ül a tűz előtt, s vizet forral egy kőedényben. Érdes hangon mormolja az ősi rigmust, aminek jelentése a homályos múltba hullt. A mondóka ütemére előre–hátra ringatja magát. Feje hátrabicsakolva, a csillagos ég egy darabkája hintázik fölötte. Fogai a himbálózás ritmusára őrlik a Szent Cserje leveleit. A fanyar lé szétárad ereiben, úgy érzi tőle, hogy föloldódik a világmindenségben. A szájában minduntalan összefutó nyál miatt egyre gyakrabban s egyre nagyobbakat nyel. Szemei előtt elmosódott csillaghalmazokból egy halványka, csak néhány sápadt fényecskéből álló névadó jelkép rajzolódik ki mind élesebben. A himbálózás lassul, hirtelen a varázsló egész teste megmerevedik, mintha a Gyilkos Virág főzetéből nyelt volna.

– Halovány, határozatlan csillagok a jó és a rossz határmezsgyéjén, nem tartoznak sem az egyikhez, sem a másikhoz, de mindkettő hatással van rájuk. Aki e jegyben születik, akaratlan báb a kiszámíthatatlan Istenek kezében. Legyen ezért a fiú neve Istenek Szeszélye! – hangzik a túlvilági hang, mintha nem is a kortalan varázsló szólna. Merevsége oldódik, az előre odakészített gyógyfüveket a zubogó vízbe dobja, az edényt leveszi a tűzről s csoszogó léptekkel az anyához siet, aki megkönnyebbülten zárja össze combjait s hevesen kiköpi a szobrocskát, ám meggondolatlanul el is sikoltja magát. Az öreg fölemeli a csecsemőt, s megtisztító imát mormol. Szemeit és száját megtisztítja, a gyerek fölsír. A Fűrge Hegyiugró beléből sodort zsinórral elköti a köldökszínort, elvágja az obszidián késsel, lötytyint reá a főzetből s elindul az újszülöttel a forráshoz. Mielőtt a vízbe mártaná, szertartásosan fölemeli háromszor a fogyó hold sápadt karéja felé.

Az anya nehézkesen, örömtelenül föltápászkodik. Odakünn a vágyak süket madarai elhallgatnak, fölsikoltanak az éj fűrge kis gyilkosai.

– Kuss legyen, rühes kis vérszopók! – kiált a nő az éjszakába. Tudom, hogy bűnöm fejemre hull. Kussoljatok!

*

Istenek Szeszélye hatalmas, kétszer akkora, mint a többi újszülött. Az egész falu csodájára jár, híre eljut a fővárosba, a király fülébe is. A király látni akarja, s magához rendeli az anyát a csecsemővel. A csoda pár nap után hétköznapi valósággá szelődül. Amikor a Nap Ünnepe bemutatják az isteneknek és a közönségnek a többi ez évi jövevénnel, már ő is csak egy a sok közül. A király megkülönböztetett figyelme azért kíséri még, de dühe is, ha túl gyakran és túl hosszan fölveri sírása a palota csöndjét, ami bizony gyakorta előfordul, hisz anyjának nincs teje, s nem is igen akarja szoptatni.

*

A felnőtté avatáson már alig magasabb a többiektől, bár gyorsabban fut s az agya is fűrgebb.

Heten vannak, mert heten kell lenniük a számmágia miatt a felnőtté avatandóknak. Hétszer kell a Folyók Anyját átúszniuk s mind a hétszer hét különböző színű kristályt hozniuk a Források Völgyéből. Hét bört kell lehúzniuk a Nagy Foltos Gyilkosról s mindezeket a király lábai elé helyezni. Hétszer kell az életről önszántukból lemondani, s mind a hétszer elfogadni a király kegyéből. Ismerniük kell a csillagok járását, a hegyeket, a vizeket, az ehető és mérgező s a gyógyító növényeket. Tudniuk kell érzelmek nélkül ölni, vagy nagylelkűen megkegyelmezni s eldönteni, hogy mikor melyik a célravezetőbb. Tudni önzés nélkül kitárulkozni, semmit sem elárulva, rezzenetlenül szenvedni, egy lábbal állva a sziklaszirt szélén a szédítő mélységbe nézni, míg lemegy a nap, a rengeteg mélyén étlen-szomjan végignézni a hernyó bebábozódását s kívánni csöndben, míg a pillangó szétfeszíti szárnyát a szélben. Megérezni előre a szelet s hogy áradást hoz vagy perzselő aszályt. Tisztelni az élő, a halott pusztá csöndjét háborítatlan hagyni; a tanítók szavait kétségek nélkül elfogadni, a megszerzett tudást bárkivel megosztani.

Istenek Szeszélye nagyon komolyan vette mindezt, s nem értette, hogy a többiek miért mondják mindenre magabiztosan, hogy „igen”, mikor semmit sem értenek, a tanítók pedig miért fogadják el hamis válaszaikat s az ő kétkedő kérdései elől miért térnek ki. Figyelni kezdi magát és a többieket s összehasonlítani, hogy mennyivel jobbak és okosabbak. Kíváncsi tekintete és kifogyhatatlan kérdései megingatják a többiek önbizalmát, ezért ha tehetik, kikerülnek. Nem akad egyetlen barátja, ismerőse, akivel a „nagy”, vagy csak az egyszerű hétköznapi kérdéseket megbeszélhetné. Szabadidejében a porba egy vesszővel, majd később fakéregre obszidiánnal lerajzolja az őt körülvevő világot, hátha így rájön valamire. Az emberek mosolyogva legyintenek: „Istenek szeszélye”.

*

Az erdőtől elhódított föld már ötödször hozott termést. Alig adott valamivel többet, mint amit elvetettek, nem csoda hisz a vékonyka humuszt nem csak a növények zsarolták ki, hanem az egyre ritkuló, de még mindig elég gyakori eső is lemosta a meredek hegyoldalról s már mindenütt előbukkant a vöröslő agyag. Megint az erdőtől kell elrabolni egy jókora darab földet, hogy enni tudjanak adni az egyre növekvő számú népességnek. Kereplőkkel, sípokkal és dobokkal az asszonyok és gyerekek haladnak elől, hogy az erdők állatait és szellemeit távozásra bírják. Nyomukban férfiak fejszéi csattognak a fák tövében s késeik suhogva vágják az összefonódott indákat, liánokat. Röpködnek a forgácsok s kövér ragadós cseppek buggyannak elő a levágott kúszónövények sebeiből.

„Van erre jogunk? Nem haragszanak-e meg a fák istenei és az erdők szellemei, amiért állandó költözködésre kényszerítjük őket? Mindig el fogják fogadni engesztelő áldozatunkat? Vajon végtelenek-e az erdők vagy valóban véget érnek egy nagy víznél, ahogy Álomok Tudója látta?” – Ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják Istenek Szeszélyét, miközben kedvetlenül le-lecsap késével, minden egyes növénytől bocsánatot kérve.

Napokig tart míg megfelelő nagyságú erdőt letarolnak, de ezzel még nincs vége. Az élő és holt erdő között megtisztítanak mindentől egy széles sávot.

A papok lángnyelvekkel hímezett ünnepi ruhában méltóságteljesen fölvonulnak. A főpap kezében kőedény, amelyben az Örökké Égő Tűzből vett parázs van. A szelek papja megnyálazott ujját a magasba tartja, mutatja a szélirányt, hogy hol gyűjthatják meg a halott erdőt, úgy hogy az élőben kárt ne tegyen. A szél felőli oldalhoz vonulnak, elmondják a tűzimát és bocsánatot kérnek az erdőtől: „Megöltünk nagy testvérünk, hogy földedből fiainkat tápláló növények sarjadhassanak. Fiaink a te fiad is ezentúl, bennük él sz tovább.”

A főpap pusztá kézzel kivesz az edényből egy parazsat (a pap keze sértetlen marad, különleges hatalma van a természet erői fölött) és egy kidöntött könnyen lobbano fa ágai közé rakja. A gallyak sercegve lángra lobbannak, a szél a lángokba kap, a tűz harsogva fut a

szél előtt, pattognak a szikrák, mintha sírna a halott erdő. Az emberek némán, félelemmel egyes tisztelettel nézik az őseletet. Az égre ágaskodó lángnyelvek és füstkígyók között egy aprócska madár verdes kétségbeesetten szárnyaival a kék felé. Szárnyai megperzselődnek, a lángokba hull. Istenek Szeszélye fölismeri: Szerelem és Dicsőség Ércorkú Kis Dálnoka. A tűzbe veti magát. Szemét marja a füst, bőre megperzselődik, torkát, tüdejét mérges gázok marják. A madár ott vergődik az üszkös, füstölő gyökerek között. Lehajol érte, elveszti eszméletét.

Sötét mélységben zuhan már végtelen idők óta. Tudata, érzékszervei tiltakoznak, meg akarják óvni valamitől, bezárni legbensőbb énjébe. A védőburkot áttöri a fájdalom, egész testét kitölti és egyre fokozódik. Sikolt, vagy csak szeretne? „Ez elviselhetetlen! Elég, megszabadulni!” Ismerős hangok: „Hiszen rég a Szellemek Világába távoztak!”

Derengő, egyre fokozódó, vakító fény. Könnyű és lebeg. Nincs fájdalom és semmi sincs. Apró rezgések, végtelen tér, hűvös kék köd. A vajákosok barlangját látja, egyszerre fentről és kívülről s bentről a falakból s mindenegyes lecseppenő vízcseppekből. Istenek kegyeltje egy szörnyen összeégett, nedvedző test fölé hajol és kenőcsökkel keneti. „Hiszen ez én vagyok!” – döbben rá s a fölismeréssel együtt visszatér az egész testét kitöltő fájdalom. Zuhan, újra sötét, az őrlő fájdalom. Hangok hívják. „Könnyebb lenne.” Marad, a fájdalom, menekül ...

Teste fájdalomba burkolózva hányódik a bőrökön, lelke a lét és nemlét határán bolyong.

... elfogy a hold és újra megtelik míg, a lét bizonytalan, gondokkal terhes útjára visszatál.

Az öreg varázsló nem vett táplálékot magához, míg Istenek Szeszélye vívódását „figyelte” a szent cserje révülete nyújtotta tisztánlátással. Tudása lehetőséget adott volna, hogy a beteg szenvedéseit megkönnyébbítse, de már ott a születésekor megkapta a jelet a szellemvilágból, hogy Istenek Szeszélye nem közönséges halandó, különös útját egyedül kell járnia s döntéseiért a felelőséget viselnie. Amikor magához tér, a sámán a nyakába akaszt egy bőrzacskót.

– Az istenek elfogadták áldozatodat. Maradandót fogsz alkotni, az emberek sok-sok nemzedék múlva is csodálni fogják műveid. A boldogság is bearanyozza napjaid, de a kétségek és titkok nyughatatlan fürkészése miatt könnyen elillanhat s megeshet, hogy jelentőségére csak akkor döbbsz rá. Amikor egy hirtelenjött érzés miatt veszni hagyta. – szól a varázsló, öreg csontjait megropogtatja s a további gondozást már lányára hagyja.

Istenek Szeszélye eszmél, füleiben még a varázsló szavai visszhangzanak: „Az istenek elfogadták áldozatodat ...”, bőre alatt lüktet a fájdalom, úgy érzi, széttöredezik s lepereg róla. Hallja a tűz pattogását, homlokán érzi egy finom kéz hűvös érintését. Nagy erőfeszítésbe kerül, hogy szemeit kinyissa. Megismeri a lányt, rámosolyog, árad a fény. Valami eddig ismeretlen érzés, gyöngéd melegség tölti el. A fájdalom csitul, hallani véli a Szerelem és Dicsőség Kis Ércorkú Dálnokát. Keze a mellén fekvő bőrzacskóra téved, nem kell megnéznie, tudja mi van benne.

Nyári Napsugár táplálja, sebeit tisztogatja, és gyógy-főzetekkel kenegeti. Míg lábadozik, egy férfiról énekel neki, *aki messzire ment a boldogságot megkeresni, ám nem találta s hazatért. Ott találja a küszöbén, de már nem tud benne hinni s nem nyúl érte.*

Istenek Szeszélye hallgatásba burkolódik, szégyelli magát kiszolgáltatottságáért, fél hogy a lány megsejti föllobbanó szenvedélyét. Amikor Nyári Napsugár segítségével először támo lyog le a forráshoz, s a víz tükrében megpillantja arcát, megfellebbezhetetlen bizonyosságnak érzi, hogy szerelme reménytelen. Az égéstől a jobb lábán egy ín

összezsugorodott, ezért járása bicegő, esetlennek és gyöngének érzi magát, kinek nincs helye e világban.

A lány észreveszi elkomorulását, mintha csak gondolataiban olvasna: – Ne bántson a külsőd! Az vagy aki; istenek szeszélye. Ha te elfogadod magad ilyennek, úgy mások is, ám ha nem, tőlük se várd!

– Könnyű a szavak sima selymét vágyainkhoz hajlítani, de attól még, hogy nem veszek tudomást róla, rút és szerencsétlen leszek. Mindig bántani fog, hogy nem vagyok ép s az ki lehetnék.

– Eddig is meg voltál jelölve s mindenki tudta rólad, bár nem volt látható. Most már külső jegyeit is viseled. Próbáld meg elfogadni az istenek döntését, hisz mást úgysem tehetsz s ha megtalálsz önmagad még boldog lehetsz.

– Boldogság? Csalóka fény, vágyaink visszhangja ... Óh, ha egyszer ...

Mire az aranyló füvek kalásztól terhes szára meghajlik az obszidián kések előtt, Istenek Szeszélye fölépül s hazatér. Már mindenre képes, mint azelőtt, csak mindenhez kétszer annyi idő szükséges. Eddig is kívülállónak, kitaszítottnak érezte magát, de most a megváltozott külsővel, ereje töredékével még inkább. Mostanáig is kerülték az emberek, ám most már ő is kerüli őket. Az idő egy nagy folyam lett, ő egyszerre volt kívül és belül. Testi kínja apró szálla csak, a reménytelen szerelem mindennél fájóbb s minél jobban szeretne megszabadulni az érzéstől, annál jobban égeti. Úgy dönt véget vet hasztalan életének. Fölkapaszkodik a vágyak sziklájára, hogy elénekelje párhívogató dalát. Nem vár választ és megértést, de tudtára kell adnia Nyári Napsugárnak, hogy mennyire szereti. Fönt a sziklán csönd van és béke, a hold kitelten, kövéren fénylik. A Szerelem és Dicsőség kis ércetorkú dalnokai versenyt dalolnak, langyos szellő borzolja a fák levelét. Derű és nyugalom árad lelkében, oly könnyűnek érzi magát. Szentségtörésnek érzi dalát s pár tétova, disszonáns hang után el is némul. Kétségbeesetten áll meg a tátongó mélység fölött, csak egy apró mozdulat kell, hogy örökre elnyelje. Mintha nem is az ő hangja lenne, dallá fogan a vágy, halkan, erőtlenül, mint napfényre óvakodó bűvópatak, nő, árad, sziklák közt hömpölyögve vágta vadul, szirtfokon dübörgő vízesésként dübörög a mélybe, majd megszelídül, mint a köveken szétporló vízcseppeken átszüremlő fény. Fölemelkedik, lebeg, szítál, a mélybe hull. Istenek Szeszélye a dal, a fölerősödő szélnek feszíti mellét, hogy az utolsó elenyésző hanggal ő is a mélybe hulljon.

Nyári Napsugár-t egész nap megmagyarázhatatlan rosszérzés gyötri, este sokáig hányódik álmatlanul, míg végre kábultan az álom hálójába hull. A Vágyak Szikláján áll kezét kinyújtva Istenek Szeszélye felé, aki a mélységbe veti magát. Teste szétmorzsolódik a köveken s közben ajkán az ő neve sikolt: „Nyári Napsugár!” – Nem teheted meg! – kiált a lány, álom hálója tépetten foszlik, sziklákon szökell, szinte repül is már.

Erőtlen ejti vissza a karját, vonzza a mélység, gyilkos a vágy, láthatatlan erő állja útját, a halálnak nem engedi át. Nem tudja élet utáni álom vagy álom utáni élet-e, de ott áll pirultan, lihegve Nyári Napsugár s féltőn nyújtja felé a kezét:

– Nem teheted meg!

– Magányos vagyok az emberek között, vágyaim elérhetetlenek. Mi értelme van az életnek?

– Nem kell mindig, mindennek az értelmét keresni! Az élet maga a csoda, bűn egy meggondolatlan, keserű pillanatban elvetni.

– Csoda? Enni, inni, párizni egy szemernyi értelem nélkül, mint az állatok?

– Tudod, hogy nem ennyi. Miért mondasz olyat, mit magad sem hiszel?

– Mert nem mertem kimondani, hogy szeretlek, hogy nélküled nincs értelme életnek.

– Az első pillanattól tudom és érzem s te sem vagy számomra közömbös, de én a sámán lánya vagyok, nem választhatok. Azt kell majd elfogadnom; akit az istenek kijelölnek nekem.

– Istenek! Láttál már egyet vagy tapasztaltad kegyét? Ha vannak is, én még semmi jót nem kaptam tőlük, nem láttam jelét létezésüknek, s mért játszanak kényük–kedvük szerint velünk, hisz ez erkölcstelen s akkor semmi joguk a mi erkölcsinket számon kérni, tabukat, korlátokat állítaniuk.

– Kétkedsz, mert a bizonyosságot keresed s ez már jó út a hit felé.

– Óh! Könnyű annak, aki hisz s nem kérdezi, hogy mit miért, vagy csak egyszerűen rest gondolkodni és azért megingathatatlan a hite.

– Akkor csak gondolkodj, és tudasd majd, hogy mire jutottál, de ahhoz is élned kell. – fordít hátat haragosan Nyári Napsugár.

„Hogy én mekkora bolond vagyok! Annyi badarságot összehordtam itt ahelyett, hogy megöleltem és jó erősen magamhoz szorítottam volna, hisz azt mondta, hogy én sem vagyok közömbös számára! Akadályozták volna meg az istenek, ha valóban akkora hatalmuk van.”

– gondolja – „Úgyis az enyém lesz, addig nem halhatok meg!” – Istenek, valami jelet! – tárja az ég felé a karját, s a keleti égbolt alján föltűnik egy különös csillag fénycsóvát húzva maga után.

Nyári Napsugár amint hazaér, ünnepi díszben találja apját, szemébe könnyek futnak, torkát sírás szorongatja.

– Ne sírj lányom, ez a természet rendje! – öleli magához. Megkaptam a jelet, megtérek őseimhez. Látod azt a csillagot az égbolt alján? – mutat az üstökösre.

– Ez amiről annyit meséltél? Ez amelyik árvizeket, járványokat, háborút, aszályt s annyi rontást hoz az emberekre?

– Nem lányom, a rontás az emberben fészkel, a csillag csak intő jel. A kapzsiság, a hatalomvágy, ami az embert és a földet a végén elpusztítja, hacsak ...

– Hacsak?

– Vannak másik világok, kapuk ..., figyelnek minket s talán közbeavatkoznak vagy az ember megváltozik, megtalálja önmagát és helyét.

– Másik világok, kapuk? Kik figyelnek? Istenek, szellemek?

– Ott más az idő, más a tér, a törvények, a fogalmak. Fizikai létünk korlátai miatt nem tudom szavakba önteni, ahhoz meg kell tapasztalnod, hogy fogalmat alkothass róla. A kiválasztottak számára nyitva vannak a kapuk, s te a kiválasztottak közül való vagy. Ezt soha ne feledd! Most már mennem kell, mire fölkél a nap, megtérek őseimhez, azért ha szükséged lesz rám, csak hívj, de csak ha valóban szükséges. – simogatja meg búcsúzóul s eltűnt a fák között.

– De apám! Még nem mondtad meg ... – akar utána kiáltani, de már hallja is a választ, ám ez már belülről jön: – „Az a férfi a sziklán, Istenek Szeszélye. Visszaadtad az életét, most már felelősséggel tartozol érte s a többiekért is, kiket a gondjaidra bíztam.”

Reggel, amikor a felkelő nap első rőt sugarai átdöfik a szürkületet, Nyári Napsugár az áldozati oltár előtt áll s meggyújtja a máglyát, hogy a szellemvilágban kegyesen fogadják megtérő apját. Néhány könnycseppet ejt, bár tudja, hogy nem illik. Érzi, amint Istenek Szeszélye megáll mögötte, némán nézik, amíg a tűz elhamvad s a nap teljes pompájában a hegy csúcsához ér. Megfogják egymás kezét, összekulcsolódnak ujjaiuk s elindulnak helyet keresni házuk számára, ahol új életük elkezdhetik. Alig egy kódorogásnyira attól, ahol apjával lakott Nyári Napsugár megáll, érzi ez az a hely s szemük láttára a sziklafal alján forrás fakad.

– Itt lesz a házuk a forrás mellett. – mondja a lány s leveti ruháit, megmosakszik benne, a férfi követi. Egész nap szeretkeznek a fűvön s egész éjjel.

Reggel amikor fölébrednek már ott sűrög a nagy család apraja, nagyja, hordják a követ, a fát. Estére már áll a ház, levelekbe csavarva sült a hús és az édesgyökér, gyümölcsök illatoznak nagy halomban. Gyerekek viháncolnak a tűz körül, az eladósortban lévő lányok az idei férfiatváson résztvevő fiúkkal évődnek. Az asszonyok Nyári Napsugár-t veszik körül, jó tanácsokkal látják el (ha a sámán lányának szüksége van egyáltalán ilyenekre) s arról

faggatják, hogy mi hiányzik még esetleg a háztartásából, hogy mihamar elkészítsék neki. A férfiak Istenek Szeszélyét veszik körül, – meg is döbben, hogy minden átmenet nélkül befogadják, s érzi, igazán hozzájuk tartozik. A családfő eredetükről és felmenőikről mesél, ezután már neki is illik tudnia, hogyha majd fia születik, el tudjon számolni velük. Majd tüket és festékeket vesz elő s mellére tetoválja a család jelét (szent totemét) a másik mellé.

Dolgos hétköznapiak jönnek, szelíd boldogságban élnek. Az idő más értelmezést kap, egyszer úgy tűnik, mintha fölgyorsult volna, és észrevétlen suhanna, máskor meg egyetlen álló pillanatnak, azóta, hogy először átölelték egymást. Csak az jelzi az idő múlását, hogy gyermekeik születnek, járni tanulnak, nőnek, megházasodnak. Örülni tudnak minden apróságnak. Fiaiknak, az esőt hozó szélnek, a nap melengető sugarának, egy virágnak és egymásnak.

Gazdag termés ígérkezik, készülnek a betakarításra. A Nagy Víz felől föltámad a szél, esővel terhes fellegeket hajt a part felé. A papok a szentélybe vonulnak, s áldozatot mutatnak be a Szelek Urának, hogy megállásra késztessek. A szél egyre csak erősödik, felhőszakadás zúdul a hegyoldalra, a kukorica szára a földre hajlik. Az eső ömlik, a víz mély árkokat váj a talajba, tajtékozva ragadja magával a termőföldet. A falvak és városok utcái sártengerré válnak, a házak, magtárak fala átnedvesedik, mindenhol csöpög a víz. Dohszag, penész. Csúszómászók és rágcsálók özönlenek, az emberek nem győzik agyonverni és kihordani őket. A papok hiába mutatnak be újabb és újabb áldozatot, az ítéletidő nem akar szünni. Sokan belázasodnak és nem tudnak egy falatot sem lenyelni vagy ha erőt vesznek is magukon, a dohos, undorító étel csak átszalad rajtuk s még betegebbek lesznek, már alig van nap, hogy egy gyerek vagy öreg ne halna meg. A főpap kagylókat vet, hogy kifürkéssze mily áldozattól enyhülnének meg az istenek. Emberáldozatot követelnek. Föláldoznak egy önként jelentkezőt, de hasztalan. „Egészséges legyen és erős!” – mondják a kagylók, s föláldozzák a legnagyobb harcost. A szél csendesedik, az eső eláll. A romokat eltakarítják, a halottakat eltemetik s újra erdőt irtanak, hogy megművelhető földhöz jussanak.

A Nagy Király magához hivatja Álmok Tudóját és Istenek Szeszélyét (Ekkor már Istenek Szeszélye tudós embernek számít.), hogy megtudakolja; vajon miért haragudtak meg az istenek s hogyan lehetne elkerülni még egy ilyen csapást. A papok föl vannak háborodva, amiért nem az ő véleményüket kéri, hisz ők az igazság letéteményesei és a kapocs a földiek és égiek között. A király leinti és elzavarja őket, nem tudja nekik megbocsátani, hogy egyetlen fiát kellett föláldoznia népe megmentésére. (S nem is hiszi, hogy ez volt az egyetlen lehetséges mód, hisz nem lehetnek ilyen kegyetlenek az istenek, s azért is hívta pont e két férfiút, hogy kiokoskodja velük, miként lehetne a papok hatalmát megnyirbálni.)

Ülnek a tűz előtt, fogaik a Szent Cserje leveleit őrlik, a lángokban megjelenni vélik a múltat s jövőt.

– Látok! Óh, látok Nagy Király! – szólal meg Álmok Tudója. – Népünk még maroknyi, Nagy Víztől – Nagy Vízig erdőség borítja a hegyeket és völgyeket. Az emberek csak annyit vesznek el a földtől, amennyit feltétlenül szükséges. Mindenki egyenlő. Nő és erősödik a nemzet, már nem elégednek meg az erdő gyümölcseivel, a víz ajándékaival, tárgyakkal veszik körül magukat, az eget és földet benépesítik istenekkel és szellemekkel, mert nem bíznak magukban s a túlvilágiaktól várják, hogy megóvják hasztalan javaik. Egyre több az ember és egyre lustább, nem akar már az erdő és a föld állataival, növényeivel osztozkodni. Magának akar mindent, fogy az erdő és a föld. Az istenek megharagszanak, a szél már nem hoz esőt. Pusztaságot látok, homok és kő. Népünk megint maroknyi, már tiszteli az erdőt, de késő. Most ..., homályos és nem értem. Nagy–nagy házak, mindegyikben elférne egy törzs. Sok–sok ember, feketék, fehérek, sárgák. Nem a mifélnk, de még maroknyian mi is vagyunk. Emberek vízen és földön, a levegőben. Furcsa szerkezetek. Kultúránk letűnik, de Istenek Szeszélye révén kitörölhetetlen nyomot hagyunk.

A révület elmúlik, döbbenten, csendben ülnek.

– Azt mondd; elfogyunk? – kérdi a király. Nem hagyunk semmi nyomot? Csak egy embernek, Istenek Szeszélyének lesz olyan hatalma, hogy hírt adjon rólunk? Nem király, nem pap, tud is valamit, de én nem látom azt a nagyságot, azt a ... „miért pont ő”, és mivel?

– Nem tudom királyom s lehet, hogy hamis a kép, de tudásomból csak ennyi telik.

– Hát ez igen kevés, ily mesét kerítek én is. Népemnek most kell enni adnom vagy tényleg elveszünk, s ahhoz az erdőt kell megint csak pusztítanom. A jövő oly távol, nem értenék meg, ha egy ködös, megmagyarázhatatlan jóslatra hivatkoznék, hogy csökkentsék igényeiket. Nekem most kell enni és inni adnom, most kell a jólétet megteremtenem, mert ha nem teszem, föllázadnak s darabokra hull birodalmam. Ha már a fiam fölálodoztam, mit számít nekem a jövő! Tűnjetek szemem elől, mégis szükségem lesz a papokra. Az ő szavaiknak hitelt adnak, bármennyire is hamisak. Ha az istenek azt akarnák, hogy fönmaradjunk, tennének érte, ha meg nem, hiába hadakozunk.

Istenek Szeszélyének szöget ütnek a fejébe az öreg szavai: „Ennyire hiábavaló lenne létünk? Egy ilyen hatalmas birodalom valóban eltűnhet nyom nélkül a földről s ugyanakkor egyetlen ember emléket állíthat neki? Miért pont én lennék az, mivel érdemeltem ki, én a kétkedő?”

Nyári Napsugárnak is beszámol a történetekről és gondolatairól, aki ezt feleli neki:

– Tudod, hogy aki visszaél a Szent Cserje adományával, az egy idő után nem tudja a valóságot és álmait szétválasztani s az öreg elég habókos már, de ha igaza lenne is, most élünk, korai még a jövőn búsulnunk, jelenünk örömeit tékozlón elszalasztani.

Látványlag napirendre tér a dolog felett s nem beszél többé róla. Végzi a munkáját, mint a többiek, de már nem tölti el az a jóérzés, mint régen az elvégzett munka láttán. Valami megváltozott, a dolgok valahogy átértékelődtek. Régen a legkomiszabb helyzetben sem hervadt le arcáról a mosoly, mindig volt egy tréfája, amivel a többieket is megnevetette a nyomorúságos helyzet fonákját mutatva. Ború felhőzte tekintete, begömböl háta, mint aki a világ összes gondját egyedül viseli. Nyári Napsugár-t bántja a változás, reméli múlt szeszély csak, de a férfi komorsága nem múlik s az ő derűje is halványul tőle, hisz szoros szálak kötik őket. Vigasztalni próbálja:

– Miért fosztod meg magad a mindennapok apró örömeitől, a kifürkészhetetlen jövőn gyötörődve? Ha a mát veszni hagyod, jövőd is leértékelődik. Örülj annak, ami van, s ha derűsen mész a holnap elé, talán megfelelsz majd elvárásaidnak.

– Óh, Nyári Napsugár! Te olyan jó vagy és tiszta, áldom is sorsom, hogy társamul tudlak, és akaratom, józan eszem ellenére eluralkodott rajtam a hiábavalóság érzése. Úgy érzem nem csak ennyi a dolgom, hogy a földet túrjam, edényeket készítek. Valami hiányzik az életemből, nem tudom pontosan mi az, de érzem s félek, elfogy időm.

– El, ha veszni hagyod. Tedd a dolgod, mint eddig, söpörd félre a kétségeid! Istenek felnyitják majd a szemed, a görcsös akarásod megfoszt a tisztánlátástól.

Érti és érzi, hogy igaza van Nyári Napsugárnak, de zárt gondolatköreiből nem tud szabadulni. A szent cserje leveléhez folyamodik, hogy szorongásaitól megszabaduljon s talán valami isteni sugallatot is kap. Megkönnyebbül, biztosnak és erősnek érzi magát, csodálatos látomásai vannak. Különös formájú, gyönyörű edényeket készít, pompás virágmintákkal és állatfigurákkal mintázza őket. Mindenki csodálja, messze földről, más törzsből valók is jönnek érte, ám amikor elmúlik a szer hatása üresnek érzi és kiegészítettségét. Megint csak a cserje leveléhez menekül, de egyre többször és egyre több kell belőle. Különös álmvilágban él, egybefolyik az álom és valóság. Észre sem veszi, hogy nőnek népe gondjai, egyre silányabb a termés, fogy az erdő fogy a föld. Már a hegyek tetején irtják a fákat s harcba keverednek érte a szomszédos törzsekkel s a Szelek Istene is megharagszik s az esőt hozó felhőket „átemeli” földjeik fölött s csak a hegyek lábánál kezdődő lankákon rakja le. Ők mennek az éltető esők után, nyomukban pusztaság és kőtenger, előttük gyűlölködő népek, háború. Már edényeire sincs szükség, hisz egyre kevesebben vannak, a kereskedelem pedig

megszűnik az idegenekkel a háborúk miatt. Ereje is fogy, járása bizonytalan lesz. Nyári Napsugár sarkára áll, nem engedi, hogy több levelet magához vegyen, gyógy főzeteket készít neki, ő még titkon azért néha elcsen egyet-egyet az álmodozóból. Rádöbben népe helyzetére, most már tudja igaz a jóslat. Látja amint fogynak s tűnik le népük nagysága, már csak fönntmaradásukért küzdenek. Valahogy meg szeretné örökíteni egykori nagyságukat és az erdő növényeit, állatait, mert azok is sorra tűnnek el nyomtalanul, s ha tényleg lesznek még emberek, ha mások is mint ők, legyen valami fogalmuk róla milyen volt az éden ami elveszett. Nem tudja, hogy kezdjen hozzá, állandóan edényeire karcolt képek villannak elé, tudja valami hasonlónak de sokkal nagyobbak és időt állóbbnak kell lennie. Egyszer, amikor nyári Napsugár többnapnyi járásra sebesülteket ápol és nem kell félnie, hogy váratlanul megérkezik és rajtakapja, újra a cserje leveleihez fordul.

Nagy-nagy teremben ül egy furcsa ülőalkalmatosságon, amiből rengeteg van s majd mindegyikben emberek ülnek ismeretlen szövetből szőtt furcsa ruhákban, ismeretlen nyelven beszélnek. Egy lány lép hozzá s egy edénykében italt nyújt felé. Elveszi, az edény sima és átlátszó, mint a hegyikristály s tapintása is olyan. Kortyol az italból, fanyar édeskés, bizsergeti a nyelvét, meleg áramlik szét ereiben. Mellette egy kör alakú, sima kristálylap, az is átlátszó. Felhőket lát, de felülről. Suhannak alatta, majd szét válnak. Kopár hegyeket lát és rajzokat.

„Hiszen ezek ...”

A révület múlik, de a képek tisztán és élesen ott vannak, le sem kell hunynia szemét. Lemegy a hegy lábához és elkezd hordani a köveket, szorgosan rakosgatja egyiket a másik után, az ő kövei mellől pedig jó távolra elhordja a többi. Nyári Napsugár nem kérdez semmit, minden nap élelmet hoz neki s mikor ideje engedi ő is segít neki s hordja a köveket a kijelölt vonalra. A család és a törzs tagjai értetlenül és felháborodva nézi az értelmetlen erőlködést, hisz lenne annyi értelmesebb és sürgős munka, ahol jól jönne a feleslegesen elpazarolt energiája, de ő hajthatatlan, csak hordja a köveket s nem ad választ a miértre.

Senki sem tudja honnan, és mikor fölbukkan egy lány. (Vagy asszony talán?) Acélkék haja derékig ér, ónix szeme álmokba réved, különös titok lengi körül. Kézrátétellel gyógyít, meghallgatja, akinek mondanivalójára senki sem kíváncsi, álmokat fejt meg, magányt oldoz, pedig nincs nála magányosabb. Amikor találkoznak, és egymásra néznek, szemeikben lobban a vágy. Szavak nélkül tudják ugyanazért vágyódnak, ugyanaz emésztí őket. Nézi a lányt és kérdené, de ugyanúgy hangtalanul, már belülről jön a válasz: „Csara vagyok”.

Állunk a hegy tetején, alattunk a tenger, a végtelen kék. A tenger felől sós vízszagot hoz a szél. A szél fodrozta vízen csillámokban törik meg a nap fénye. Verőfény ragyogja be a tájat. Nem érezzük halad-e az idő vagy megállt egy végtelen pillanatra, míg elveszhetünk a semmibe vagy átléphetünk a végtelenbe. Fogod a kezem és olyan jó, annyira természetes. Nincs idő, oda-vissza a végtelenbe. Biztosan tudod, mire mit válaszolok, érezzük egymás gondolatait.

– Értelek – szólal meg Istenek Szeszélye –, de én szeretném...

– Ki ne mondd! Miért mocskolnánk be testiséggel, ami ilyen szép és tiszta. Te is kevesebb lennél és én is, megbánnád, tudom s Nyári Napsugár ... Legyünk barátok.

– Óh ti nők! Mást sem tudtok mondani, ha nem tartatok minket eléggé férfinak vagy csak egyszerűen féltetek a következményektől. Tudom, hogy fájdalmat okoznék Nyári Napsugárnak, de ő erős és tiszta, megbocsájtana.

– Önző vagy és többet szeretnél, mint ami jár. Inkább elmegyek, míg elég erősnek érzem magam.

A férfi megdörögli a szemét, mert azt hiszi, álmodik, vagy valóban fekete csókává változott a lány?

– Csara! – kiált utána, a madár röptében visszanéz s leejt szárnyából egy tollat. Istenek Szeszélye fölveszi. Belülről hallja: „Oda-vissza a végtelenben, tér-idő. Megváltozhatna

annyira külsőnk, hogy semmi hasonlóság nem lenne előző testi valónkkal, akkor is megismernénk egymást. Gondolataink alapjai velünk maradnak.”

A férfi még sokáig néz a madár után a tollat szorongatva s arra gondol talán jobb is így s szégyelli magát amiért ilyen gyöngé volt s ha életében először is, de hűsége megingott. Újra csak hordja a köveket és hordja ...

Istenek Szeszélye helyére rakta az utolsó követ, még befejezetlen volt a műve, de ereje elfogyott, ideje lejárt. Nyári Napsugár illően eltemette, itt ahol nagy álmát próbálta megvalósítani. A kelő napnál még bemutatta az áldozatot, hogy az ősök jó szívvel fogadják a megtérőt, aztán elindul ő is utolsó útjára.

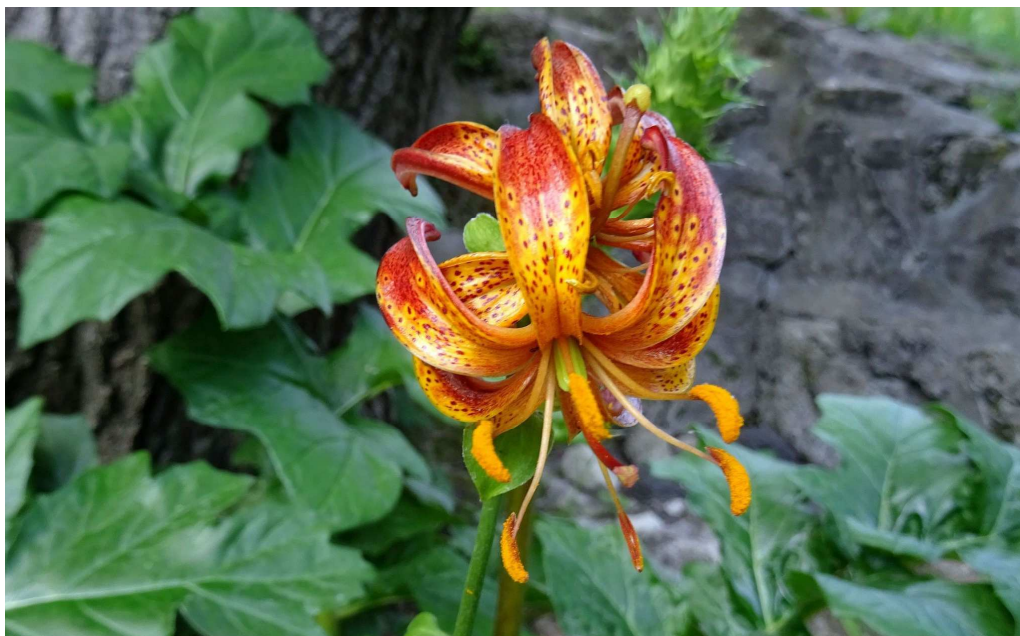
...

Amikor kirajzolódtak Toribio Xesspe előtt a kolibrik, pókok, bálnák, tüzes, koronás harcosok ábrái, alig akart hinni a szemének.

- Ez nem lehet emberi kéz műve! – szólt a szintén ámulatból ámulatba eső pilótának.
- Akkor kié, istenek játékos szeszélye? – kérdez vissza amaz.

Míg üzemanyaguk engedte, röpködtek a rajzok fölött s készítették az egyik felvételt a másik után. Visszafelé Xesspe elbóbiskolt s csak akkor ébredt, amikor a gép megrázkódva földet ért.

- Csarának hívták a lányt – mondja álomittasan.
- Milyen lányt?
- Hát azt a csókát.

Zemplénben...

Fotó: SZABÓ MÁRTA

KORIM LÁSZLÓ

Férfi mulatságok

Nagy-nagy terem, körül asztalok, sok-sok ember, nők is.

Az első szám: Egy nő messze valahol a terem közepén vetkőzik, táncszerű mozdulatok, néha-néha a zene is hallható. Tetszésnyilvánítás ...

Második szám: Nő meztelenül, hátára műanyag hímvestzőt csatol és hasra fekszik. Egy másik a lába felől rámaszik, szopogatja a műfaszt. A kezek is aktívak. A részleteket a fantázia tölti ki. A tetszésnyilvánítás heves ...

Harmadik szám: Sok nő a terem közepén, lenge lepedőkben. Botokat lóbálnak. Közelednek, távolodnak. Némelyek beleülnek társuk botjába. Némelyek gyengéden verik őket a bottal, a közönség körében rendetlenség. Az egyik nő túl közel kerül az asztalokhoz. Lóbált botját kiejti. Az elszabadult bot poharat ver le a földre, a pohár nem törik el. A nő áldozatul esik az egyik férfi nézőnek.

Negyedik szám: Egy púpos férfi a terem közepére megy és bejelenti, hogy ő már szórakozott. A többiek is hazamehetnek, otthon várják őket az asszonyaik.

*

31.

Hej ecsém, ha kozmikusán közelítek hozzád, bizony nem látlak. Nem olyan jó az optikám! Ha viszont felnagyítod magad, akkor látlak és azt is látom, nincsen benned semmi. Jobb bíz, ha nem is nézek rád.

*

32.

Fordítottam egy lapot s ordítottam egy nagyot.
Az ablakos bebömbölt valaki: – Úgy van!

Utána folytatta: – Halál. – és válaszolt: – Én.
A kutyák csaholtak csupán utána.

Míg csendben figyeltem tovább, úgy véltem,
hiába várok.
Ordibálok hát helyette, lehet így jobban járok?

*

33/a.

Valaha a Földön csak nők éltek, aztán űrhajón sok férfi érkezett egy távoli galaxisból. Új világot kerestek maguknak. Mikor látták, hogy a Földet már benépesítik a nők, dönthettek: Vagy mennek tovább bolygó Hollandiként vagy megbékélnek a nőkkel és megpróbálnak egy

olyan életvitelt kialakítani, ami a nőknek is és nekik is elviselhető. Meg aztán a nők is marasztalták a jövevényeket, mert a férfiak változatosságot hoztak az életükbe és időközben hozzászoktak, hogy a férfiak kiszolgálják őket. Végül is így alakult ki a mai rend. Arról, hogy két egymástól idegen fajról van szó, már csak a gondolkodásuk különbözősége tanúskodik.

*

33/b.

Hol volt, hol nem volt, egyszer régen az Isten teremtette a Nőt. A Nő rögtön szaladt a víztükörhöz, hogy megnézze magát.

– Nem jó, – szólt az Istenhez – gömbölyű fenékkal szebb lennék.

– Rendben. – szólt Isten s lett a Nőnek szép feneke.

A Nő tovább illegette magát a víznél:

– Mellekkel még szebb lennék.

– Hát jó – egyezett bele az Isten s lettek a Nőnek szép, gömbölyű mellei.

A Nő folytatta az elégedetlenkedést:

– Dús, hosszú hajjal ellenállhatatlan tudnék lenni.

Istent roppantul kezdte bosszantani a dolog:

– Nem bánom, de ez az utolsó kérésed!

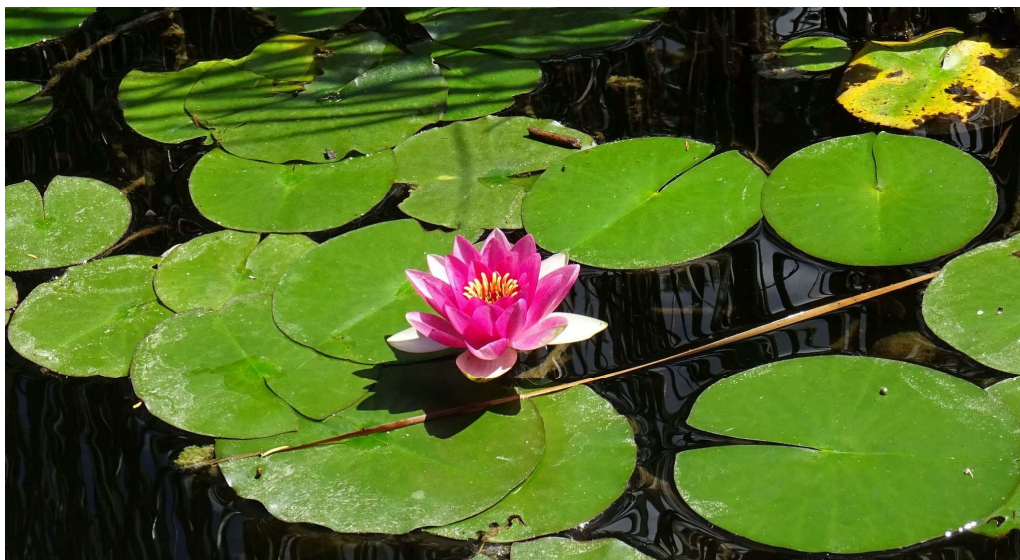
A Nő nézte, nézegette magát.

– Nem lehetne még ...

– Nem! – kiáltotta Isten éktelen haraggal s ettől kezdve a Nő minden hónapban vérzett.

Ám a Nő mégsem hagyott nyugtot teremtőjének. Végül Isten megelégtelte a zaklatást és megteremtette a Férfit.

– Rimánszokjál ezentúl hozzá! – s ezzel elvonult a mennyekbe.

Zemplénben...

Fotó: SZABÓ MÁRTA

SZESZTAI ZSUZSA

Hol otthon az ég

*Kosztolányi Dezső:
Boldog, szomorú dal című versére*

Megfürdöm a nap melegében,
bennem csupa rózsavirágdal,
és közben a kék eget nézem,
medrében megannyi madárral.

*Van kertem, a kertre rogyó fák**
gyümölcse terem tenyerembe,
és ablakomat beragyogják
színes napokat teregetve.

Otthon vagyok ott, ahol éppen
szívem tele szép mosolyokkal,
a férjem s gyerekeim élnek,
szemükben öröm, nyugalom van.

Mindig van elég giga tárhely,
van még mobil és aki felhív.
Párnám kicsi és puha zsáner,
s fűtött a szobám, ami meghitt.

Aggódnom ezért ugye nem kell?
Csak sejteni vélem a lázat.
Bár ostyafehér a ma reggel,
hordozza magában a távlat.

Nincs más idebenn, a valóság,
hogymindenemet beleadtam.
Maroknyi hazám ez az ország,
hol fordul a Föld is alattam.

Ha volt is elég vereségem,
múltamba beléptek a gondok,
útjára bocsátom az éjben,
s felhőtlenül így leszek boldog.

Már nem vagyok én csak egy árnyék,
árnyékom vagyok mindörökre.
Mély tenger az ég, oda szállnék,
hol szárnyzuhogás üdvözlne.

* Részlet a versből

(Első közlés)

BIBOR ISTVÁN

Négy tétel

I.

Kezdetben volt a szó.

Az ég s a föld nevében
minden benne volt már.
Benne volt a Tó,
ez az út és ez a hegytető,
az egymás ágait kereső diófák,
és a csorba teljesség: a nyár!

Ma még hiszem, mindez megosztható.

II.

Hajnalodik.

Csak a Szíriusz
maradt, s Ő is fakul már...
Pedig nemrég még az Arkturusz
mutatta, hogy merre lesz Nyugat,
s a zeniten az örök hármasság:
a fenséggel szárnyaló Altair,
a Tejút folyamát ékesítő Deneb,
és a fényes, szép Vega tündökölt.
Eltűntek mind. De hát a Kapella,
és az Ikrek ! Majd eljött a legszebb,
az Orion, hogy lássuk, Isten szerint
milyen is a valódi rend!
S most vége.

A tó fölé pára száll,
a túlsó part lassan elválik az égtől,
madár riad a szélről ébredő
nádas mélyén, megcsobban a víz
– balin rabol talán –,
s a Szíriusz
immár fényben fürdő fehér sirályként
száll a tó fölött.

III.

Miféle igéssel,
miféle varázslat
szent, vagy kárhóztató erejével
nyerhetném el újra
a sötét hegyek
tövében bújó város arany fényét!

Jogot utcái kövéhez: tapossam!
Jogot egy kapuhoz: nyílják!
Jogot egy szobához, ahol kettőnknek is
jutna otthon, ha csak egy napra is,
osztozni az arany ragyogásban,
s együtt nézni a sötét hegyekre!

IV.

Út a fák között a Fától;
messze már a
lopva szerzett, veszélyes teljesség.

A bükk boltívei fölött az ég már ősz.
A sebzett kérgek, a hiány jelei
behegednek, fásul a fájdalom.

Messze már, csak emlék a teljesség.
Út a fák közt, fordul a tél felé,
íve őrzi csak lelkét, a hiányt.

INTERJÚ— ZENE

Körülbelül egy éve, hogy utoljára adtam hírt lapunkban Daragó Zoltán operaénekesről. Rendszeresen figyelem a sajtót, a net távoli sarkait is átnézem, és rendszeresen találok róla hírt, felvételt. Úgy érzem, itt az ideje ismét megkeresni őt, hiszen óriási érdeklődés övezte őt a közelmúltban, rendszeresen szerepelt az Eiffel Ház színpadán a közönség nagy tetszésétől övezve. Helsinkiben is sikert aratott Philip Glass Akhenaten c. operájának címszerepében.

DARAGÓ ZOLTÁN

Szolláth Mihály:

Kedves Zoltán, örülök, hogy ismét eleget teszel kérésemnek és a Litera-Túra Művészeti Magazin rendelkezésére állsz. Kérlek mesélj arról, mi történt Veled az elmúlt egy-másfél évben. Sajnos az Eiffel Ház a ráfordított hatalmas összegek ellenére nem, vagy alig működik, ahol rendszeresen felléptél – mindig telt házak előtt. Úgy tűnik nekem, hazai fellépéseid megfogyatkoztak.

Daragó Zoltán:

Az utóbbi időben valóban mondhatni „háttér” munkálatokban vettem részt. Sokat utaztam, eltöltöttem egy hónapot New Yorkban, illetve több hónapot Londonban és Párizsban. Sok emberrel volt alkalmam találkozni ez idő alatt és mondanom sem kell, hogy rengeteg új tapasztalatot szereztem ezáltal. Azt hiszem most már publikus, hogy ebben az évben megjelenik az első szóló lemezem Bach alt kantáta áriákkal egy neves francia lemezkiadó

gondozásában, Christophe Rousset és a Les Talens Lyriques zenekarral való közös munkánkban. A projekt minden résztvevője francia rajtam kívül. Nagy feladat volt, egy éves munkát vett igénybe tőlem és a közreműködőktől. Akik ismerik tudják, hogy Bach énekesekre írt darabjai közel sem mondhatók egyszerűnek. De a nagy kihívás ellenére azt kell mondanom, hogy még sokkal közelebb került hozzám Bach zenéje, mint valaha.

A hazai -operaházi- fellépéseimről most nem sokat tudok mondani. Az Operaház minden bizonnyal nehéz helyzetben van ebben a pillanatban. Valószínűleg nem nagyon marad kapacitás azon gondolkozni, hogy a még több éve is ott éneklő énekesek számára megfelelő, illetve elegendő feladat legyen. De ez az én esetemben különösen nehéz, nem minden operában van kontratenornak írt feladat. Egyébként jövőre lesz a 10 éves évfordulója az operaházi debütálásomnak. Ennek a majdnem tíz évnek és az énekes kollégáimnak rengeteg élményt és tapasztalatot köszönhetek.

*

Sz.M.:

Több alkalommal jelent meg Veled kiváló minőségű felvétel a youtube-on, Ausztráliában készültek. Hogyan kerültél képbe ezen a tőlünk oly távoli földrészen? Ha jól sejtem, korábbi hollandiai képzésed révén egy tanárod segíthetett...

D. Z.:

Holland szereplője nem volt ennek a történetnek :) Ahogy az előbbi kérdésre adott válaszütemben is írtam, tényleg rengeteget utaztam... Ennek a már világ körülnek mondható utazásnak az egyik állomása valóban Ausztrália volt. Meglátogattam az összes nagyobb várost, Brisbane, Sydney, Melbourne, Perth... Kezembem tarthattam egy koalát, simogathattam kengurukat... Ez az út már régen tervben volt, vannak jó ismerőseim Ausztráliában és felmerült a gondolat, hogy felvehetnénk pár dalt ha „arra járok”. Új felvételekre mindig szükség van, nem volt kérdés, hogy a lehetőséget ki kell használni. Melbourne-ben vettünk fel több dalt aztán a Perth székhelyű Australian Baroque zenekarral Geoffrey Lancaster vezetésével vettünk fel pár áriát New Norcia-ban, egy messzi kolostorvárosban. Egészen különleges helyszín volt ez a felvételekhez, a bencés szerzetesek nagy szeretettel fogadtak minket.

*

Sz.M.:

Az ausztráliai felvételek minősége remek, amennyire ezt meg tudom ítélni, visszaadja a hangod minden árnyalatát. Tanúskodik arról, hogy repertoárod egyre szélesebb, nyelvi kompetenciád is fokozatosan, továbbra is bővül, számos nyelven énekelsz. Egy korábbi felvételen egy Rahmanyinov dalt adsz elő oroszul, ami olyan mély átélésű, és olyan kifejező, hogy nehezen találni hozzá hasonló teljesítményt...

D. Z.:

Köszönöm szépen! :) Örülök ennek, ugyanis az említett Rahmanyinov dal igazán különleges helyet foglal el az életemben. Az első dalok között volt, amiket gyermekként megismertem, mindig is a kedvenceim közé tartozott. A családomnak is nagy kedvence, így már nagyon szerettem volna felvenni a dalt. Azóta rengeteg pozitív visszajelzést kaptam keleti szláv emberektől; ukránok, oroszok, fehéroroszek által kedvelt, az egyik legnépszerűbb felvételem lett az Instagramon. (Ami manapság az egyik legfontosabb platform lett, még a klasszikus zenében is.) Ez nekem igazán sokat jelentett, mert ez a dal és ennek szövege mindig is életem része volt.

*

Sz.M.:

Korábban Helsinkiben léptél föl Philip Glass Akhnaten c. operájának címszerepében. Ez Neked hatalmas sikert jelentett, volt alkalmam többször megnézni, meghallgatni a teljes felvételt. A finn sajtó is szépen reagált az előadásra. Vajon lesz-e annak a bemutatónak felújítása, előadják-e újból? És egyáltalán, mit jelentett Neked ez a szerep – ami közben kitört a covid-járvány és részben ez át is húzta a darabbal kapcsolatos várakozásokat? Akhnaton fáraó roppant jelentős alakja az emberiség történetének, nemkülönben Glass zenéje a jelenlegi kortárs zenei szcéná egyik kiemelkedő hegycsúcsa.

D. Z.:

Valóban, az Akhnaten finn projektem eléggé elhúzódott a covid miatt. Világos volt az első próbák után, hogy nem fogjuk tudni előadni a darabot közönség előtt, ezért felvétel készítettünk, ami online volt elérhető egy ideig. Abban az időszakban amíg elérhető volt, mindig az első három helyen szerepelt a legtöbbet letöltött előadások között Finnországban. Skandináviában ősbemutatója volt a darabnak és valóban nagyon jó kritikákat kaptunk. Ami nagy meglepetés volt, hogy Magyarországról is több néző volt és többen megkerestek utána, hogy látták az előadást. Szerencsére volt lehetőségünk később közönség előtt is előadni a darabot az első finn operaházban az Aleksanterin teatteri-ben, miután a covid járvány lecsendesült. Ezeknek valóban nagy sikere volt. A finn közönség nagyon hálás volt az produkcióért, hatalmas élmény volt. Akhnaten áriáját finnül énekeltem, amit a kollégáim teljesen természetesnek vettek azok után, hogy Finnországban (a Sibelius Academyn) tanultam, de azért nekem reszketett a lábam minden előadás előtt.

*

Sz.M.:

Repertoárodban Glass képviseli a kortárs zenét, de Bernsteint is említhettem volna. De nagyon otthon vagy a barokkban is: csak a Händel-áriákra, vagy Gluck, Lully és Purcell operaszereplésekre utalok. Számtalan dalt is előadtál már a 19. és a 20. század dalirodalmából. Van kedvenc korstílusod, szerződ?

D. Z.:

Szeretem ezt a kérdést, mert ilyenkor elmondhatom, hogy nincs kedvencem. A változatosság gyönyörködtet. Pontosan ezt szeretem a zenében, mindannyi zeneszerző, előadó, mindegyikben meg tudom találni az érdekeset, a szépet. Erre szerintem egy jó példa, hogy van pár dal az emlékezetemben, amit legutóbb, legszebben előadva még annak idején konzis énekestársaimtól hallottam. Az is lehet, hogy több év múlva végül nem a zenei szakmában helyezkedtek el, mégis, az emlékezetemben megmaradt.

*

Sz.M.:

Légy kedves, árulj el valamit a közelebbi terveidről. Láthatunk-e, hallhatunk-e valamikor Téged itthon?

D. Z.:

Legközelebb a Poppea megkoronázása című operaházi produkcióban léptem volna fel az Eiffel Műhelyházban. Az Operaház sok előadás lemondására kényszerült, végül sajnos épp most jött a hír, hogy ebből egy előadás sem lesz megtartva! Hamarosan újra útra kelek, azonban majd júniusban az Országos Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat népzenei előadásain veszek részt. (Pl. Jelen/lét Fesztivál – Nemzeti Színház) Az ő zenei csapatuknak

több mint 10 éve tagja vagyok. Az ő felkéréseiket mindig különleges helyen kezelem. Bárhol is legyek, ezekre a lehetőségekre mindig próbálok hazajönni. Nagyon szeretem az itthoni ruszin közösséget és fontosnak tartom megtartani és bemutatni ezt a kultúrát és népzénetét, ami évszázadokon át, mindig is kapcsolódott a Nagy-Magyarország történelméhez.

Szeptemberben megjelenik a lemezem, ez idő alatt Párizsban tartózkodom majd és a bemutató koncertre készülök, amit ott tartunk meg.

Sz.M.:

Magazinunk és én magam is boldog Húsvétot kíván Neked, kedves Zoltán. Biztosak vagyunk abban, hogy nagyon sokat fogunk hallani Rólad.

*

Philip Glass Ehnaton c. operája, élőben közvetített beszélgetés; Liszt Intézet Magyar Kulturális Központ Helsinki – A felvétel egy finn nyelvű beszélgetést őriz, amelyben két részlet hangzik el Philip Glass Akhnaten c. operájából:

Daragó Zoltán énekli az operában elhangzó *Naphimnusz*t Joonas Minkkinen zongorakíséretével, 1':55"-8':43" közt; majd

Essi Luttinen (mezzoszoprán), Daragó Zoltán (kontratenor), valamint Mika Nikander (narrátor) előadják *Ehnaton és Nefertiti duettjét*, 42':44"-tól végig 50':30"

<https://culture.hu/hu/helsinki/esemenyek/philip-glass-ehnaton-c-operaja:-eloben-kozvetített-beszélgetes>

*

Friedrich Händel

Lascia ch'io pianga

https://www.youtube.com/watch?v=RITWcM_L1vk (4':54")

Cara sposa

<https://www.youtube.com/watch?v=cZf8ULM9TMY> (8':44")

Ensemble: Australian Baroque

Helen Kruger, Julia Watson violins

Christian Read viola

Noeleen Wright cello

Laura Vaughan violone

Dr Geoffrey Lancaster AO harpsichord

Filmed in St Gertrude's Chapel, New Norcia.

A special thank you to the New Norcia Benedictine Community.

*

Szergej Rahmanyinov/Сергей Рахманинов: Здесь хорошо

<https://www.youtube.com/watch?v=xapa6WaV7q4> (2':00")

Daragó Zoltán kontratenor

Piano: Klara Jean

Здесь хорошо...

Взгляни, вдали

Огнём горит река;

Цветным ковром луга легли,
Белеют облака.
Здесь нет людей...
Здесь тишина...
Здесь только
Бог да я.
Цветы, да старая сосна,
Да ты, мечта моя!

*

J. S. Bach

Cantata BWV 170 Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust/Delightful rest, beloved pleasure of the soul

<https://www.youtube.com/watch?v=mtPxXfbkXh8> (24':22")

Göd Baroque Ensemble

Daragó Zoltán, countertenor

Jonghee Yoon, organ

Dávid Simon, flute

Gábor Homoki, Eszter Krúlik, violin

Tamás Bartók, viola

Dénes Karasszon, cello

Csongor Jobbágy, bass

Bálint Karosi, harpsichord & conductor

*

Interjú Daragó Zoltánnal (videó), 2021. szept. 10., (32':36")

Interjú Daragó Zoltánnal (videó), 2022. ápr. 12., (31':21")

<https://www.facebook.com/search/top/?q=Interj%C3%BA%20Darag%C3%B3%20Litera-T%C3%BAra>

*

(Szerk.: Szolláth Mihály)

SZOLLÁTH MIHÁLY

Az énekes üdvözlése

Daragó Zoltánnak

Mindig azt kérdeztem gyerekkoromban,
mi tartja fenn a világot? Szorongtam,
de válasz nem jött sehonnan soha.
Ésszel kerestem, ez volt az oka –
nagy kérdés és kis kudarc. Anyám dalolt
egyszer mosás közben: szívemig hatolt –
...a hang, a hang nyit kaput, melyen át
ember a valóság mögé belát!

Volt aztán néhány énekes, akiknek
hangja évekig lelkemben keringett,
több volt ez, mint valóság: átütött
mindenen, mire angyal esküdött.

Zoltán, csak Te tudod azt, mit senki más:
hangod híd ég és föld közt – totalitás,
hogyan hallgassunk oda, hol csak angyalok
tanulhatnának tőled hangzatot,
istenteremtőt ígértél, Ekhnáton
fáraót felkeltetted, ezüstszálon
újra világunkba hoztad, Napja
– Te vagy bizonyosság a napra –
ránk ragyogott, állván színpadára,
de főként a hang, amely utoljára
akkor szólt így, mikor a teremtés
transzcendens aktusában a rezgés
isten hangjával történt és a világ
szent volt, szent, háromszor is szent, imák
szálltak égbe, minden tiszta, fényes
volt és édes.

Ez vagy Te – az ének,
Zoltán. Légy üdvöz közöttünk, hallgatunk.
Hangod a szépség, mikéntha angyalunk,
patakként áradsz, tengerként ölelsz,
hallgatunk mert emberként felnöveksz...

Állj fel és énekelj, kezdj bele szépen.
„*Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen
néz téged, mert örül, hogy*”^{*} hallhat itt
emberek közt egy igaz angyalit.

^{*}Vendégsor József Attila: *Thomas Mann üdvözlése* c. verséből

VERASZTÓ ANTAL

Nehezen hihető történet a láthatatlanról

„Az álomban közelebb jönnek és természetesebbek a nagy titkok.”

Pataki Andrásnak néha úgy tűnt, mintha megtorpanna vele az idő vagy inkább Ő az idő előtt, mert hát hol is van a tegnapi nap? Miközben ezen morfondírozott, szép csendben kalapjára ereszkedett az este. Talán ez juttatta eszébe, hogy mindnyájunknak, akik itt a földön mászkálunk, szükségünk van arra, hogy időről időre elszabaduljunk a mindennapok valóságából, s erre mindössze egyetlen lehetőség kínálkozik számunkra, s ez nem más, mint maga az álom.

A régi valóságban, amikor Pataki Andrással mindez megtörtént, a hétköznapiak akkor is többségben voltak, és az élet sem állított min-den embert egy helyre. Ráadásul a szoba került estén a messze pusztákat megjáró szél esőt is hozott magával, amely monoton kopogásával álmoságot hintett az emberek szemére. A rongy idő miatt mindenki a maga dolgát félre-téve igyekezett nyugovóra térni. Pataki András sem tett másként, ő is elvackolódott. Az elalvást viszont ameddig csak lehet, halogatni szerette volna. Inkább gondolatokat járatott a fejében.

Pataki András igen büszke volt a szülőhelyére, mivel azt messze földön a legnagyobb magyar falunak emlegettek, ezért sokszor gondolt arra, hogy ritka falu vagy város vághatna az övéké elébe. Elalvás előtt most is arról ábrándozott és az után sóhajtozott, hogy még élhetőségének ideje alatt szeretne városi lakos lenni de, úgy hogy a házából ne kelljen kimozdulnia.

Az álmoképek persze mást mutattak neki! Nem egyszer következtek olyan álmok, amelyek nem az ő természetének valók voltak, de Istennek úgy tetszett, hogy lássa ezeket a történeteket, és hallja a velejáró szavakat.

Ezen az esőverte éjjelen például egy szobába tessékelt be az álom. Egy szobába, ahová belépve azonnal feltűnt neki, hogy a száz éve járó falióra ingájának az árnyéka lyukat csinált a falba. Ott állt előtte, és rájött nincs hova mennie. Rémület és aggodalom kezdte környékezni, ette a méreg, hogy kerülhetett ilyen helyzetbe? Csak a virradatra ébredés szabadította meg az elunt ácsorgástól. Ki vagyok én tulajdonképpen, tette fel magának a kérdést ébredés után, hogy semmitől sem irtózom jobban, mint a nem létező dolgoktól? Pataki András leginkább mozgásban szeretett lenni, főleg a láthatatlanba vivő utakon, amelyek eleinte kanyarognak kicsit, majd belenyújtóznak a messzi távolba. Ő meg közben figyelheti, ahogy elmaradnak mellette a feledésre ítélt tájak. És iránytű (vagy ahogyan hajdanán bölcs öreg földünk mondta: *északmutató* sem kell a célba éréshez).

Pataki András öreg erdőjárók emlékezetéből azt is tudta: A láthatatlant akárhol és akármikor lehet keresni.

Mégis ő talál meg minket. Észre sem vesszük, belélegezzük, mint a levegőt. Nem rossz dolog ez, utána olyan, mintha kettős életet élne az ember.

– Hogy maga miket nem tud – mondta az útszéli ember –, akin látszott, hogy könnyen elbírja az esztét. Körtét eszegetett a fa alatt, Pataki András kérdezte is tőle, maga itt él a környéken? Ő meg visszakérdezett: Ki mondta, hogy élek? És ezzel be is állott közéjük a nincsen honnét hová állapot. Hasonlított ez a hirtelen támadt ürességhez, de nem az volt, hanem ismét csak álom. Immár szót váltottak egymással, nem volt előttük titok, így aztán

jobb híján mindketten belebámultak a tájba. Már éppen kezdett megfogyatkozni a körjük sereglett csend, amikor emberi hang szólalt meg mögöttük: - Maguk itt tán nézőművészek?

Álmodozók inkább, tájékoztatta Pataki András a pillanatnyi helyzetről a Hangot. A Hang akcentussal beszélte az általunk használt szép magyar nyelvünket, nyilván akcentussal is szokott hallgatni, súgta Pataki András fülébe a kisördög, ami nagyanyja szerint már zseni gyermekora óta uralta gondolatait. Az idegen bizonyára hagyta volna, hogy őt is zavartalanul szemléljék kicsit, csak hát elfelejtett előttük megmutatkozni. Az álmok világában ez szokatlan jelenség, mivel az álmodó fél az, aki a láthatatlanság birtokosa.

A Hang valamiféle útszéli csárda után kezdett tudakozódni. Kívánságának ez lett volna a netovábbja, áhított lehetőség, ahol valamiféle élelemmel tudnák megtraktálni. Még azt is hozzátette, ha nem segít rajta valaki, hamarosan éhen fog halni.

A körtekedvelő ember tudott ajánlani ilyen helyet, történetesen a „Ferde lámpához” címzett útszéli kocsmát. Mint katonaló a riadóra, úgy kapta fel a szót a Hang mögött sejtethető éhes idegen.

– Aztán nagyon messze van az a bizonyos élelem kimérő hely? – kérdezte.

– Az bizony innen számítva nem több mint ötszáz méter, mutatott a semmi irányába a Körtés.

– Honnan tudja ilyen pontosan, firtatta a Hang, tán bizony colstok van a szemében?

– A fene, aki megeszi, leléptem már párszor oda-vissza az út hosszát! – bizonygatta igazát a Körtés.

– Akkor hát a fogadást is ismeri?

– Hogy a kórságba ne ismerném, ismeri azt mindenki a környéken, pedig nem volt annak a képe kitéve az ablakokba. Nem számít az új embernek errefelé. Csak a fiáról futott szét új hír, ami arról szól, hogy megszállotta valami s azóta mindenkinél okosabb a környéken.

– Mér, hány feje van? – Csapott le gyorsan a hírre a Hang.

– Én egyről tudok – válaszolt sajnálkozva a Körtés. De volt hallomásom róla, hogy valami kapott betegségen esett át a fiú és a járvány tartama alatt okosodott meg ilyen mértéktelenül. Nekem legalább is ezt mesélte a Csemegés Gizi, aki azóta már közlőrl is tapasztalatot szerzett az ifjú képességéről – fűzte tovább a szót Körtés.

– Mondják azt is, hogy ez a kórság, amibe beleesett, nem csak jót, de rosszat is hagyott hátra neki. Mióta fellábalt a bajból, valamiféle kedély-rázkódtatással járó nyavalyája támadt neki, ilyenkor napokig nem szól senkihez, úgy viselkedik, mint egy született kuka.

– Remélem jó a konyhájuk, bizakodott gyomra újabb sürgetésére a Hang.

– Azt biztosra veheti –, vélekedett a Körtés –, de hogy a főztjük milyen, azt nem tudom. Hallottam már róla ezt is, azt is, de hát ugye ez attól is függ, ki mit tart a fogára valónak. De ha úgy indul neki a reménybeli falatozásnak, hogy az igényeit a legcsekélyebb mérvre leszállítja, biztosan nem fog csalatkozni.

– Na, szépen vagyunk – zsémbeskedett előre a Hang.

– Nem kell azért ijedezni, volt már, aki sült nyulat is látott a csárda asztalán. Társaság is jár oda, törzsvendégek, akik úrembernek tudják magukat. Alkalomadtán azért kiderül róluk, hogy egy kis kocsmái csetepatétől meg ordítózástól sem riadnak vissza – fejezte be útbaigazítását a Körtés.

– Mindent elmondott már, vagy van még valami a tarsolyában a körtén kívül – érdeklődött a Hang.

– Nincs – bökte ki a Körtés –, hacsak az nem, hogy legtöbbször a kocsmárosék lánya szokta kiszolgálni a vendégeket.

– Mi ebben a rossz, nyilván szemrevaló a leányzó – kezdett újra bizakodni a Hang.

– Akik már túlestek a látásán, azok azon a véle ményen vannak, hogy inkább a természet tévedése látszódik rajta sietett közelebb vinni a szót a valósághoz a Körtés.

– Ezt úgy kell érteni, hogy a természet megtagadta tőle a szépséget? – finomkodott a Hang.

– Ez is oka lehet ennek – bölcsekedett a Körtés, de az is megeshet, hogy korábban jött a világra, még mielőtt a szépség kialakulhatott volna rajta.

– Na, nekem ebből ennyi elég – jelentette ki a Hang, indulok, még mielőtt a falevelek változtatni kezdenék a színüket.

A Hang, vacsoraidő közeledtét érezve rögvest nekiindult a mutatott útnak a fogadó irányába. Útközben elképzelte, hogy ő is a fogadó törzsvendége, szinte család-tag, és ezen a ki tudja, milyen évszámon elő-forduló nyárvégi pénteken ott ül megszokott helyén, az ivóban az asztal végén, és várja, hogy megérkezzen a fogadós lánya a vacsorájával.

Alkonyodott, amikor végre megérkezett a kicsit szegényes, kopottas ivóba. A hosszú asztalnál két ember ült egymással szemben, a körük gyülekezett némaságban. Előttük alig itallal a poharukban. Kis idő múltán a napi néhány vendéghez szokott kocsmáros is előkerült valahonnan, aki tífusszal és két kitüntetéssel tért haza a háborúból, de most éppen törkölyszagot árasztott maga körül, és láthatóan meglepődött azon, hogy a készülő vacsorához új vendég is telepedett az asztal mellé. Hátha még azt is tudta volna a jött emberről, hogy árnyék nélkül tette meg az idevezető utat, és csak a kocsmába való belépése előtt, amikor a kovácsoltvas kilincsre tette a kezét, öltött látható testet a hangjára, akkor lehet, hogy egyenesen ónassá^{*} esett volna. Egyébiránt nemcsak a kocsmáros, de a levegő is vastag volt az ivóban.

–Sült szalonna ráütött tojással lesz a vacsora, ezt tudok az asztalra tenni, mondta a kocsmáros.

A vendég előtt szinte valóságként jelent meg a beharangozott étel látványa.

– Csak már itt lenne – mondta majdnem könnyörgő hangon a jövevény.

Amikor a kocsmáros kiment a konyha irányába, csak a néma csend maradt utána. Az idő tette a dolgát. Az ivó ablakán keresztül a lemenő nap egy kis sugara lopakodott be és fényességét kicsit megimbolyogtatta a szemközti falon. A vendég arra ocsúdott fel, hogy a kocsmáros lánya, akit sose látott, leteszi elé a kenyeret és a beígért szalonnás vacsorát, és ő fel sem pillant a lányra. Csak az ételt látja maga előtt, és éhségtől remegő kézzel öreg falatokat kezd a szájába tömni.

* ónassá – kétségbeesett

VERASZTÓ A. KÁROLY: *Kis kedvenc* ceruzarajz 21x29 cm

†**VERRASZTÓ GÁBOR**
(1964– 2022)

Gyöngyi őrmester

A valaha szebb napokat látott Mercedes mikrobusz kilenc helyett tizennégy utasával a vasárnapi csúcsforgalom kellős közepén kanyarodik ki a szentendrei Duna-korzóra.

A patinás házak előtti teraszon a benzingőzben falatozó turisták savanyú, közönyös pofával bámulnak a rozzant autóban a tolókocsijukba görcsösen kapaszkodó mozgássérülteket.

A kereszteződéshez közeledő fehér kisbuszt vezető szőkeség lassít, gépiesen int, cigarettára gyújt, míg maga elé engedi a kanárisárga Mercedest.

– Szép vagy! Imádunk! Az utasok ovációját a kiabálások mellett puszik dobálása erősíti a hátsó, a piros lámpák várakozási ideje alatt kinyitott ajtóból.

– A lány, levetkőzve kezdeti zavarát, rájön, hogy szorongatott helyzetéből nincs kiút. Kibontja és kacéran szétrázza göndör haját.

– Hová mész? – olvassa le a fiúk szájáról.

– A tizenhatodik kerületbe – rajzolja ujjával a levegőbe.

– Akkor egész Budapestig velünk jössz?

– Veletek, és közben nevet. Mind a három sávban szinte áll a forgalom.

– Van barátod?

– Nincs – mosolyog.

– Akkor megadod nekünk a telefonszámod? – lelkesültek fel az intézet fiatal lakói.

– A lány az ablakba biggyesztett mobiljára pillant, de tagadólag rázza a fejét.

– És hogy hívnak?

– A szőkeség kockás noteszlapra írja, és felmutatja a volán mögött: GYÖNGYI.

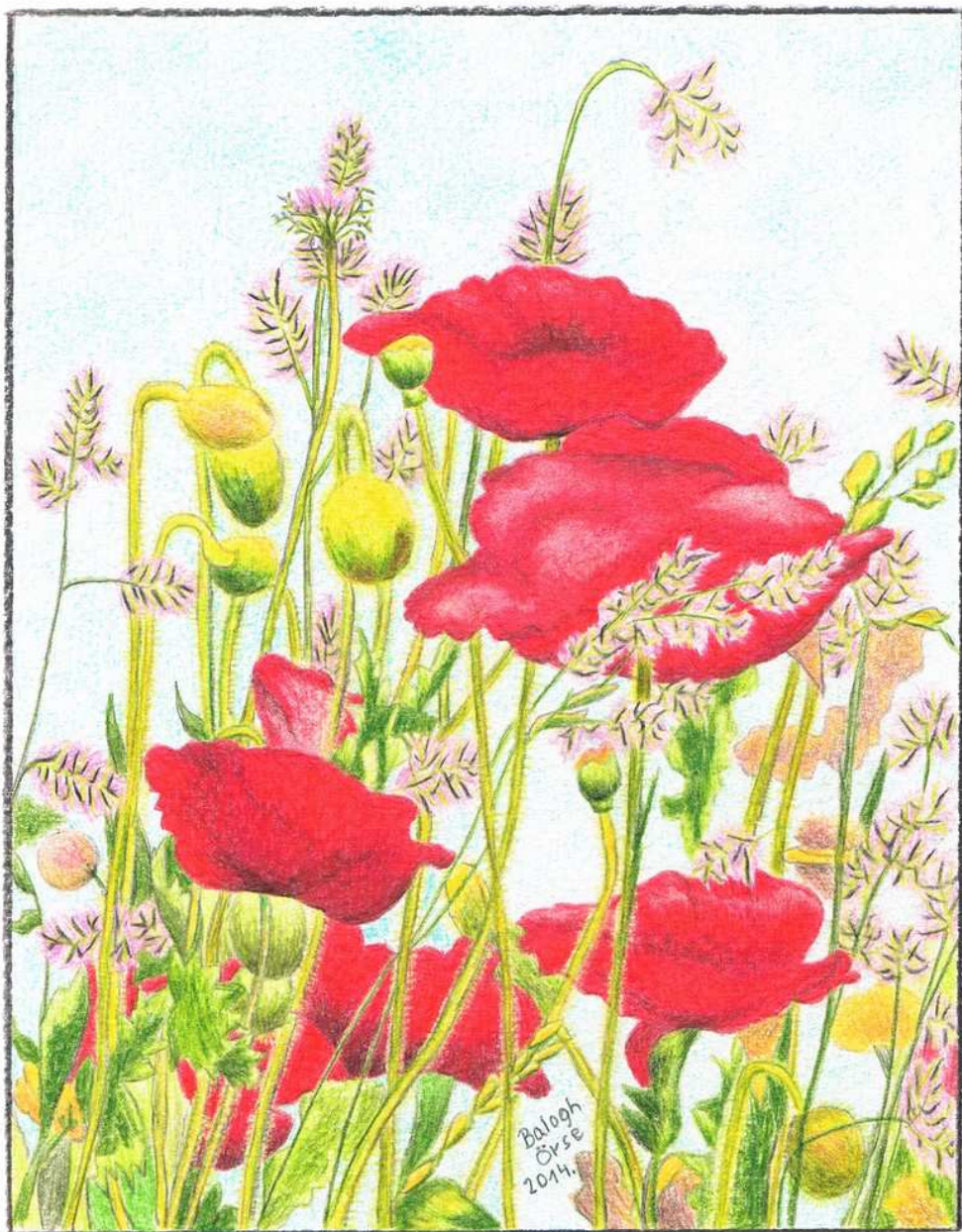
– Szép neved van, és mit csinálsz?

– A nő bólint, kék szeme felcsillan. A szélvédőhöz nyomja rendőrigazolványát. A Mercedes sofőrje a plafon kárpitjára emeli tekintetét, utasai visítanak.

– Hogy lehet egy ilyen gyönyörű lány rendőr?

Gyöngyi őrmester széttárja karját, és még akkor is kedvesen mosolyog, amikor sávot vált az árpád híd felé.

VERRASZTÓ GÁBOR: Szivar a kapucsengő alatt c. kötetéből. Napkút Kiadó, Bp. 2006.

BALOG ÖRSE: *Pipacsok*, pasztell, 20x40cm

FELLINGER KÁROLY

Kutyaól

A remény eltakarja
a menekülésre alkalmas helyet,
marad istenvelednek.

Szeme a szeg feje,
tekintete áthatol
a Megváltó tenyerén,

odaszegezve őt
a túléléshez,
amit mi elcserélünk
egy valóságosabbra.

A legtávolabbi menedék mögé.

Selyemhernyó gubó

Az ablaknyílás helyét befalazta
a valóság, de bent a szobában a
helyén maradt a fényátersztő – meg
a sötétítő függöny, a kétsoros
karnisgarnitúra, fantom fájdalmat
érzel, miközben a lábadat réges-
rég amputálta a beszűkült tudat,
répát eszel, hogy fütyülhess a szélre,
következménye vagy a meg nem történt
múltnak, a kenyérrel kitörölt tálnak,

a lényeg felszínén, olajfolt szemed
visszakacsint a már vak teliholdra.

HORVÁTH HOITSY EDIT

ANNAK SEGÍT A VÉN TERMÉSZET

*(Háfiz 12.sz. perzsa költő ghazal rímformája
szerint, de más ritmikával)*

Ki önkezevel épít házat,
hol az ablakok égre néznek;
és ciprusok sorfala áll őrt,
ellenszegülvén ártó szélnek;
kertjének bokros lugasában
ring a cinkelak, csalogányfészek;
ha felkél, arcát harmat mossa,
haját szelíd, korai fények:
kandalló fül és hasáb roppan
szobájában, ágak zenélnek,
és halnak falánk láng-marástól,
közben mesélik: ők is éltek,
szolgáltak levéllel, gyümölcscsel
sokfajta jött-ment, kósza népnek;
árnnyal a fáradt álmodónak,
csuriantva ajkaira mézet;
ringattak hintát, hosszú sodronyt,
padkával, lánynak és legénynek,
legfenn az Örökkévalóság
himnusa zengett –, ősi ének...
Így szólnak a bóbiskolóhoz,
míg hétszín szivárványként égnek,
mert ki házat jóssággal épít,
és szót fogad a bölcs beszédnek,
nemet mond minden rombolásnak,
és tisztel mindent, ami élet,
etetőt állít téli erdőn
a sok kis ártatlan szegénynek;
örül a koldus – a kirekesztett –
megosztott étele felének:
annak a nyugalom vet ágyat,
annak segít a Vén Természet,
s a fűben-fában-vízben élő
játékos nemtők, istenségek.

SZOLNOKI IRMA

Zefírvirágok

Láttam hogyan csinálja, tanította is, nekem mégsem sikerült. Különleges adottság, csak azoknak adatik meg, akik szeretik a növényeket. Anyámat zöldujjúnak becézték, mert minden kihajtott a kezében. A vihartól letört rózsaszál, üveg alatt gyökeresedett. Muskátli, fukszia, hortenzia virágözönnel köszönte a gondoskodását. Figyeltem és jól fejembe véstem a szavait, melyik növény milyen gondozást kíván.

Egy nap rám maradt minden, anyám, apám után vágyott, és az égi kertek gondozója lett. Szomorúan, de ösztönösen ápoltam a növényeket, kapáltam a veteményest, locsoltam és féltőn óvtam anyám virágait. Az utcabeli asszonyok dicsértek:

– Az anyukája most boldog odafent, szép kertje jó kezekben van.

Büszke voltam, mert dús virággal virított a muskátli, illatozott a lilium, a krizantémok sokszínű csokrétaiba kötve díszítették szüleim sírját. Bódító illattal pompázott tavasszal az orgona és a gyöngyvirág, a margaréták kecses táncot jártak a langyos szélben.

Idővel felszaporodtak a gondjaink. Munkanélküliség, pénztelenség, a félig kész ház befejezése, két fiam iskoláztatása, hatalmas terhekkel sújtott. Férjem mindenben segítségemre volt, de öcsém és bátyám halálának feldolgozásához az ő szeretete is kevés volt. Árva lettem, a szívem bánattal teli, kezem remegve simogatta anyám kedvencét, a szép zefírvirág rózsaszín szirmait.

Eljött az ősz, majd a teletetés, míg a harsogó tavaszban ismét helyére került a kertben a sok virág. Valami lassacskán mégis megváltozott. Az éghajlat szárazabb lett, az UV sugárzás káros hatásait is megismertük, én is megöregedtem, a gondjaink sokasodtak. A virágok is megéreztek, ez már más, mint az anyám teremtette paradicsomi állapot. Előbb a hortenzia, majd a fukszia halt el, kála is csak mutatóban maradt. A muskátli dugványozás se mindig sikerült, ritkulni kezdtek a hajtásai. A zefírvirágra különös gondot fordítottam, vigyáztam, védtem, locsoltam. Hálásan köszönte sok-sok rózsaszín szírommal a törődésemet.

Ám, ha a rossz betéved valahová, ott megtelepszik és eluralkodik. Nagy baj történt, a bokám törött. Arccal estem a betonra. A gyógyulás és a felépülés rengeteg időt és fáradságot felemésztett. Az ágy és a lakás fogja lettem, a virágokat férjem nevelgette. A zefírvirágot a polc alatt felejtettük, férjem alig találta meg, hiába magyaráztam, hová dugtam a cserepeket a téli fagyok elől. Majd kétévnyi lábadozás után végre bicegve ugyan, de ki tudtam menni a kertbe, hogy a tavaszi virágbeültetéseket saját kezembe vegyem. Jócskán megcsappant az állomány, de szép növényssarkot sikerült kialakítanunk, a húsvéti kaktuszok is bőven bimbóztak, hús árnyékot adva a zefírvirág hagymáinak. A növények megéreztek a közelségemet, dús levelekkel, hatalmas hajtásokkal köszöntöttek. A két cserép zefírvirág vékony, fűszálú levelei zöldelve integettek. A fákon madarak kórusa zengett, és én élveztem, ha bicegve is járok, gyönyörködhetek a szépen viruló kertben.

De a könyörtelen Nap kegyetlen sugarai, kiszáritották a földet, a madarak szomjasan estek a növényeknek, és a szemtelen galambok tövig tépték ki a zefírvirág hajtásait. Sírva fedeztem fel locsoláskor, hogy anyám kedvencéből, egy nap leforgása alatt, semmi sem maradt, az éles csőrök még a hagymákat is kikezdték, ki tudja, miért támadt rá gusztusuk.

Zokogtam, míg próbáltam a szétbarmolt hagymákat átültetni. Anyám arcát láttam magam előtt. A mosolyát, amikor a rózsaszín virágok özönnel pompáztak a cserepekben, tölcsérükkel a Nap felé mosolyogva hirdették a természet nagyszerűségét. Most vége, hiába vennék másikat, az már nem az anyám virága lesz!

– Ne sírj, majd rendbe jön – vigasztalt a férjem, de én mérgesen kiáltottam rá.

– Vége! Felzabálták! Feltrancsírozták az összes virághagymát – és dühösen vágtam földhöz a cserepeket. Sírva gubbasztottam felette, átkoztam az egészet. Nem vagyok zöldujjú, lehetetlen megmentenem anyám kedvenceit. Férjem átölelt, megsimogatta az arcomat, majd magamra hagyott. Tudta ezt a veszteséget egyedül kell feldolgoznom.

Magamnak is alig mertem bevallani, nem értek az átültetéséhez. Ezek a repedt, agyonhasznált cserepek az első ültetésű hagymákat rejtették és nevelték nyaranta. Mit kezdjek velük?

„Nem tudhatod kislyányom, a Jóisten mit miért tesz, milyen terve van velünk, de sohasem hagy magunkra, ezt ne feledd!” – jutott eszembe drága nagymamám szava, és ettől lecsillapodtam. A könnyem elapadt, szigorú szemmel vizsgáltam az egymásba nőtt hagymagumókat.

– Na, nézzük Istenem, mit akarsz mondani nekem! – és úgy, ahogy anyámtól láttam, tüzetesen megvizsgáltam a hagymákat. Jócskán kihízták a cserepeket, rengeteg gyökér fonta egybe. Különválasztottam az épeket, és a sérülteket. Új cserepeket kerestem, és nem túl szorosan egymás mellé ültettem a hagymákat. Betakartam földdel, belocsoltam, a legsilányabb darabokat sem dobtam el. Két cserép helyett öt cserép dugványom lett. Úgy helyeztem el, hogy a napfény segítse a fejlődésüket, de az ártó szándékú galambcsőrök ne férhessenek hozzá.

Vártam, de semmi. A cserepek mohón szívták magukba a locsolóvizet, de a földje sima barna tekintettel nézett rám, egy árva kis hajítás nemsok, annyi sem kandikált ki belőle.

– Értem én Uram! Azt akartad, hogy lássam, már régen át kellett volna ültetnem, hisz anyám már hány éve halott! Elhanyagoltam a kedvencét, s most ezzel büntetsz, meghalnak, végük, s ez az én tudatlanságom miatt következett be. Én vagyok a hibás! Nem szidhatom az okatlan galambokat, őket Te küldted hozzám Istenem, hogy figyelmeztess.

Megbékélve locsolgattam a cserepeket, de már beletörődtem, ebből semmi sem lesz, ősszel a szemétdombra kerülnek, s jövőre majd új hagymákat veszek. De mégis, hátha? A hit és a remény, az anyám emléke iránti szeretet, vajon mire képes?

Már lemondtam róluk, csak megszokásból locsoltam, amikor hűvösebbre fordult az idő. lágy eső öntözte a kertet, langyos szél simogatta a leveleket. Egy hete esett, a növények napsugarakra vágytak, én dideregve ültem a teraszon. Néztam a pirosuló muskátlikat, a húsvéti kaktusz különleges virágait, a hajladozó orgonabokrokat. A lenge szellő a hajamat borzolta, mintha valaki megsimogatná a fejemet, végigfutott hátamon a hideg.

„Valaki itt van a túlvilágról, mert mondandója van” - véltem hallani nagymamám babonás szavait. Abban a pillanatban szemem a cserepekre tévedt. Mind az öt dúsan zöldelt, rózsaszínű bimbókkal volt tele. Mozdulni sem tudtam, csak néztem a látványt és sírtam örömömben.

– Igen! – kiáltottam fel. – Sikerült, mert itt volt velem a zöldujjú anyám, az okos nagymamám, és a Jóisten is bízta meg simogatta meg kételkedő, hitetlen buksi fejemet!

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Köd, vég

Trágyadombon zöldkék árnyék,
Rozsdás pöttyek mozgolódnak,
Opálos pej a kert alján,
Készülődik szép halálom.

Talpig világosságban jár
Az örökélet, a ködvég
Orromig ér és már oszlik,
Pállott napfény glóriája.

Kocsmában és búskomoran
Az ember a nap vásznára
Szegeződik. Nyakbehúzva
Ér el a mély kapujáig.

Törleszkedés-kétszersült

Legjobb szavaim elhulltak,
Nyűtt álomban váltak köddé,
Mély ébrenlétben semmivé –
Futott a gyáva indulat.

Ellenségim pillantása
Elűz ösörökkön óta,
Ahogy az utolsó percben,
Mindig én alkalmazkodtam.

A törleszkedés belémsült,
Emberhúst ettem, vért ittam
Ott, hol ölni kellett volna.
Megvár a sorsom, a semmi.

A láncos madár

Dúvad, kiben pálinka gyúl,
Nem én vagyok, nem én vagyok.
Ahol megfagy a bölcsesség,
Nem lehetek élő fáklya,

Jel nekem csak búzakereszt.
Közömbös anyagból fogant
Prédikátor nyakas népe,
Hallgat a végtelen hideg.

Az egek beszélnek a kint,
Éj csak éjnek ad jelentést,
Gondolatnak csinál sátort
A szellem, a láncos madár.

Vaskarc a tejüvegen

Téged erősebb törvény véd,
Vaskarc, önérzet-pipafüst.
Bár mélyén búskomorság ül,
Örömmel hullsz gyönyörkútba,

Fenekéről kacsint a bűn.
Sebességbe belealudt
Tájak lomha testrészeid.
A valóságos valóság

Felőről, hát mindent vissza!
Kósza káosz uralma rajt,
Kinek zárvány a mindenség.
Hideg tejüveg a Napon.

HOGYA GYÖRGY

Arisztoklész nomosza

A levélnek ez a része Arisztoklész Annikerisz iránti hálájáról és az akadémia fontosságáról szól. Ezekben a sorokban annak a reményének ad hangot, hogy az Akadémia a későbbiekben kiteljesíti ezt az elgondolást, és idővel egyre erősebb ráhatással bír majd a következő zsarnokok nézeteire... (Az Akadémia kb. [i. e. 385](#)-i alapításától számítva közel ezer évig állt fenn. Bezárását [529](#)-ben [Justinianus császár](#) rendelte el, aki bezáratta az athéni filozófiai iskolákat.)

És itt lettem figyelmes egy kifejezésre, amely ugyan a levélben egyetlenegyszer sem szerepelt, ám végig mintegy magányos szólamként kísért a filozófus gondolatait, a nomoszra. A nomosz alatt itt ne a zenekarral előadott kultikus tartalmú dalra gondoljunk és ne is Egyiptom vagy Görögország régi közigazgatási területeire. Ha nomoszról beszélünk, akkor az ősi törvényre gondoljunk, amely tökéletesen átjárta minden egyes értelmes, tisztességes görög lelkét!

Ennek az első szürakuszai útnak a sikertelensége minden bizonnyal sok emberben megingatta volna a bölcséletbe vett hitet, ám Arisztoklészt nem ilyen fából faragták. Őt is a nomosz vezérelte, s hogy a nomoszt megértsük, talán Démaratosz Xerxésznek adott magyarázatát kell elolvasnunk. Mikor ugyanis Xerxész – még a hadjárat előtt – megérdezte Arisztón fiát (Démaratoszt), hogy miben is rejlik a spártaiak ereje ő így felelt: *„Uruk és parancsolójuk a törvény, a nomosz, s ettől a nomosztól ők még jobban félnek, mint tőled a te alattvalóid. Azt teszik, amit a törvény parancsol nekik; a nomosz pedig azt parancsolja, hogy sohasem szabad a csatából elfutni, akármilyen nagy is az ellenség tömege, a csatasorban maradván kell győzni vagy halni.”* A párbeszédet Hérodotosz írta le a marathóni csata kapcsán.

Ez hát az, ami engem is hajtott, mikor Arisztoklész levelét és titkos üzenetét kerestem, ez az az erő, amely nélkül sajnálatosan silánnyá válik értelmiségünk. A nomosz fogalmával való újabb szembesülés mintha energiával töltött volna fel, s még lelkesebben olvastam Arisztoklész sorait.

Igen, csak ha megértjük a *nomosz* üzenetét, csak akkor érthetjük meg Arisztoklész döntését, amikor is kellemetlen tapasztalata ellenére is újfent Szürakuszaiba indul. I. Dionüsziosz után fia, II. Dionüsziosz kerül a trónra, s az ő kérésére indul másodszor a rossz emlékű városba.

Persze, Diónnak is szerepe lehetett az ügyben, sőt talán több, mint gondolnánk. A mi mai gondolkodásunkkal nehezen érthető meg a filozófus döntése, hiszen egyértelműen arra gondolunk – s meggyőződésünk, hogy ezt felismerni Arisztoklésznek sem került volna különösebb nehézségébe –, hogy I. Dionüsziosz és II. Dionüsziosz között, pontosabban az uralkodásuk módszerei között nem lehet nagy különbség. De hát úgy véljük – anélkül, hogy a *nomoszról* és annak jelentőségéről foglalnunk lenne – ismerjük az öreget, nem szeretett volna még véletlenül sem olyannak látszani, mint aki csak beszél, ám amikor cselekedni nyílik lehetősége nem tesz semmit. Főleg, hogy Dionüsziosz ismert volt arról, hogy pártfogolta a művészeteket. Így hát utazott.

Kezdetben valóban nagy tisztességgel fogadták, és ezen nem is lepődött meg, csak később, mikor ismét elővette „saját nézeteit”, lett „sűrűbb” a helyzet.

Arisztoklész csalódása mérhetetlen lett. Levelének ebben a részében saját magát okolja, mint aki képtelen volt megfelelő érveket találni gondolatai érvényesítéséhez. A kísérlet csődjét egyértelműen saját csődjeként értékelte és elkeseredésében megszökött II. Dionüsziosz udvarából. Hát hogyisne! II. Dionüsziosz tele volt ígéretekkel, reformelképzelésekkel, és ott állt mellette Dión is, aki ugyancsak erős ráhatással bírt az

udvarban. S lám, mindez kevésnek bizonyult. Arisztoklész, Dión és II. Dionüsziosz a hatalmával sem volt elég a reformok, a változás megvalósításához. Nem volt elég támogatottsága az értelmes emberek körében sem. Olyasvalakik nyertek Arisztoklész ellen, akik több, életerősebb tapasztalattal mentették át a múlt bizonyosságát. Egzisztenciális biztonságról beszélnek.

Mert Arisztoklész továbbra is csak ugyanazt tapasztalta, amit I. Dionüsziosz udvarában. Kilencvennapos ünnepségeket, dorbézolást és felelőtlenséget. Szóvá is tette mindezt: *„Nincs az a városállam, amely bármilyen törvény alatt megőrizhetné nyugalma, ha az emberek rendjén valónak találják, hogy minden tulajdonukat különködő kicsapongásokra tékozzák, és kötelességüknek tekintik, hogy mindenben lusták legyenek, kivéve az evést, az ivást és a kicsapongások fáradságos gyakorlását.”*

Figyeljünk csak! Ez nem csak a zsarnok és nem csak az udvaroncok kritikája, ez a társadalom bírálata is! A korabeli vállalkozók, orvosok, tudósok, matematikusok és filozófusok bírálata, már amennyiben az udvarhoz tartoztak. Az értelmiségé.

Úgy gondolhatnánk, hogy ezek után Arisztoklész feladta a zsarnokok és az értelmiség megnevelésének szándékát, és az Akadémia hűs fái alatt szép csendben sétálgatva elméleti kérdésekkel töltötte idejét.

Pedig hát, nem addig a!

Arisztoklész harmadszor is útnak indult Szürakuszaiba, igaz, nem egészen önszántából. A zsarnok megzsarolta őt, hogy elkobozza Dión vagyonát, ha a nagy filozófus nem látogatja meg őt. Dión ugyanis időközben Athénba utazott és az Akadémia buzgó látogatója lett. Arisztoklész tehát, örege, harmadszor is útnak indult Szürakuszaiba.

Engedett a zsarnok zsarolásának és harmadszor is elindult, hogy értelmesen elbeszélgesse...

Arisztoklész levelében sok mindenre fény derül... élete legnagyobb kihívásának tartotta ezt a feladatot, és minden tévedése ellenére is kitartott erkölcsi feltételrendszere mellett... akár azon az áron, hogy a halált választja. *„...az igazi bölcsek valósággal készülnek a halálra, s a halál minden ember közt rájuk nézve a legkevésbé félelmetes.”*

Nem, nem hihető, hogy azúttal Arisztoklész meglepődött volna II. Dionüsziosz viselkedésén. Egy harcos bátorságával, sőt inkább egy vérbeli filozófus elszántságával menetelt Szürakuszaiba, s nem hátrált az utolsó percig sem. A zsarnok ismét elveszítette önuralmát, s már csak attól való félelmében tartotta továbbra is magánál a filozófust, nehogy az elmesélje Athénban mi is történt vele, s nehogy rossz véleménnyel legyenek róla a többiek. Ám ígéreteit nem tartotta be, Dión vagyonát nem szolgáltatva vissza, sőt olyannyira tanácsadói hatása alá került, hogy nyíltan és fenyegetően lépett fel Arisztoklészszel szemben.

Ismét szökés lett a vége.

Szerencsére Arkhüasz ([matematikus](#), [filozófus](#), [politikus](#), [hadvezér](#), [csillagász](#)) megmentette hősünket Dionüsziosztól és a haláltól. Ez az ember az éj leple alatt fölvette Arisztoklész a hajójára, és épségben hazaszállította.

Ez utóbbit – mármint Arkhüasz tettét – talán inkább neveznénk értelmes cselekedetnek, értelmiségi hozzáállásnak, mint Arisztoklész eredeti első, „megváltó” szándékát.

Nyilván úgy gondolod, kedves olvasóm, hogy ugyancsak eltértem Arisztoklész levelének tartalmától, de ismétlem, nem is a levél tartalma az izgalmas, hanem azok a gondolatok, amelyeket a levél kiváltott! A levél – bármennyire is igyekezett írója – nem mentes a további tévedésektől (mintegy igazolva azokat a vádak, melyek szerint tanítása nem ment keresztül komolyabb fejlődésen), engem leginkább abban a meggyőződésben erősített meg, amely szerint csak olyan gondolatokkal kell a filozófiába lépni, amelyeket súlyos élethelyzetben is „hasznosíthat” az ember, s amelyekkel akár élete végéig kibírja... Igen, a nomosz ide sorolom. Arisztoklész filozófiája, hitvallása, életvitele kiállta a gyakorlat próbáját, s élete

legnehezebb pillanataiban sem adta fel véleményét, nem alkudott meg, s nem lépett vissza egy tapodtat sem.

Sajnálatos, hogy azóta sem akadt olyan nomosz, amely a társadalmunkat maga alá gyűrte volna! Még a kereszténységet sem nevezném elég erős erőnek ahhoz, hogy társadalmilag elfogadott, egységes ideológia lenne! A szeretet túlzott hangoztatásának zaját túlharsogta a keresztes hadjáratok pénzsóvársága ...

Arisztoklész, a kor értelmiségije rendelkezett ilyen gondolatrendszerrel, elvekkel, elszántsággal és kitartással.

Sokan – többek között Spengler – kifogásolták, hogy Arisztoklész írásai csupán különböző állásfoglalásokat összegeznek, ám fejlődési összefüggésük nem képezik elmékedéseinek a tárgyát... ez igaz lehet, de ha belegondolunk hogy a „nagy görög gondolkodás” miféle korlátok között működött, például hogy néphatározat tiltotta az asztronómia vizsgálatát, és bizony a régi káldeusokkal és egyiptomiakkal összehasonlítva a görög asztronómia teljesen jellegtelenné vált, sőt – és többek között ezért is szerfölött érdekes számomra Arisztoklész levele – a filozófusok teljesen mellőzték a saját bensőjükkel, lelkiéletükkel való foglalkozást, akkor beláthatjuk, hogy a korunk értelmisége, értelmes embere jóval nagyobb lehetőségekkel a háta mögött állhatna neki saját világnézete megfogalmazásának. Nem csak asztronómia, de a tudomány eredményei is elérhetőbbek, érthetőbbek... s lám, mire megyünk a nagy tudásunkkal, ha nomoszunkat elfeledtük?

Az elmúlt évszázadok eredményei alapján joggal lenne elvárható, hogy a ma emberének – a gondolkodó embernek – legalább sejtelve legyen a világpolitika tényezőiről, a tudomány legújabb eredményeiről, s civilizációnk fejlődésének esetleges trendjeiről...

Csak abban az emberben alakulhat ki – emberhez méltó – vélemény, aki tesz is valamit ezen tudás elérése érdekében. A többi csak hőzöngés és hebehurgya méltatlankodás.

Sajnos, a ma ember úgy szomjazza és kívánja a tudást (már, ha egyáltalán valóban kívánja), mint Hegel gyümölcssevő embere. Az említett illető nem evett körtét, sem almát mert „gyümölcsöt” akart enni.

A ma embere úgy akar hozzászólni mindenhez, hogy sem ehhez, sem ahhoz nem ért igazán, egyik tudományágat sem tanulmányozza alaposabban, ám mint Szókratész mesteremberei, akik ugye, azt hívnék, hogy ha jók a szakmájukban, akkor mindenhez ugyanúgy értenek, és joguk is van ezzel kapcsolatban véleményt nyilvánítani... a ma embere – aki dúskál az információk tömegében – szintén mindentudónak tartja magát, a mindenhez való hozzászólás jogával együtt...

Ó, jól tudom, ismerem, hiszen olvastam Zarathusztra intését: „*Nem a te dolgod, hogy az emberek légycsapója légy!*”, s nem is áll szándékomban vádaskodni bárki ellen... ó, nem. Én inkább Khairémón módjára rovom soraimat, abban a reményben, hogy vele ellentétben – neki csak a neve maradt fenn, művei nem – nem csak a nevem, de figyelmeztetésem is fennmarad.

Mindazonáltal tudatában vagyok annak, hogy ez a múlt, amelyről itt írok nem egy lezárt fejezete történelmünknek, hanem olyan események végeláthatatlan sora, melyek bizonyos értelemben itt élnek a mi jelenünkben, s bizonyos emberek mindennapjaiban.

A célom, felmutatni Arisztoklész lelkiismeretes következetességét, és az önmagával szemben megfogalmazott bírálatra való készséget.

Minden bizonnyal olvasóm is elismeri, hogy az a tudatlanság, amely felismeri önmaga elégtelenségét már nem igazi tudatlanság... Így vagyok vele én is...

Lassan úgy érzem, hogy már nem is Arisztoklész leveléről van szó, hanem az én levelemről! Ebben az írásban ugyanis – úgy érzem – Arisztoklész üzenete él tovább, s ha valaki pár év múlva – már idejétmúltnak tartva Platón – „valami mást”, keres, lehet, hogy felütve könyvem lapjait, elgondolkozik majd azon, miért is hiszek a történelem igazságosságában, s miért várom, hogy Mitüsz szobra végre rázuhan Mitüsz gyilkosára...

B. MESTER ÉVA

Apeva csokor

Düh
helyett
próbáld meg
megérteni
egyszer önmagad!

Ki
meri
mondani,
mindent megtett,
mire hivatott?

Kút,
ami
szomjat olt,
élet ízű
lelket osztogat.

Jön
mindig
valami
apró csoda,
amit várni tudsz.

Bor
tüze
andalít,
poharamban
elmúlás táncol.

Est
fátyla
omlik rám.
Álomra hív,
magához ölel.

Zöld
színű
levelek
peremére
firkál már az ős.

Bölcs,
aki
tudását,
értékeit
velem osztja meg.

KOTASZEK HEDVIG: *Kert Pápán*

MOLNÁR G. KRISZTINA

Tavaszi álruhában

Merészen félrehordja kalapját,
borúsán dagonyázik a csizmája,
vájtfülű rigók pihennek vállán,
ilyen egy friss évszak álruhában.

Foszló jégvártyákon gyorsan átlép,
szétszóródva erdőre-mezőre,
visszanézve ámul – mit tud a tél!
S lágyan suhint fényt - emlékek őre.

Meg-megállva hinti a mosolyát,
rögök közül kibújnak a sarjak.
Moha és páfrány lapulnak kábán,
a tavasz int - jövök, betakarlak...

Képmás

Nem hívtalak, botorul betévedtél.
Fénybe zuhantál, akár egy lepke.
Hitted, hogy mégis egyedül lennél?
Öntörvényű harcaid eredménye.

A homályos ösztönlétben forgolódsz,
s szívedről páncélhártyák bomlanak.
Keresnéd némán, míg lemorzsolódsz,
Angyalod, Istened, s hogy hol ér a Nap.

Nem látsz már senkit, de téged sem látnak,
ez egy közömbös légtér-tartomány,
akik a szívedben feldobbantak,
elhulltak, akár egy zsenge szófoslány.

Én is. Ne hallgass rám...

Erdei zenekar

·
Körülöttem hűs, mély szusszanások,
öles törzsek ráncaiban pihen a fény.
Valahonnan a homályos zöldből
pacsirta dala zeng, virul egy költemény.

·
Rőt pinyőke kezel kasztanyettát,
tüzes csattogás feszesen tart ütemet,
hallgasd csak! Berregő görbekürtök
– lappantyú párok kánonban üzengetnek.

·
Búbospacsirta ül a tojáson,
párja a közelben nászi dalt énekel,
tuskó ölen fülemülefészek,
fölötte a faágon a hím csivitel.

·
Táncot jár az erdei szalonka,
tilinkón furulyázik a sárgarigó,
csilp-csalp – zengi az apró füzike,
szríí-szríí – kontráz nyomban az őszapó.

·
Mintha kallómalom lágy zúgója
surrogná, zsvajog a seregélycsapat,
s erdészként fűj riadót a szajkó,
miközben elrejtett makkok után kutat.

·
Hangyabolyból kosztol a zöld küllő,
klü-klü-klü – kántálja szólamát lelkesen,
repedt fazékból – klong-krúg – kiabál
a holló, s hiszi: énekel – szerelmesen.

·
Körülöttem hűs, mély szusszanások,
öles törzsek ráncaiban pihen a fény.
Valahonnan a homályos zöldből
bagoly csodálkozik – hú... – az erdő zenél.

KOLUMBÁN JENŐ

Éveim emelvényéről

Éveim emelvényéről nézem,
a nyüzsgő döglegyek sokaságát.
Izzón foszlik, és mállik életem,
és nem lelem Isten földi mását.

Forrón hittem egykor valamiben,
de ha letekintek a mocsokba,
csak romokat látok, és pusztulást,
és embereket szennyes habokba'.

Fekete éjszaka kell most ide,
nem e vakító égi ragyogás,
nem is ez a tiszta, és égő fény,
de éji pokol, és megtisztulás.

Mert kiég mind a lelkünk vetése,
igaz hitünkéből lassan nem marad,
és tüzelnek ránk hazai tankok,
az idő belőlünk egyre farag.

A létünk kiszáradt kútja alján,
csak reményünk döglött ebe hever.
Jöjj el végre te sötét vad éjjel,
az összes fájó kísértetteddel.

Nem halt meg még az emlék, és a hit,
csak nyomorékul most elvánszorog.
Talán felszedik, ha megtalálják,
a szerencsésebb tisztább vándorok

Lélek meztelen

Földre dobta árnyékát a felhő,
és nem látszik tőle a nap.
Ha érzékelésed egyszer felnő,
megérted az álmaidat.

Kinyújtott kézzel, és botladozva,
tétova szavakat suttoatsz,
Ha falnak koppan benned a lélek
lehet, feljajdulni sem fogsz.

Fájdalomról kár beszélni, lyukat
mar benned mint a forró sav,
a mart lyukon keresztül láthatod,
meztelen lelkű önmagad.

Élő szövetig foszlik le minden,
ami még emberré tehet,
magadba nézve megláthatod majd,
a közelítő végzeted.

Valami furcsa okból, ez téged
már régen nem is érdekel,
hisz életed olyan régen már, a
szakadék szélén térdepel.

Elnyomsz arcodon egy fanyar mosolyt,
és nincsen benned félelem.
Múlton, jelenen át a jövőhöz,
érkezel lélek meztelen.

KOVÁCS LÁSZLÓ (Kovycs)

Te Pajtás vagy! Ki...

Az érti csak ezeket a sorokat,
kinek teste edződött a föld alatt.
Ki bontotta évmilliók nyugalmát,
Eocén* korszak megszenesült' bányáját.
Ki felett reccsenve tört a gerenda,
ki életét a szerencsére bízta.
Ki mindennap úgy köszönt: Jó szerencsét!
Ki a kasban* zuhanva nem tudta azt,
hogy vajon feljön-e holnap élve még.
Aki látta ledőlni a szénfalat,
látta azt, hogy áramlik a szénpatak.
Aki a szénforrás vidékén dolgozott,
hol lámpafényben kaparó* csattogott.
Kinek ingén térkép volt az izzadság,
kinek bőrét átjárta a szénszaga.
Kinek tüdejét porszemek izgatták.
Ki szénport köhögve ébredt fel éjszaka.
Csak az tudhatja: Mi is ez a vers maga?

Ki érti, annak könnyet csal szemébe
a bányászok bús dala. Tudja miért
oly szomorú a bányászok Himnusza.
Mert soraiban él tovább a szakma
és ott élnek tovább azok, akiket
elragadott az elvesztett széncsata.
Benne van az árvák, özvegyek könnye.
Ott van a pajtások örök emléke.
Dallamában elrejtve ott van minden:
A kín, a könny, az igazi bányász szíve.
Mert holnapra nem maradt már más nekünk,
csak bezárt bányáknak, árva tárnáknak eltűnő szakmánknak, örök emléke.

Bányász voltál! Amíg élsz az is maradsz!
Pajtás vagy Te!...ki érted e sorokat. Te hogyha halsz: Szent Borbála vigyázza
majd a föld mélyén és odafent álmodat!

Eocén* = földtörténeti korszak

Kas* = függőleges akna szállítóeszköz /lift/

Kaparó* =bányabeli termelvényszállító-berendezés

2024. Oroszlány

EGERVÁRI JÓZSEF

Sakkparti

Bakardi Barnabás úgy számolta, még tizennégy év van hátra a nyugdíjig. Ha megéri. Ha lesz még nyugdíj. Tizedik kávéját itta, egyszer azt olvasta a Kiskegyed című tudományos szaklapban, hogy a kávé meghosszabbítja az életet, antioxidánsokat tartalmaz, leköti a szabad gyököket. A kávé ismerte, a többit nem, de ennyi elég is volt ahhoz, hogy ne legyen lelkiismeret-furdalása, éjfél után ütött a templomtorony órája, a rekedt harang tizenkettőt kondult, műszakkezdésre tolongott a szellemvilág, holt lelkek, manók, démonok flangáltak a szobában; a férfi elgondolkodva bámulta a nyüzsgést, de ők rá sem hederítettek.

Argaust várta, a sötét démont, aki örületbe kergette az embereket, láthatatlanul mozgatta a tárgyakat, félelmetes hangokat és zajokat generált, és mindig kinyitotta az ablakot, ha valaki épp a hatodik emeletről akarta kivetni magát.

Jókat beszélgettek, néha lejátszottak egy sakkpartit, a démon pocsék játékos volt, még egyetlen egyszer sem sikerült nyerni, olykor ittak egy pohár finom, száraz vörösbort, máskor pedig csak ücsörögtek az erkélyen, bámulták a belvárosi éjszaka forgatagát, a gazdag ficsúrokat, az elkényeztetett fruskákat, a kuncsaftra vadászó prostituáltakat, a minden rezzenésre figyelő drogdílereket, a zsebtolvajokat...

Argaus szerint semmit sem változott az elmúlt ötezer évben a világ, legfeljebb a divat, a fegyverek, ma már változatosabban lehet ölni. Bakardi Barnabás elmélázva bólogatott.

– Úgy sejtem – fűzte hozzá –, az emberi gondolkodás nem elég hatékony, mint a bogáncs, beleragad egy gondolatba, tévképzetbe, és nem szabadul többé. Ha Istenben hisz, semmi sem téríti le az útról, ha utálja a cigányokat, a zsidókat, a pirézeket, akkor mindig utálni fogja őket, történiék bármi, és ennek nagyon egyszerű oka van, a félelmek, az összeesküvés-elméletek sarából összegyűrve kergeti őket egy láthatatlan démon, melytől már képtelenek szabadulni, haragot, gyűlöletet teremt ez a düh, pótcselekvés az elveszett álmok miatt; mintha a máj túl sok epét termelne, pedig nem a máj a hibás, hanem a pocsék étrend, a zsíros ételek, a kolbász és a szalonna.

Argaus megveregette barátja vállát, kihörpintette maradék borát.

– Mennem kell – mosolyodott el –, örületbe kell kergetnem még néhány diktátort.

– Nem unod még ezt az állást? – kérdezte tőle Bakardi.

– De.

– Lehetnél segítője is ennek a tökéletlen népségnek.

– Lehetnék. De felesleges. A félelmek és az összeesküvés-elméletek sarát nehéz lemosni – nevetett fel hangosan.

– Holnap? Egy parti sakk?

– Holnap. Egy parti sakk. Hátha egyszer már én is nyerek.

A férfi egy bólintással köszönt el, mosolyogva bámult a démon után. Összeszedte a sakkbábukat, visszapakolta a lapos dobozba mindegyiket, de az utolsót kiejtette a kezéből. Egy király volt. Sötét király. Visszadobta a többi közé. Argaus pohara mellett talált egy cetlit, szabályos, szálkás betűkkel írott rövid szöveg állt rajta. Feltette orrára az okulárját, olvasni kezdte: Már a sejtekben is nagy a csönd, alapjáratilag működéssel lökdösődnek a molekulák, kedvtelenül, belefáradtan a tegnapi, a mája, a holnapba, déja vu, az idő örvénylik, felhossa a mélyből a leülepedett szennyet; Brutus egyetlen tördőféssel ölte meg Cézárt, mindig vannak árulók (vagy lázadók), a hatalom metamorfózisa mindig a vég, vagy így, vagy úgy, bár nincsenek kétségeim, mindig jönnek új diktátorjelöltek, mindig lesznek új spiclik és új árulók, aztán az új lázadók következnek soron. Így folytatódik ez, míg világ a világ. Kevés az ölelés.

KETYKÓ ISTVÁN

Könyörgés kínokért

Már sóhajokká szelídültek bennem
az évek hangos szív-dörömbölései;
még ide- idepörköl a fehér papírlapra
egy-egy vers-sorozat,
de már csendesebbek a dobbanások...
csak el ne múljanak végleg gyönyörű kínjaim!

Még néha látom anyám föld-arcát
apám s bátyám köd-fantomja villan felém;
három szép halottam fogja tollam
gödör-szemükből rám zuhan néha egy kis fény,
de már hűvösebbek a hajnalok...
csak el ne múljanak végleg gyönyörű kínjaim!

Még át-áthallatszik a gyermekkori harangszó
az idő szigetelt falán;
még el-elbődül egy tehén a régi úton-
még látszik cipőmon egy-egy nyár pora,
de már halkabbak a fűzfasípok...
csak el ne múljanak végleg gyönyörű kínjaim!

Már sápadnak egyre a szügyi pipacsok
árvalányhaj hosszúak lettek a verőcei éjszakák;
még fel-fellobban a sötétben
petróleumlámpánk távoli fénye,
de már kormosabbak az üvegek...
csak el ne múljanak végleg gyönyörű kínjaim!

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Éjszaka

Én itt. Te ott.
Alattunk föld,
felettünk
egyazon
csillagok.
Felkiáltójel
a templomtorony.
Megkarcolt
égbolton több
vérző seb,
csak itt-ott
foltozzák
az alkonyon
túlmutató
éjszakai
felhőcafatok.
Távoli hegyek
őriznek
hátrahagyott
lábnyomokat,
repedéseibe
opál-fény várja,
a bebábozódott
reggelt.

NAGY JÁNOS

Az est hangjai II.

Kicsim-nek

megpróbálsz magaddal vinni
a létezésed virágporát, közben
szavakká alakítod a mozdulatlan
csendet, ajtót nyitva a felhőkön
lassan kibukkanó napra és mint
egy folyómederben megbúvó
kavics az élet sodrásával
szemben, csiszolatlan-gyémánt
mosolyodban, szemed tükrében,
látom most önmagam

Zemplénben...

Fotó: **SZABÓ MÁRTA**

A. TÚRI ZSUZSA

Amikor késő...

Látok már a plafonon át.
A csillagok bujkálnak.
Halványak.
Halódó Szentjánosbogarak az éjszakában,
ugye te is látod?
Üvegből van a mennyezet,
nem ilyen volt tegnap,
lassan eltűnnek a falak is.
Kavarog minden, forog, forog,
te is milyen képlékeny lettél,
kocsonyás, vizenyős,
áttetsző,
nem nevetlek ki, nehogy megharagudj,
de olyan hosszúkás a fejed.
Holnap pálinkát hozz, ezek itt vizet adnak.
Láttad a szíjakat?
Azt hiszik, nem repülök el,
ha idekötnék.
Azt hiszik, ha a budira nem megyek ki,
lebegni se tudok.
Azért is felszállok
a nyomorult kórház fölé.
Nincs vész.
Mindent értek mostmár.
Az ott Pest, arra Gödöllő,
Kerepes és hah, milyen vicces!
Itt a temető. Ha akarnak,
csak áthajítanak a kerítésen.
Tudom, hogy nem így megy ez,
nem vagyok hülye,
ne morogj, pedig milyen praktikus volna.
Lebegek. Ó. Fentről milyen kövér vagy,
lapos medúza,
én meg, mint egy eltaposott
aszalt szilva.
Meg ne sértődj!
Ugye hozol pálinkát?
Mindegy, milyet.
A szilva a kedvencem, de otthon,
a pincében csak barack van.
Más nem is kell.
Mindent tudok.

Egy szikla-burgonyán lebegünk a Nap körül.
A száguldás alig érzékelhető.
Felkészültem. Nem akarok kapaszkodni tovább.
Jaj, most meg mit sírsz? Nem olyan nagy dolog ez.
Milyen érdekesen billeg a Hold: hinta-palinta.
Balra tőle a felhőnek oroszlánfeje van.
Közel a végtelen a semmihez.
A nincshez az örökkévaló.
Ne szólj senkinek, hogy nemsokára vége.
Hadd legyen meglepetés.
Lesz, aki örülni fog.
Ne mondj ellent, tudom.
Menj, menj, én még nézegetem innen
fentről, amitől búcsúzó.
Vagy letről. Az üvegfalon át. Mindegy.
Ne félj, ez így természetes.
Jössz majd te is és akkor
együtt repkedünk.
Most menj, én még hallgatom.
A szférák zenéjét.
Hozzá zümmögnek a neonlámpák.
Mondom én:
Az ember előbb, vagy utóbb megért mindent.
Na, inkább utóbb. Amikor késő már.
Nyikorog valahol egy nyitva felejtett ablak.

Ne felejtsd el holnap
a pálinkát!
Örültem neked!

FANTASY

FETYKÓ JUDIT

A láthatatlan kor

Egyenletesen kattognak a vonat kerekei. Az öregember néha meghúzza a demizsont, komótosan falatoztatja a szalonnát. Megtörli a szája szélét, igazít bajuszán.

Szemben vele egy nő ül, sietve jegyzetel, a vonat rázásában különösen ügyel az írásra.

Az öregasszony elveszi a maradékot az urától, elcsomagolja.

— Hová utazik magácska? — kérdezi a bácsi a nőt, aki közben becsukta a jegyzetfüzetét.

— N-be. — válaszol a nő.

— Látom sokat írt. Nem lehet abbahagyni?

— Nem lehet. Ezt néha nem lehet abbahagyni — mosolyodik el a nő.

— Az a sok írás! Az onokám is mindig ír. Tanul.

— Mit tanul?

— Mérnök lesz. Gépészetre jár.

— A másik autószerelő — teszi hozzá az asszony.

— Mindegy az, csak becsülettel tegye — mondja a nő.

— Kegyed milyen vallású? — érdeklődik tovább az öreg.

A nő megmondja. Az öreg is rögtön mondja a magáét.

— Az onokám ipart váltott. Most már lehet. Megengedik ezek ... — a nő szemében értetlenség.

Néhány másodpercnyi hallgatás után az öreg folytatja:

— Hát tudja. Ezek.

— Kicsodák? — kérdi a nő, megsejtve, hogy az öreg mindjárt zsidózni, vagy politizálni fog.

— Hát azok. Magácska fiatal, ezt nem tudhatja.

— Fiatal bizony — mondja az elnyűtt öregasszony, aki azt gondolja a nő a saját évein tűnődik.

Az utazó nézi a két embert, akik matuzsálemi korúnak látszanak, sokkal öregebbnek, mint ahány évesek.

— Magácska még nagyon fiatal — ismétli meg saját fiatal éveinek múltát bánva az öregasszony.

— Én? — nevet a nő. — Ugyan kérem! — jegyzetei fölé hajol, ismét ír. Arca komoly, belül mosolyog.

— Az öregasszony hetven éves — gondolja. — Még kislánykorban sincs. Ugyan, mi az a hetven év? Amikor még csak hetven voltam... — elkezdi számolgatni az időt, a korokat, ahol eddig élt.

— Még csak hetven. Milyen öreg! — pislant rá az öregasszonyra. — Ilyenek. Sosem tanulják meg az egyensúlyt.

Eltűnődik, aztán jegyzeteiben az írás folytonosságát megszakítva rajzolgatni kezdi a feledésbe merült görög motívumot, amely azt a kupát díszítette, miből az apja itta Dionüszos ünnepén az édes, mámorító bort.

MAGYARY HUNOR

Bestiák

Ki valaha is segítségül
hívta azt aki holt
s bárki, aki rosszat tett
vagy csak gondolt
mégha nem is átok,
honnan gondolja, hogy
valaha is megbocsátok?
Bárki másnak,
de azoknak soha, akik
lopva vermet ásnak.

Szikla szív

.
Szikla voltam fönt a rideg hegyen, kemény,
csak egy szál kővirágot nevelgettem én.
Jó volt, mégis másra vágytam, ami perzsel,
széllel szállni, ölelkezni a végtelennel.
.
Majd jött egy vihar, vad erővel felkapott,
s feloldott, mint megkötözött bús rabot.
Most egy érzés lángjaim közt felragyog,
csak kérlek szólj reám, ha túl heves vagyok!

FÖLDESDY GABRIELLA

A boldogság kék madara

Viki és Csaba egy szórakozóhelyen ismerték meg egymást. Viki dolgozni járt a belvárosi szórakozóhelyre, hostess reklámos volt, Csaba véletlenül tért be, pár szabad órája lévén jött ide, hogy elüsse az időt. Vikit meglátva a lampionok, fényes díszek és félhomály között, rögtön ráhajtott a lányra. Pont ilyen csajt akart magának mindig is, kislányos arc, barna haj, szabályos testalkat, középtermet, de sokszor beérte a Vikinél gyengébb kiállításával is. Elkezdődött egy hosszú udvarlás, aminek végén Viki – bár nem szívesen – megadta magát.

Lassan összeszoktak, Csaba mindent elkövetett, hogy a lány kedvében járjon. Hívogatta telefonon, cipelte autóval a munkahelyére, haza, elvitte külföldre, amikor Viki babysitter munkát vállalt Svájcban. Érte ment autóval, hazahozta, majd közös utazásokat tettek a Dunántúlon, de sehogy sem találták a helyüket. Nem tudták, hogyan tovább. Az volt az egyik probléma, hogy egyikük sem tartott őszi kapcsolatot a szülőkkel. Csaba szülei régóta elváltak, anyja másodszor is férjhez ment, de ismét elvált. Féltestvér öccsével anyjuknál laktak, de nem jó viszonyban. Viki szülei is elváltak, ő az anyjával lakott. Nem sikerült továbbtanulnia, ezért ment el dolgozni, hostess munkákat vállalt rendszeresen, vitték vidékre is. Kellett a zsebpénz, mert otthonról keveset kapott. Önálló életet akart, ne szóljon bele senki abba, hogy mit csinál.

Mindketten egy olyan életet akartak, amiben megvalósíthatják közös terveiket, de azért a felek önállósága is megmarad egy bizonyos szintig. Megoldásnak csak az idegen országban való, jól fizető munkavállalás tűnt számukra. Semmi sem tartotta őket vissza, szülők, rokonok mellőzhetőek voltak, a szülőföld nem jelentett visszatartó erőt egy távolabbi célhoz. Megszületett a menekülési terv, az USA-ba mennek, munkát szereznek, ha minden összejön, ott maradnak, és tőkét gyűjtenek, amiből majd vállalkozás lesz, így jutnak ötről a hatra. Minden álmuk az anyagi biztonság volt, semmi más közös elhatározás nem született. A fiatalos lendület vitte őket az USA keleti partjára, a sors úgy hozta, hogy Marylandben kötöttek ki. Bár munkavállalási engedélyük nem volt, dolgozni lehetett feketén, hisz az olcsó munkaerő mindenhol vonzó a tulajnak. És ők dolgoztak benzinkútnál, motelben, és mindenféle vendéglátónál szakács, mosogató, pincér, takarító munkakörben, ami jött.

Az első évben még kicsit haza húzott a szívük, látogatóba jöttek a szülőkhöz, de három hét után már siettek vissza. Újabb helyszín, ezúttal Floridában, innét körutazás a nyugaton lévő államokba, ám ez csak turizmus volt, hogy Ohióba érjenek, egy újabb állomásra, hátha itt több szerencsájuk lesz, megszerzik a munkavállalási engedélyt, megállapodnak. A sors nem akart segíteni a terveikben, bár keményen dolgoztak itt is, jól kerestek, de nem volt zöld kártyájuk, így a munka csak feketén volt lehetséges.

Bármennyire is szorgalmasak voltak, a munkahely nem vállalta tovább foglalkoztatásukat. féltek az ellenőrzésből adódó lebukástól. Felmondtak mindkettőjüknek, tovább kellett lépni. A következő munkahelynél már tetten érték a feketemunkán őket, kiutasítás lett belőle. Az áhított szabad világ csúnyán bosszút állt rajtuk a törvény kijátszása miatt.

Nem volt mit tenni, haza kellett jönni. Itthon már együtt laktak Csaba anyjánál. Ezek után maradhattak volna a hazájukban, hisz szereztek több éves külföldi tapasztalatot, kiválóan beszéltek angolul. Itthon Viki szakmát tanult, fogorvosi asszisztens tanfolyamra járt, bár nem volt előzetes gyakorlata, jól ment neki, az elméleti és a gyakorlati vizsgát is letette. Csaba nem az itthoni lehetőségeket kereste, úgy gondolta, inkább Londonban próbálkozik. Ott keresi a szerencsáját.

Még három hónap sem telt el hazajövetelük óta, Csaba repülőjegyet vett Londonig, néhány napon belül alkalmi állást szerzett (fuvarozás), majd kibérelt egy apartman házat, amiben volt 5-6 lakás, egyikbe ő költözött be, a többit meghirdette. Viki a tanfolyam befejezése után követte a fiút Londonba.

Újra kezdtek mindent, keményen dolgoztak, Viki pincérkedett egy hajón, gyorsétteremben, majd félév múlva bekerült egy fogászati klinikára recepciósnak. Jól érezték magukat, Csaba foglalkozott a kiadott lakások bérlőivel, ketten együtt gyűjtöttek némi pénzt, majd egy év után felmondták az apartman házat. Lakást béreltek London egyik külső kerületében.

Viki gyermeket várt, és ez jövedelem kiesését vetítette előre. Úgy tervezték, hosszú távon Londonban, vagy a közeli Brightonban fognak letelepedni, egzisztenciát teremteni. Csaba beiratkozott egy fizetős egyetemi kurzusra, jogot tanult, azt gondolta, ezzel boldogul majd a jövőben. Első gyermekük születése nem okozott különösebb problémát, Viki fizetett szülési szabadságot kapott, majd visszament a fogászatra részmunkaidőben, Csaba állást szerzett egy ingatlanközvetítő irodában.

Voltak kisebb-nagyobb problémák a londoni egészségügyi ellátással, némely szolgáltatással kapcsolatban, de ezeket könnyedén áthidalták. Beleszoktak a londoni életformába, mégis azt érezték, tovább kell lépniük. Vidéki próbálkozásuk (Brighton) sikertelenül végződött, ám egy hirtelen ötlettel Írország felé vették útjukat. Cork városában Csaba néhány éve itt élő testvérénél rendezkedtek be, lakás ideiglenesen megvolt, állás kellett. A szerencse itt sem szegődött melléjük (legalább is ők így élték meg), mert Csaba néhány hónapos kisegítő fizikai munka után megunta a bizonytalanságot, nem akart Írországban maradni. Érdekes, hogy amikor kérdezték őket, mi a probléma, miért nem akarnak letelepedni, mindig csak az időjárás zordságára hivatkoztak. Túl hideg van, sok az eső, nyáron is kell fűteni, naponta többször is változik az időjárás. Ismét váltani kellett.

Viki a második gyereket várta. Bár nem értettek teljesen egyet Csabával, mégis rászánták magukat arra, hogy hazajöjjenek Magyarországra. A második gyermek már Budapesten született. Nagy volt az öröm a nagyszülők, rokonok körében. Végre hazajöttek, mégis csak itthon fognak berendezkedni, most már két gyerek is van, nem lehet olyan könnyen országot változtatni, mint a születésük előtt. Beköltöztek Csaba anyjának Budapest közeli házába, nagymamák, nagypapák, testvérek úgy gondolták, innen már nem mennek sehová.

Telt-múlt az idő, de nem történt semmi. Csaba nem akart cégnél dolgozni, félt, hogy majd számon kéri rajta régi tartozásait, Viki a szülés után a gyerekkel volt elfoglalva. Nem akarták fizetni a tb-t, nem nyitottak bankszámlát, átmeneti üzemmódra rendezkedtek be. Egy percig sem gondolták, hogy Magyarországon maradnak hosszú távon. Pedig mindenki marasztalta őket, sok segítséget kaptak mind anyagi dolgokban, mind munkában, gyerekre vigyázásban. Közös kirándulások, országjárások követték egymást. Viki próbált dolgozni előbb egy fogorvosnál, ez nem volt kedvező, majd hívták helyi fogorvosi rendelőbe, de mehetett volna élelmiszerboltba is eladónak. Nem ment. Csaba itthon is feketén dolgozott. Nem volt társadalombiztosításuk. A gyerekek óvodába, majd iskolába mentek, jól tanultak. Csak az akarat hiányzott az itthon maradáshoz. Nem volt akarat. Nagy ívű ábrándok voltak bőséggel. Senki nem tudta itthon marasztani az immár négytagú családot.

Ismét nekivágtak a nagyvilágnak. Itthon semmi sem volt jó, majd az álmok álmainak látszó nyugaton, az USA-ban minden az ölükbe fog hullani. Az itthon töltött éveket feleslegesnek, elpocsékoltnak tartották, semmi nem érdekelte őket, ami itthon történt, lélekben már itt is imitálták az angol nyelvű környezetet. Az angolszász életforma elemeit követték, sokszor beszéltek otthon angolul. Idegenként a szülőföldön, vágyódva egy elképzelt világ után.

És eljött az idő, amikor repülőre ültek, és úgy mentek el, hogy ide soha többé nem fognak visszatérni. Mert a boldogság odaát van, a tengeren, csatornán túl, akárhol, csak itthon nem.

Megérkeztek, és ujjongva fogtak hozzá végre (!) a végleges otthon megteremtéséhez. Mintha beigazolódott volna a sok reménység, lett állás, szép környezetben éltek, gyerekeik kiválóan tanultak, hamar lett saját ház, berendezés, a környezet látszólag probléma nélkül befogadta őket. Ment minden, mint a karikacsapás.

Az eufória nagyjából másfél-két évig tartott. Addig minden sikerült, Viki, Csaba jól kerestek, a gyerekek sikeresek voltak, mindenük megvolt. Ritkán beszéltek az itthon töltött néhány évről, a nagyszülőkről, a közös programokról. Túl messze voltak ahhoz, hogy ők hazalátogassanak (nem is akartak), a nagyszülők pedig túl öregek és betegek voltak ahhoz, hogy repülőre üljenek több ezer kilométert megtéve egy rövid ott-tartózkodás miatt.

Bár az e-mailek jöttek, mentek, néha volt skype-kapcsolat, Vikiék szívesebben beszéltek már angolul, mint magyarul az itthoniakkal. A gyerekek pedig látszólag követték a szülők magatartását. Egyre ritkábban üzentek a nagyszülőknek, és ezek az üzenetek is tele voltak angol kifejezésekkel. Amikor írtak, skypoltak, mindig beszámoltak a sikerekről, a fényes eredményekről, anyagiakról, ami által megvehettek mindent, amit megkívántak.

Nem esett szó kudarcokról, úgy tűnt, minden a legnagyobb rendben van. Szívesség kérés persze most is volt. Küldjétek el, intézzétek el, járjatok utána, nagyon fontos! Az itthoniak semmit sem tudtak a tengeren túli hétköznapiakról, a befuccsolt üzletekről, a felhalmozott adósságokról. És arról tudtak itthon a legkevesebbet, hogy Vikit és Csabát az amerikai környezet nem fogadta be, sőt, jöttmenteknek tekintették őket. Viki ugyan teremtett magának társaságot, voltak barátnői, a gyerekek is jóban voltak az osztálytársakkal, Csaba azonban képtelen volt társas kapcsolatokat teremteni, nem volt társasága, barátja, befelé élt meg mindent. Mogorvaságát senki nem viselte el. Viki elhidegült tőle, a gyerekek egyre kevesebbet beszéltek apjukkal, inkább a velük egykorú, immár kamasz társaikkal voltak szívesen iskola után, a szabadidejükben. A sportolás is sok időt vett igénybe, alig voltak otthon. Ők sokáig nem vették észre, hogy a család alól kicsúszott a talaj.

Teltek az évek, a kisebbik gyerek is elvégezte a high schoolt, amikor Viki elköltözött a közös otthonból. Viki és Csaba fiúgyereke (ő volt a nagyobb) már egyetemen tanult, kollégiumba járt, Viki a kisebbiket magával vitte, új városba költöztek. Csaba egyedül maradt a házban. A szakítás nem volt látványos, úgy tettek, mintha nem történt volna semmi. A Vikivel együtt költöző lánygyerek kérdezte ugyan anyját, mi történik velük, miért költöznek máshová, és miért nem jön az apja, de Viki kitérő választ adott mindenre. Kilátásba helyezte, hogy később ő is mindent meg fog érteni.

Viki lányában elszakadt valami. Nem tudta megfogalmazni sem angolul, sem magyarul, de azt érezte, hogy nem szeretne tovább itt élni. Vágyott valami nyugalom, békesség, a gyermekkori helyszínek, nagymamák után, hiszen olyan régen látta az otthoniakat. Egyre kevesebbet tud arról, mi történik Magyarországon, pedig gyerekkorában hogy szeretett ott élni, milyen jó volt kirándulni, uszodába menni, nagymama húslevesét, szilvás gombócát, baracklekvárját enni. Eszébe jutott minden élmény, amit szülőföldjén élt át. Szerette volna mindezt visszakapni. Nagy elhatározásra jutott, hazatér Magyarországra, és ott fog továbbtanulni. Még nem tudja, mit, de meg fogja keresni a megfelelő szakterületet magának. De előbb tökéletesítenie kell a magyar nyelvi tudását, hisz megrekedt az általános iskolai szinten. Nagymama és az unokatestvére sokat fognak ebben segíteni. Anyját muszáj itt hagynia. Ő nem akar visszamenni, és nem is támogatja lánya hazatérését, már csak daczból sem. Soha nem fogja bevallani, hogy rossz helyen kereste a boldogságot.

Viki lánya tizennyolc évesen egy húzós bőrönddel repülőre ült, egy New York-i és egy frankfurti átszállással másnap este megérkezett Budapestre. Nagymama tudja, hogy érkezni fog, megígérte neki, hogy ha leszállt a gép a Liszt Ferenc reptéren, felhívja. Nem kéri, hogy jöjjön ki érte, hisz már nyolcvannégy éves is elmúlt tavasszal, nagy megterhelés lenne neki. Majd taxival megy, útközben felkészül lélekben a találkozásra.

Istenem, de jó itthon lenni. És mi állandóan a boldogságot kerestük idegenben, a világ végén, az anyagi javakban, a pénzben, autókban, amerikai életformában, csillogásban! Mire a taxi befordult a ház elé, besötétedett, Viki lánya kifizette a taxist, majd felcsöngetett nagymama kaputelefonján: Drága Nagy, itt vagyok a ház előtt, megérkeztem, és veled maradok, amíg csak élsz!

Fotó: DARVAS JUDIT

KÖVES JÓZSEF

Ballada az öreg Johnról

Fenét öreg, dörmögte-dohogta régen,
ha néha az ifjak őt le-öregézték.
Most itt fekszik egy kórházban vénen,
ezerféle csövek borítják a testét.
Ha sóhajt, az is már zihálásnak hallik,
mindenki azt várja, tán ez az utolsó,
azután a feje csendben hátrahajlik,
s befogadja testét egy rideg koporsó.

De ő nincs ott akkor, elviszi az álom,
az is meglehet, hogy ez egy másik világ,
túl az életen, de innen a halálon,
égi zenét fújnak a tündértrombiták.
Halk dallamra jönnek a régi asszonyok,
hogy vele, mint hajdanán, ágyba bújjanak,
búcsú-szeretkezésre vágyuk fellobog,
halál kapujában végtüzet gyújtanak.

Jön Judit, kit egy éjjel hétszer szeretett,
olyan jó volt vele estétől hajnalig
nyöszörgésre biztatni a kerevetet,
semmibe véve a világ tilalmait.
És Eliza, az égszemű lengyel asszony,
ki mindent megadott egyetlen éjszakán,
tán azért jött, hogy neki gyönyört fakasszon,
hasonlót sem érzett ő még soha talán.

Most tangózik a napszőke Evelinnel,
széles franciaágyon ér véget a tánc,
mintha mindig együtt – minden visszarímel,
két izmos combja volt John csípőjén a lánc.
Hogy tudott ölelni e két formás lábbal
(szerelmi csatában de remek vértzet)!
minden beterítve teste illatával –
éteri ölelés, mennyei élvezet.

Az öreg John most zihálva érzi ismét,
de már orosz Maruszja forró csókjait,
ahogy ráült a lány, feszítve gerincét,
szinte lovagolta műlovar módra itt,
ajakát nyalogatva kéjjel élvezett,
végül lezuhant nyergéből kimerülten,
majd hamarosan újra fölkerekedett
a szerelmi csatától megrészegülten.

És lám, eljött hozzá Ilona, a drága,
hosszú, dús hajával betakarta arcát,
magát is meglepte nem földi vadsága,
véresre harapta szeretője ajkát.
Már minden régi lány egyszerre volt véle,
egy búcsú-orgazmus utolsó emléke –
nem halál, csak a vég kielégülése,
s a vén John könnyeden szállt a messzeségbe.

<http://megezmegaz.lapunk.hu/koves-jzsef-muvei-1201950>

NYAKÓ ATTILA

Egy fizetés margójára

Van fizetés – megúsza hát
Kissék dagadt macskája,
s reggelente a vén szarkát
sem cserkészem már nyársra.

A kocsmáros újból haver,
roppant kedves lett hozzám,
csak viccelt, hogy úgy orrba ver,
ha a lóvét nem hoznám.

És a csekkek! Hogy kellett
magát ott a sok sárga
kis fecni – vajh' melyik nyeri
meg az utat Postára?

Rám köszönt egy kofás néne
kinn, a Bosnyák piacon:
– Régen láttam, tojás kéne?
ám hitelbe nem adom!

Megint él a telefonom,
ma már többször pittyegett,
Csányi Sanyi, régi spanom
írta: holnap itt legyek!

Csupa móka és kacagás
lapul e pár versszakban,
s mindjárt fizu, mi tagadás,
már csak harminckét nap van...

TRAUSCH TIMEA grafikája

Forrás:

<http://nyakoattila.blogspot.com/>

SZEPESI JOLKA

A szavak riherongyok

a szavak riherongyok
állnak minden utcasarkon
szobor tövében ablakokból kikandikálva
kínálgatják magukat raggal
vagy alig-nadrágban
felcicomázva lila rúzzsal ajkukon
festékkel vastagon
egyik neccharisnyás lábukról
a másikra állnak vagy sétálnak
s ha jön a balek odakiabálnak
én kellek neked vigyél haza édes
kuckózzunk be versedbe
akár a vetetlen ágyba
tied vagyok egészen
lábaim nyakad köré fonom
felkínálom azt aminek hiszel
aztán már késő
mondhatod
én nem ezt akartam
te riherongy

HALÁSZ ERZSÉBET

Méltósággal

„Méltóságra a szíve tanítja meg az embert”
(Dosztojevszkij: A félkegyelmű)

Öt gyereket szültem –, nézett a távolba, majd vissza rám, mikor a kórházban utoljára meglátogattam. „Mindnyájan szerettek –, szögezte le, mint egy belső összegzés eredményét. – És a Margit? – szaladt ki a számon önkéntelenül. A pici, jól ismert arcزدülés jelezte, hogy valami mélyre temetve is fáj (mindig úgy éreztem, ő az igazi kedvenc), de hangosan csak annyit mondott: ő azt hangoztatja, hogy nincs ideje, nem szaladgálhat hozzám csak úgy ukmukfukk. Én próbáltam tartásra, mások tiszteletére nevelni a gyerekeimet. Most pedig az egyik unokám rám rivallt, hogy „közöd?” –, mikor tiltakozni próbáltam a szülői ház eladása ellen. Megjegyzem, egy s más dolgot azért másképp csinálnék ma már.

Nagy sóhajjal tért vissza a jelenbe: Csak mehetnék már innen haza. Nem bírom a tétlenséget. Tudod, csak elmosok néhány ottmaradt bögrét, a tologatóval végigmegyek a szőnyegen, megvarrok egy-egy kis szakadást. Jól megvagyunk. Itt a gyerekek is, a vejem is tisztelettel vannak irántam. Mondjuk, nem is hánytorgathatnák, hogy eltartanak, mivel apátok még halála utánra is gondoskodott rólam. Nagyapád jóslatát, miszerint „ott fogsz majd sírni...” elvitte a szél, a parádés hintóval együtt. Később aztán hogy irigyeltek a jó módú nővéreim (akik hajdan lenézően viselkedtek a jövőendő párommal)! Nemcsak ők irigyeltek, a szomszédok is döbbenetn nézték, hogy élém jött és kivette a szatyrokat a kezemből, hogy az ő szülőjéhez, gyümölcsfáihoz nem volt fogható a messze környéken.

Csont-soványan, de egyenes tartással (kívül-belül) csöndben üldögélt egy kicsit. Aztán válaszolt arra a kérdésre, amit soha eddig nem mertem föltenni, hogy: ha most kellene döntenie, melyik gyerekéhez költözne? – meg kellett kapaszkodnom a széken, annyira váratlanul ért. „– Csakis hozzád akartunk mi menni, de arra vártunk, hogy a te harcod az örökbefogadásért jól végződjön. Aztán kiderült, hogy ezt csak te, meg a gyerek szeretné olyan nagyon –, a férjed nem támogatja. Nem tiltakozik, de nem is támogat. Szerinte te egy elvadult, rossz gyereket akartál befogadni. Szerinted nem a gyerek volt rossz, hanem a szülők, akik ütötték-verték, egymás iránti dühüket rajta vezették le. Nem érdekelte őket, hogy elviszed, de mikor az anya látta, hogy a gyerek nálad magához tér lassan a tompaságból, akkor az *anyai szívére* hivatkozva – visszakövetelte. Szóval mikor láttuk, hogy a harcod kilátástalan, Bori húgodhoz költöztünk. Igaz, ők kész helyzet elé állítottak: eladták a házunkat és jöttek értünk. Apád pár hónap múlva meghalt.”

Támolyogva le a kórház lépcsőjén, erősen markolva a karfát azon tipródtam, hogy életem nagy részében azt éreztem, hogy kimondottan nem szível engem, hogy bármit teszek is, leghátrább vagyok az ő szívében-szemében.

Felrémllett előttem, mintha vetítóból jönne, hogy mikor elvittem bemutatni a páromat, kimentünk a kamrába tálcára rendezni a sütemény-csodákat, amiket készített előző éjjel, mikor megtudta, hogy megyünk. Beszélgettünk. Megkérdeztem tőle, hogy szerette-e az apámat, amikor hozzáment, vagy volt valaki más, akivel inkább szeretett volna együtt élni. Akkor elmesélte azt, ami be volt zárva hét lakattal. Ahogy megismerkedtek. Ahogy nagypapa lekezelően invitálta gyalogos apámat az ő parádés hintójára. Nekem évekkel előtte volt egy kérőm, nem udvarlóm, kérőm. Az apám elutasította. Hogy képzeled, egy iparoshoz adjam a lányomat? (A fiúnak – Imrének hívták – önálló cipésműhelye volt). Akkor 18 éves voltam. Aztán csak múltak az évek, nem is próbált közeledni senki, elterjedt, hogy Imre öngyilkos lett. Mikor apád megkért, akkor a 26. évemben jártam. Mint te, most. Bevallom, nem volt

nagy lángolás – talán egyikünk részéről sem. Tiszteltük egymást. Számíthattunk egymásra. Te akkor születél, mikor apádat becitálták katonának. Az orosz frontra hurcolták őket, azt se tudtam, él-e. Senki nem volt otthon, mikor megszülettél. A szüleim búcsúba mentek, az egész ház-néppel együtt, anyám szerint még nem volt várható az érkezésed. Egy lélek nem volt a környéken sem. Mikor órák múlva megjötték, szaladtak a bábáért, de akkorra megszülettél, csak az utógondozást kellett ellátnia. Senki nem volt elragadtatva egy újabb lány érkezésétől.

Mikor itthonról elmentél – folytatta, a 16-ot épp csak betöltötted. Pannival, a szomszédlánnyal egyenest Budapestre, ott kínált munkát egy hirdetés. Nem akadályoztalak, nem kérdeztem, hogy miért, mert pontosan éreztem, tudtam, hogy menned kell. Azonnal. „Az” a fiú aztán keresett, mondván, hogy ő téged szeret, az a másik csak kaland volt. Próbált meggyőzni, majd fenyegetett, hogy el fogsz úgyis zúllen. Utánad akart menni, sokáig zaklatott, hogy adjam meg a címed. Emlékszel G. Szabó Judit könyvére: A macskát visszafelé simogatják? A 15 éves kislányt elengedte a mama a buliba, mert úgy vélte:... „ha nem tudtam neki annyi tartást adni...” Ami a tartást illeti, nem tudom, mennyit adtam én, és mennyi volt ebben a te küzdelmed. Munka után iskola-padba ültél, majd érettségi után felvételre készültél. Mikor telefonon közölték, hogy „a felvételi követelményeknek kiválóan megfelelt”, éppen jelen voltam, és nagyon sajnáltam, hogy nem segíthettünk hozzá annak idején a nappali gimnáziumhoz.

Sokszor gondolok erre a beszélgetésre. Igen. Méltóságra a szíve tanítja meg az embert.

KOTASZEK HEDVIG: *Nőszírom*, grafika

SZEDŐ TIBOR

Verset táncol a fantázia

Az írás tánca könnyed,
mikor a toll derekát
fogják kecsesen az ujjak.
Az érzés szoknyában
lejt, ha nem akad
meg az ékezetben a lépés.
A belső ritmus kontyát
a zenélő rímek tűzik össze.
A szó tangója utat tör
a sorok benőtt ösvényén.
A rivaldafényben
vastapsot kap
a költemény, végül az
indigó másolja
a betűkönnyeket.

Fotó: SÁROSI Z. GÁBOR

BÓSZÉ ÉVA

Egy öngyilkos halálára

Nincs bocsánat annak, aki gyáva,
ki önzőn eldobja életét.
Nem gondol arra, aki várja:
az Anya! – ki adta életét!
Utoléri szívek vérző átka,
hisz lehetett volna, volt is Remény!
Nincs bocsánat annak, aki gyáva,
hiába üvölt túlról feloldozást.
Elfutott a létből a halálba,
fől nem fogva, hogy az, Árulás.
Mert árulás volt, gonosz megoldás.
Mind, ki szerette, itt nyög-zokog
vállukon ülve roppan a gyász,
lelkükben az Iszony nyafog...
Gyűlölet. Nem lehet elsiratni...
Szégyene a létnek. Irtóztató!
Oly nehéz ezt kimondani.
Talán egy ima, ha segít, az utolsó
keresztvetés, Istenfohász.
Az elfojtott könnyek árja
nyugalom, pihenés, békevág,
csendüzenet a másvilágra...

KOZÁK MARI

Elrejténém...

Mintha minden pillanat belehalt volna abba a fájdalomba, amit még előled is rejték, nehogy álmod elnehezüljön, s azok a madarak szárnyukról fekete földet hullassanak alá... bár mélyebbre már ők sem tudnak alászállni, mélyebbre már én sem tudok merülni.

Csak ülök kőrised alatt, ujjaim a nyomorultak rég nem akarnak imára kulcsolódni – hazugság, mondják – és színeket festenek üres papírra, csókolnak száraz rögöt – a mutató meg csak röhög – valahonnan keserű könnyek kerülnek elő, és mossák róla a rátapadt szennyet.

Tegnap minden fád, és a karcsú rózsák is ünneplőt öltöttek, daluk szállt, csak szállt fel a magosba – pillét talált, ráadta – az meg földre zuhant, lépted kereste - belehalt az életbe.

Kavicsok közt kesergett a tegnap, arcát sötét ráncok barázdálták, ruháján a foltok egymást ölelve nevetgéltek – bolond világ – a szél ágak közt bujkált, néhány levélen hagyott üzenetet, majd a sarkon túl egy emlékekkel vétkezett.

A reggelt az est követte, s nem is értette a délelőtt, hogyan is maradt magára, lehajtott fejjel ült egy fűzfaágra – hogyan került oda, maga sem tudta – majd a csatornából az ott maradt átkok elősiettek, betérítették udvaron maradt lépted...

A lépcső alján egy szó hangosan jajgatott, majd a kilincsbe kapaszkodva ringott, és az érintést kérte – hagyja most magára – emlékezett egy valaha éjszakára.

Varjak szárnya hasította a kék eget – az este most érkezett – mégsem volt sötét, tisztult az ég – angyalszárnyról érkezett a fény. S jött vele egy dal, még olyan nagyon fiatal, altató volt valaha – anya fiának adta, míg ringatta – hiába múltak az évek, nem öregedett – szoknyaráncon pihent, csendesedett.

Mintha minden pillanat belebolondult volna a fájdalomba, és kuszaság töltene el a szobát, a takaró ráncai hangosan zokognak, a párnán egy álom fekete ruhát ölt, ablak vaksi szeme most csodát lát, a gyertyaláng velem borul térdre...

Hanyatt fekszem ágyadon, nem sírok, nem is átkozom azt a napot, csak hallgatom, ahogy szél kopog az ablakon, érzem illatod, s vállamon pihenő érintésed kérlelem – maradjon még velem.

Hány nap, és hány év telik még el nélküled, lesz minden pillanat bolond – nem lettem az, még tudom, hogy messze vagy, kezded el nem ereszt, - majd hazajössz egy napon, bekopogsz, lehajtod fejed, és én megcsókolom homlokod...

Hideg van, fázom – rám tűz a Nap – sóhajod érzem betakar. Ne félj fiam, anyád hazavár – milyen bolond is ez a nyár.

Várlak...

HABOS LÁSZLÓ

Utazás Herszon felé (haibun)

Mint szélvész söpör
zsoldosok rémes hada.
Hajnalra hullt éj.

Füst takar Napot.
Kigombolt lelkű anya
ölel kisededet.

Hajnali Nap tör utat végtelen horizonton, hókristályokat csillogtatva
kerti fákon. Kakasszó helyett kisedésírás ébreszt álmos anyát.
Gyermekágyhoz lépve kigombolja ingét, lelkét és kisimítja gyűrött
mosolyát. Ridegen szendergő csendben egyszerre lélegeznek. Mohó
kortyok, gyengéd simogatások hullámozására tör harangszó. Kapkodó
mozdulatok zúrzavarában ismeretlen fájdalom hasít reszkető szívbe.
Rémes horda közeleg, dübörög anyaföld, lánc talp hagy nyomott
fagyott sárban. Toroktűz villan, s leomló házfal robaja vett végett vad
kutyaugatásnak. Az éjszakai hó hangtalanul csúszik le jégvirágos
hintáról. Lángnyelvek nyaldosnak gyermekágyat, s a romok alatt
rekedt végtelen csendben, édesanya ölel kékszemű kisededet.

Vér fénylik sárban,
házak helyén lángnyelvek.
Szétszakadt idő.

Bünterhes játék.
Költő jön lefesteni
elfoglalt jövőt.

Gomolygó füstfelhő mögött gyűlölt zászló leng, s nyikorgó
lánc talpakon siet a halál Herszon felé.

KISS-TELEKI RITA

Véredények

Sorszámot gyűrögetek.
Íméiben' jön majd eredmény.
Nem tudom, te hogy vagy
és legalább megkérdezni merném.
Nem tudom, hogy vagy.
Mobilozol a széken.
Én meg fotókon a babaarcot
és a csukott szemű éveket nézem.
Talán pereg ki belőlük bánat,
ha lesz, aki megbocsát,
vagy mint mézsót a véredények
csak némán gyűjtik tovább.

Téged szólítanak.
Indulsz, jó nagyra nőttél.
Látom ahogy egyedül állsz
egy súlyos kilométerkőnél.
Rám nézel, vigyorogsz,
most ezzel is megelégszem.
Hogy mikor oldott így mosoly,
hát nem tudom az idejét sem.

PÁNTI IRÉN

Vikár Béla Finnország egyik lelelkesebb diplomatája

Vikár Béla levelei címmel jelent meg 2017-ben egy érdekes kötet az Erdélyi Múzeum Egyesület gondozásában, Varga P. Ildikó szerkesztésében. Vikár Béla nemcsak műfordító és etnográfus volt, hanem lapszerkesztői és irodalomszervezői tevékenysége is legalább ilyen jelentős. Finnország egyik lelelkesebb diplomatájának is nevezték. 50 éven keresztül fáradozott a magyar finn kulturális kapcsolatok kiépítésével és ápolásával. Ez a kötet a magyarországi és finnországi levéltárból összegyűjtött leveleit tartalmazza. A levelek jelentős részét a finn kultúra meghatározó személyiségeihez írta, de vannak közöttük más finn vonatkozású levelek is. Leveleit, és a válaszokat olvasva sokat megtudhatunk a finn- magyar kulturális kapcsolatokról és az abban az időben élt finn és magyar vezető személyiségek gondolkodás módjáról. A kötet nemcsak a kutatókhoz, de a nagyközönséghez is szól. Hogy haszonnal forgathassuk, felidézem a szerző talán már elhalványult életútjának jelentősebb állomásait.

Vikár Béla életútja és munkássága

1859. április 1-jén született a Somogy megyei Hetesen. Édesapja, Vikár János a pápai református gimnázium nagy műveltségű tanára volt később református lelkészként dolgozott. Édesanyja, is lelkész családból származott. Házasságukból 8 gyerek született, ám csak 5 érte meg a felnőttkort. Petőfi műveinek szeretetét édesapja oltotta szívébe, aki pápai tanár korában a Petőfi szerkesztésében megjelenő *Életképek* című lapnak pápai tudósítója volt. Édesanyja a népdalok szeretetére tanította, sokat énekelt neki gyermekkorában. Édesapját gyakran helyezték át más-más községbe lelkézi szolgálatra, ahová családja is követte. Elemi iskoláit Hetesen kezdte el, és több helyen folytatta.

Majd édesapja a pápai Református Gimnáziumba íratta, ahol korábban ő is tanult. Nem sokáig maradhatott ott, mert járvány tört ki a városban, megbetegedett ő is. Szülei hazavitték, és teljes felgyógyulásáig, 2 és fél évig otthon tartották. Ezek az évek azonban nem voltak elvesztegetett évek számára, mert édesapja gazdag könyvtárának minden értékes könyvét elolvasta, és szorgalmasan tanult nyelveket is.

Felgyógyulása után a pécsi Főreál iskolában folytatta tanulmányait, ahol olyan kiválóan tanult, hogy a 8 osztályt 6 év alatt végezte el. Közben arra is volt energiája, hogy gyorsírást tanuljon, a legkorszerűbb Gabelsberg - Markovits módszert sajátította el. Erre a tudásra azért is szüksége volt, mert édesapja ekkor már nem tudta anyagilag támogatni, pénzre volt szüksége a továbbtanuláshoz. Igazgatói engedéllyel diáktársait ő oktatta gyorsírásra. 1877-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom szakára iratkozott, ahol Gyulai Pál, Greguss Ágost, Szász Károly és Budenz József professzorok magas színvonalú előadásait hallgatta. Akkoriban még nem készültek egyetemi jegyzetek, ő rájött, hogy a gyorsírás tudásának itt is hasznát veheti. Engedélyt kért, hogy professzorai előadásait gyorsírással lejegyeztesse, és az átfordított anyagot sokszorozíthassa diáktársai részére. Így közelebb került tudós tanáraihoz, akik felismerték tehetségét, támogatták, új utak felé terelték.

Dr. Budenz József az összehasonlító nyelvtudomány európai hírnévű professzora a finn nyelv elsajátítására, és a finnek ősi eposza, a Kalevala lefordítására ösztönözte. Felajánlotta saját könyvtára használatát, hogy kedvet csináljon neki a nagy feladathoz. Dr. Greguss Ágost professzor beajánlotta parlamenti gyorsírónak, ő ezt a munkát örömmel el is vállalta. 21 éves

korától kezdett itt dolgozni és nyugdíjazásáig kitartott mellette. Kedvvel végezte ezt a munkát, melyhez azért is ragaszkodott, mert a parlamenti szünetekben elmélyíthette finn nyelvtudását. 1899-ben utazott először Finnországba. Karjalában, a Ladoga-tó északi partján élő népek nyelvjárását tanulmányozta, mert feltételezése szerint ők beszéltek olyan tájszólásban, ahogy a Kalevala hősei, és ők énekelték a runókat olyan ritmusban, mint egykoron. Az énekeket finn gyorsírással jegyezte le. Finnországba többször is visszatért felesége társaságában, aki segítségére volt a néprajzi gyűjtő munkában, sok értékes fényképfelvételt is készítettek. Gyűjteményük egy része mai is megtalálható néhány finnországi múzeumban, de Magyarországon is.

1905-ben újra Finnországba látogatott, kutatásai folytatására Ekkor ismerte meg Akseli Gallen Kallelát a Kalevala festőjét, kinek a képei lenyűgözték. Életre szóló barátság alakult ki közöttük. Felkérte készítsen illusztrációt az általa lefordított Kalevalához, ő ezt a feladatot örömmel elvállalta. A Kalevala első magyar nyelven megjelent részét a Kullervo történeteket már A. G. Kallela illusztrációival adták ki 1908-ban. 25 éven át dolgozott a Kalevala fordításán, mely hűen adta vissza az eredeti művet. A könyv 1909-ben jelent meg az Akadémia gondozásában. Ezért a munkájáért a Magyar Tudományos Akadémia még ebben az évben levelező tagnak megválasztotta. Vikár Béla több finn művésszel is őszinte baráti kapcsolatot ápolt. Alpo Salio, Yrjö Liipola szobrászművészek, de Emil Satale író is a barátai közé tartoztak. Karjalában ismerte meg, a népfőiskolák működését, és hasonló Népfőiskolák felállítását Magyarországon is követendőnek is tartotta volna. Egy finn mintára létrehozandó Népfőiskola megalapítására javaslatot is tett, működése elveit is kidolgozta, de ez az álma nem vált valóra.

A finn magyar kapcsolatok megalapozásán is sokat fáradozott. Ezt bizonyítja 50 éven át folytatott levelezése, melyre a bevezetőmben utaltam. A finn folklór mozgalmat szintén szerette volna magyar viszonyokra átültetni sajnos nem talált lelkes követőkre.

Másfajta újító tevékenység is fűződik a nevéhez. A népzene gyűjtés tudományos alapjait ő teremtette meg. Rájött, ha a népdalok szövegét gyorsírással jegyzi le és a szöveg mellé a dallamot is megörökíti, sokkal eredményesebben tud dolgozni. Amikor az Edison-féle fonográfot is felhasználta népdalgyűjtő munkájában, módszere az európai tudósok érdeklődését is felkeltette. Meghívták az 1900-ban Párizsban rendezett Világkiállításra és az ott üléselő Etnográfiai Kongresszuson beszámolóját elfogadták, és követésre érdemesnek tartották. Bartók Béla, és Kodály Zoltán is az ő útmutatásai alapján kezdték el néprajzi gyűjtő munkájukat.

A II. világháború alatt sok súlyos csapás érte. Elvesztette szeretteit, lakását bombatalálat érte. Dunavetsén élő nővéréhez költözött, ahol nagy szegénységben teltek napjaik. Ekkor sem hagyta el humora és életkedve, készült kéziratok kiadására. Így jellemezte akkori helyzetüket: „Váratlanul egy betűtől függ az életünk. Ma még megvagyunk, holnap megfagyunk”. 1945 szeptember 27-én hunyt el Dunavetsén. Nagyon várta a nyugdíját, mely halála napján érkezett meg Dunavetsére.

Felhasznált irodalom:

Vikár Béla az etnográfus, műfordító életműve, Örökségünk Somogyország kincse 2009 és Hungarikumok gyűjteménye

Vikár Béla levelei, Erdélyi Múzeum Egyesület kiadványa

Vikár Béla: *Kalevalai tanulmányok*

BÁRDOS LÁSZLÓ

Változattöredékek a kudarcra

Egy-egy kudarc után mintha bezárulna a száj, az ember nem talál szavakat: a panasz-szó lassabban tör elő, mint az örömkialtás, bár az álmélkodás – a megdöbbenés – ugyanoly gyors, rögtönös. Hogy történhetett meg velem? – ez a kérdés forrong, hánykolódik a némaság alján; bár így is szólhatna: hogyhogy nem történt meg, amit vártam, elvártam, amire méltó, alkalmas vagyok? Esetleg mindenfajta racionalizálás nélkül, pszichében és örömelvénél maradva: amit annyira akartam? S talán mégse tagadjuk: a vágy, a törekvés, az akarat önmagában értéksemleres, célja és eredménye minősíti: nem volna helyes tehát már eleve és mindenkor alárendelni az alázat, az önfeláldozás elvének. Már csak azért sem, mert ez utóbbiaknak is szükségük van mozdító és fenntartó akaratra, de még –a misztikusoktól *felfokozottan* tudhatjuk – vágyra is.

Az imént szinte önkéntelenül hagyta el tollunkat az „eredmény” szó. Eredmény mint minősítő instancia. Mint véghatározat. Az eredmény, melyet elértél, legyen összhangban törekvéseddel, s főképp, látható legyen, fölismerhető és méltatható; eredményed (eredményeid) jóvoltából emelkedsz mások szemében, azaz egyáltalán így alakul ki arcképed társas, interszjektív érvényű rajzolata, eredményeid mozaikkép gyanánt adják össze máskülönben alaktalan, nyilvános arcod. A hasonlat ott sántít, hogy *ez* a portré sohasem kerekedik, egészül ki *teljessé*.

Sikerből ugyanis – használjuk végre ezt az erősebb szinonimát – soha sincs elegendő. Pedig ezt várja a világ, ma különösen, versenyelvű, teljesítményorientált értékrendjénél fogva, sikert és eredményt, azt, hogy „letegyünk valamit az asztalra”, már aki közelébe férközhetik egyáltalán ilyen asztalnak, asztaloknak.

Rideg, embertelen, lélektelen ez az utilitáriusabb világ? Hogyne, de csak annyiban, amennyiben a világ – mint berendezkedés – mindig is rideg stb. volt és marad. Ne ostorozzuk hát könnyű és szapora szóval a verseny- és teljesítményelvet: társadalmi méreteken még mindig ez a legösztönzőbb s a legbecsületesebb. Csak arra érdemes talán újra meg újra fölfigyelnünk, hogy a léleknek, a benső létezésnek van még egy hatalmas nevelője, s ez: a kudarc.

*

Tudták már... persze, tudták már a régi görögök is. A „pathei mathosz” – szenvedés árán tanulni – aiskhüloszi kifejezése erre az érzői mi nevelődésre utal, arra a nem is oly logikus folyamatra, melynek révén egy negatív tapasztalatból, valamely emocionális megcsökkenésből erkölcsi-lelki *jó*, érzés, gyarapodás származik. (Nagyot ugorva az időben, de nem az emberi bensőség *egyidejű* térképen, fölidézhetjük az úgynevezett fejlődésregények tanulságait: a hősöket itt nem sikereik, sokkal inkább kudarcuk lendítik előre, avatják felnőtté, társadalmi egyeddé.

*

Nehogy gyarló okfejtésünk a kudarc valaminő magasztalásába csapjon át, emlékeztessünk a nyomában következő keserűségre, a törvénytelen és túrhetetlen zaklatottságra, mely kifelé és befelé irányított agresszióhoz egyaránt vezethet. Korunkban a szociálpszichológusok körülhatárolható körképként beszélnek rossz kudarcúró képességről, a konfliktusmegoldó készség hiányáról. Tudjuk, éppen a mi tájainkon milyen egyéni és kollektív megrázkódtatásokban csapódik le ez a kudarcral szembeni tanácstalanság, aggasztó

mértékben növelve az öngyilkossági statisztikát meg az aktív életből kíméletesebb rejtektutakon át menekülők arányát. A vereség-érzet s a belőle óhatatlan felfakadó szenvedés *önmagában és szükségszerűen* nem nemesít, nem gazdagít, különösen nem bizonyos mértéken – majdnem azt írtam: adagon – fölül. Az ellenkező hiedelem, az öncélú „dolorizmus” veszélyesen hajlik arra, hogy részvétlenül igazolja nem csupán a testi-lelki fájdalmat, de az azt okozó személyeket vagy körülményeket is.

*

Kudarccsokféle lehet. Némelyek föl sem vesznek olyan vereségeivé, melyek porig; sújtanak másokat. Ismerjük a „bukás” antinómiáit is: a külső, közmegegyezésen alapuló siker személyes; morális értelemben igen gyakran kudarcnak bizonyul, még ha az alany nem akként éli is meg. Magunk azonban nem az efféle öntudatlan kudarcról beszélünk, hanem a tudatos, felismert, reflektált csalódásról. Amely mindig az *enyém*.

*

A kudarc tehát személyes, egyéni, elidegeníthetetlen. De egyetemes is, hiszen minden lehet kudarc. Don Juan adott hódítása például: megint csak egyvalakit hódított meg. Ebbe a ki ragadott általánosság képletébe számos egyén és vállalkozás behelyettesíthető.

*

(Ha egyáltalán elképzelhető a kudarc valamilyen rangsora, lépcsőzetessége mind az átélt gyötrelmet, mind a feldolgozás igényességét tekintve, növekvő sorrendben:) a kudarc, melyért mást hibáztathatok, melyért magamat okolhatom, melyért senkit sem foghatok perbe. Legutóbbinak *végső* megállapítása József Attilától: „*Le vagyok győzve (győzelem ha van) / de nincs, akinek megadjam magam.*”.

*

Egy példa: Jacquelin du Pré, tüneményes tehetségű brit gordonkaművésznő huszonöt éves kora táján egy koncerten nem, bírja fölemelni a vonót. Lassú izomsorvadás támadta meg testét, negyvenegynéhány évesen ágyban fekszik. Nem tudok kívülről mit kezdeni az „esettel”, kérem, senki se magyarázza meg. Jacquelin válasza viszont *kegyetlenül* érdekelne, úgy tudom egyébként, alapítványt tett hasonló betegségben szenvedők javára.

*

Ráeszmélthet a kudarc arra, hogy nem annyi, nem az vagyok, amit elértem, amit birtokolok. Azzal, hogy hirtelenül pőrén magamra hagy önmagammal, lefejtí rólam az aránytalan, mértéktelen jelentőségtulajdonítás szükséges, létfenntartó, de olykor fojtogatóan rámtekeredő kötelekeit. Egy vonatkozástól, kivetítéstől, átruházástól megfoszt, megszabadít. (A két ige így jelöletlen logikai viszonyban, egymás mellé írandó.) „Egyedülebbsz” vagyok, tehát saját magamon kell alakítanom, nem bízhatom másra a korrekciót. Különb is: ahogy az élmény akkor méltó erre a névre, na valamiképp az egyéni élet egészére hat ki, teljes folyamatába kapcsolódik, úgy a kudarcnak is azt a frusztrációt nevezném, mely – ha csak egy pillanatra is érezzük át velőnkig – egész életünkbe szól bele, felborítja, majd újra beállítja egyensúlyát.

*

A kudarc nem látható. A kudarchoz nem szükséges, azaz fölösleges bús képet vágni, hiszen lényege szerint önmagunkba fordít, elszigetelt munkára kényszerít. A lélek legkínosabb, mégis tán legsajátabb munkája az, hogy magába olvassza, magáévá hasonítsa, alkotóelemévé tegye, ami külső erő, ami létben és intenzitásban felülmúlja. S mi látszhatna legalábbis külsőbbnek, mint egy-egy vereségünk vagy elhúzódó megfosztottságunk? Ami ilyenkor lázongás és elfogadás között lezajlik, kinek-kinek érettségi, önállósági fokától, reflexív készenlététől függ, fölszólítani rá értelmetlen volna bárkit is. (Hogy hátha nem is olyan fontos, amitől megfosztattam. Hátha megkopott, megkeseredett, ellenem fordult volna, ha elérem, ha hozzájutok. Hátha – valószínűleg – több erőt mozgósít bennem, nagyobb állhatatosságra ösztökél, türelmesebb figyelemre és szeretetteljesebb körültekintésre bír, hogy átmenetileg alulmaradtam. Ilyesfélék is lehetnek egy hermetikusan elzárt tudat, egy hangszigetelt monász fölismerései.)

*

A megvertség, a kudarc mint állapot alig felülmúlható értelemkeresése és célmeghatározása folyik rejtélyesen az *Iskola a határon* lapjain. Medve Gábor, eleinte mindjűk közt a legbetörhetetlenebb, a legellenállóbb, csúfos, marcangoló megaláztatások pergőtüzében jön rá, hogy nincs menekülés. Legkivált akkor nincs menekülés, amikor éppen szökik a határ felé, de ahogy az úton rugdosni kezd egy elhányt bádogdobozt, kénytelen visszafordulni: *röghöz köti* a bádogdobozt, közös nyomorúságuk és elháríthatatlan összetartozásuk göröngyeihez. „Nem erről van szó” – tudatja a regény, senki sem erre kapott ígéretet, erre a küszködve kivívott maradék szabadságra, töredékekre; dehát ez, ilyen a felnőttég, hamisjáték nélkül nem lehet kilépni belőle, Erre jön rá Medve, ettől lesz egyszerre érzékenyebb és sebezhetőbb.

*

Rájön – rájönnek – arra is, hogy segíteni kell, de végső soron nem lehet egymáson. Ki tudja, hogy J.K. növendék már ellenálló korában nem úgy „csellózott-e ki” igazán, fölényesen a sorssal, hogy agyonlőtték, vagyis hogy barátai nem segíthettek rajta? Hiszen mindenki egymaga folytatja élethosszig játszmáját a sorssal, a tétet és a vereség értelmét csak ő ismeri. Ezt a titkot éri el. Heidegger lételméleti magyarázata, midőn azt a segítséget, mely más válláról mindenáron le akarja venni a gondot, el akarja takarni előle egzisztenciális „Gond”-ját, beugrásnak, tehát tolakodó, inadekvát „gondoskodásnak” tekinti.

*

A művészet persze meggazdagodik a kudarcból, azáltal, hogy anyagává avatja, formába rendezi. A Kudarc mint végzet vagy végállapot előkészítése, tragikumig emelkedő kinyilvánítása, rendet bomlasztó létének rendbe, szerkezetbe foglalása nemcsak a szóbeli vagy ábrázoló műalkotásoknak, hanem a zenének is egyik legnagyobb *eredménye*. Liszt h-moll szonátájának elején, közepén, végén ugyanaz az elemien egyszerű, vigasztalanul lefelé tartó skálamenet hangzik fel: közben, mindkét részben a létezés *úgyszólván* teljes drámája, küzdelme, nekibuzdulásokkal és elakadásokkal, ékesszóló dalolással és paroxizmusig, fölkorbácsolt indulatokkal. De az egész szervezet súlypontja, a lefelé lépdelésben van.

*

A mű integritásának kudarca műfajnév lett: a töredék. Milyen sokatmondó tény, hogy a töredék manapság egyáltalán nem számít szerény címadásnak, többes számban sem; inkább hivalkodó benyomást tesz, minthogy a bevallott töredéktől már eleve – különösképp a romantika óta – sűrített bölcsességet vagy éles fényű sejtetést, szuggesztivitást várunk. Kölcsei Szondi-ja egyik legkedvesebb versem: eposznak indul, de a lírai bemutatkozás és tárgymegjelölés után abbamarad: az eredmény küzdelmes előtörténete itt mintegy fölöslegessé tette, kiszorította az eredményt. És így *tovább*, Vergiliustól Káfkáig.

*

„Akár egy gyönyörű egészet, / mint egy siralmas töredéket, / nézlek, elnézlek” – szólal Pilinszky. A töredék tehát – melynek teljességutalását jelen írásunk címe ellenére korántsem mondhatja magáénak – maga az egész; és megfordítva. Személyes létünk mellőzhetetlen élesztője, hajtóereje a kudarc, korlátaink, vereségeink pedig egy nyomatékos, de belátás útján is éppen csak sejthető korlátlanság és vigasztalás jelei és előhírnökei.

Vigilia, 1992/8

FETYKÓ JUDIT

Berti meg azok a dolgok* (regényrészlet)

Egyik délután váratlan vendég érkezett, Berti öccsének, Janinak a fiatalabb fia a családjával. A fiú szerette nagybátyját, ha valaminek átjöttek Magyarba, soha nem mulasztotta el, hogy legalább fél órácskára be ne jöjjön. Harmincas éveinek közepén járt.

Lóránt most elmondta Bertinek, hogy jövő nyárra Budapestre tervezik a határon túli magyar települések polgármestereinek találkozóját, ahova ő mindenképp el akar menni. Mondanivalója lesz ott, mert olyan meggyőződésre jutott, amiről tudnia kell minden határon túlinak, hogy a saját területükön terjesszék.

– Itt csupán egyetlen lehetőség van. Hiába a törekvés, hogy megtartsák a nyelvet, a jogaikat. Csak egy út van ehhez: az össz-Európa.

– Úgy hiszed, meghallják majd? – kérdezte Berti némi tünődés után.

– Egyelőre bízom benne. Bíznom kell, mert különben minek megyek oda.

Berti hallgatott. Nem akarta kiábrándítani.

Ő maga már nem nagyon hitt a világ eseményeinek ilyenfajta alakulásában. A rendszerváltás utáni első években megütközött rajta, hogy azok, akik eddig a párttagságból igen nagy hasznot húztak, mind ott vannak az új pártok tagjai közt. Láta, hogy mindegy, melyik párt, a tagjaival telides-tele van az önkormányzat, megint majdnem ugyanazok a tisztségviselők, mint korábban. Igaz, nem lehet a hivatalnokokat csak úgy lecserélni, ki ülne úgy a helyükbe, hogy tudja is, mit kell csinálnia... így volt ez mindig... a háború után az új hatalomnak is szüksége volt a régi, az ügymenetet tudó hivatalnokokra... így lesz ez eztán

* Fetykó Judit: *Berti meg azok a dolgok*, Kossuth Kiadó, 2018.

is... Az is, hogy akik korábban a templom tájára se mentek, most nagy hirtelen hívők lettek, megtértek, megkeresztelkedtek, egyházi esküvőjük volt. Egyik ismerős, aki Gereblyés Ilonékkal lakott egy udvarban, még az unokákat is tanította, most az egyházi iskolában ott van minden rendezvényen. Korábban meg a pártban volt ott majdnem minden rendezvényen. Azt terjesztette magukról, hogy ők a szocialista időkben nem mertek templomba járni... persze... nem mertek... Vasárnaponként együtt mentek az Ilon lányaival misére a római katolikus templomba, és együtt voltak elsőáldozók, meg együtt béráltak. Nem lehetett az átkosban templomba járni... na persze... most jó átkosozni, de akkor meg mindent kihasználtak, amit lehetett. Most meg köpködik azt, amihez akkor híven csatlakoztak... Hmm.. Igen, egyszer őt is behívták a megyei pártbizottságba, és ott feltették a kérdést: Halljuk, hogy az elvtárs járkál a templomba... Mire ő azt felelte: Kérem, én nem járkálok a templomban. A templomban én ülök, a kóruson, a férfiak közt vasárnaponként. Erre az volt a válasz: Tessék hazamenni.

Bertiben kuszán kavargtak a gondolatok, míg az unokaöccsét hallgatta, majd megszólalt:

– Meg lehet próbálni. Tán néhánynak megragad a fülében, és már az is valami, ha alkalomadtán előveszik, és beszélnek róla... – mondta. – Egyben azonban biztos lehetel: mikor nagy a tét, mikor nagy lehetőségről van szó, szinte azonnal megjelenik a nép közt a megosztottság. Ahogy Mondy Miklós bátyánktól hallottam annak idején: a szószólóik között jelenik meg, mert hát mit tud az egészről, a lényegről az egyén?... akinek a nevében, mint népnek a nevében beszélnek?... az soha senkit nem érdekelt... aki meg szóhoz jut, mind akkor akarja kiokádni magából az összes sérelmét. Mindent, amit nekik, öszerintök ki kell beszélni, ki kell kiáltani. És az a kikiabálás ugyanúgy függ a képviselő személyétől, hogy milyen irányba viszi el a dolgokat, mint ahogy egy vallási felekezet függ a papja egyéniségétől, emberi mivoltától. Igen, így mondta... ahogy azt is mondta, de akkor nekem, én meg most neked; majd figyelj meg: nem nyugodhatnak, egymással is szembefordulnak, és tart ez addig, míg az indulatok közönybe fulladnak, de az istennek se mozdulnak el a közös érdek felé. Még akkor is ezzel vannak elfoglalva, mikor már dönteni kéne az új, a változás ügyében. Aztán meg mikor határozni kell, és nem képesek rá, majd pedig kívülről jön a döntés, akkor mindenki hibás, aki helyettük döntött. Akkor megint van kit okolni, szidni, átkozni... Na, akkor voltam én annyi idős, mint most te, és ő valamivel több, mint most én... Bizony... Nem hittem el az én nagybátyámnak, amit beszélt, pedig a legtanultabb ember volt az egész családban... aztán ahogy megöregedtem, megértettem. Utólag, mikor már semmi hasznom nem lehet belőle... Tán te sem így gondolsz, vagy nem érted, de most mégis elmondtam, hogy tudd, amit az öreg tudott, ha magadévá bírod tenni az értelmét...

Lóránt hallgatta nagybátyját. Hihetőnek vélte, amit az beszélt. Saját apjával nem tudott soha a világ dolgairól így szót érteni. Eszébe jutott, hogy a község ügyeinek intézése közben is találkozott már nemegyszer hasonló vitahelyezettel, mint amiről most szó volt.

– Ha ez így fog alakulni, akkor kevés foganatja lesz, bármit mondok. Mégis. Ha ott tudok lenni, ha szót kapok, akkor ezt el kell mondanom. Valahogy beleszövöm, hogy a jövővel kell foglalkozni. Nincs időm másra... – Lóránt az idő minden percét igyekezett jól kihasználni. Az ő személyes ideje, bár erről a rokonságban nemigen tudtak, két szótámszákkal az oldalán egyre jobban fogyott.

Ezt, hogy „nincs időm másra”, Berti a felszólalás idejében elmondhatókra értette, fel sem merült a gondolataiban, hogy Lóránt a betegségére céloz vele. Neki sem volt türelme a régi sértettségek ismételtetéséhez. Igen, úgy van, a jövővel kell foglalkozni. Bertinek ez a látogatás valamiféle kárpótlás volt, úgy érezte, hogy az utódoknak szükségük van még a véleményére. Kavargtak benne a hallottak, a régi emlékfóklányok egymással versengve villantak fel.

Fotó: **FÁBIÁN MÁRIA**